

বল বিবিণা খাগন্নি

চৈয়ক আকুল মালিক

অভিতা প্রকাশন
পকবটী, বালৌ আলি
বোবহাট-৭৫০০১

**Nal-Birina-Khagori— a novel in Assamese written by
Syed Abdul Malik and published by Archita Publication
Jorhat, Assam
Price—Rs. Ten only.**

নল বিৰিণা খাগৰি
সৈয়দ আব্দুল মালিক

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৭৩ চন
দ্বিতীয় প্ৰকাশ : ১৯৭৭ চন
তৃতীয় প্ৰকাশ : ১৯৮৪ চন

প্ৰকাশিকা— শ্ৰীমতী যুথিকা ফুকন
অৰ্চিতা প্ৰকাশন
পঞ্চবটী, মালৌ আলি
পোঃ বঃ ৭৮, যোৰহাট - ৭৮৫০০১

মুদ্ৰণ— লুইত প্ৰিণ্টাৰ্চ.

মূল্য— ১০.০০ টকা

অৰ্পণ

নৱকান্ত বৰুৱাৰ হাতত

মৰমৰ বৰুৱা

কুল নহয়, তৰা নহয়, গান নহয়। —নল বিৰিণা খাগৰি
নল মৰে, (কেতিয়াবা) গজালি ওলায়।

বিৰিণা— বিছ গীতে অমৰ কৰিলে। নহলেনো— বিৰিণা কি কামত
আহে? আৰু খাগৰি— একালত কোনোবা কাকতীয়ে কেইবাজৰ তুকাকত
বুৰাই সাঁচীপাত তুলাপাতত কিবা লেপিহিল খাগৰি কাপেৰে,— কিবা কাইব,
কিবা প্ৰেম পিন্ধিতৰ কথা।

‘অজি খাগৰিৰ নামো নাই, দামো নাই। কাম যে নায়েই।

সেই নল বিৰিণা খাগৰি দিছো তোমাক, নৱকান্ত বৰুৱাক, যি
বোধিভ্ৰমৰ খৰিৰে জুইবৰি চাহপানী সিজাই খায়, কপিলী পাৰৰ সাধু কয়।

বেয়া নোপোৱা জানো, কিন্তু ভাল যে পাবা কেনেকৈ কম?

মই জানো, কবি হলেও, তুমি ভেকুৰী গছত আঙুৰ গুটি লাগিব
বুলি কেতিয়াও আশা নকৰা, আৰু শুকান গছৰ বালি-চাপৰিত ঢলকচিয়াই
ফুৰা মালিক কাইটিৰ কাপৰ পৰা ওকনি নিৰাত টঙনিয়ালেও, কবিতাৰ বস
নোলায় বুলি তুমি ভালকৈ জানা। সাস্বনা সেই কেৰাই।

কেতিয়াবা পৃথক কিতাপ এটা তোমাৰ নামত দিম বুলি পেটে-পেটে
ভাবি আছিলো, পিছে সেই ওনা ডেলে। পৃথক নাহে অহাৰো দিন নাই আৰু।

ৰীণা, আইছ আৰু জুছকাই চাৰ্গে বৰ হাঁহিৰ তোমাৰ নামত
নল বিৰিণা খাগৰিহে দিয়া দেখি।

তুমিয়েইবা কি ভাবা।

পিছে —জোনৰ পূৰ্ণিমা হ’ব বুলি বাট চাব পাৰি,

জোনাকি পৰুৱাৰ জানো কাহানিবা পূৰ্ণিমা হয়, বা হ’ব?

তোমাৰ

মালিক কাইটি /

নাহৰণি গাওঁ,

১৪ শাওণ, ১২৭৩ চন।

....আৰু সিহত আটাই কেউটাই একেলগে আকাশখনৰ ফালে চাইছিল। সিহতৰ ভয় লগা নাছিল, চিন্তাহে লাগিছিল; আৰু এই চিন্তা সিহতৰ চকুৰে-মুখে ফুটি ওলাইছিল।

আৰু বছৰি বছৰি সিহতৰ এনেকুৱা চিন্তা হয়। আৰু সদায় সিহতে এনেকৈয়ে আকাশৰ ফালে চায়, আৰু চিন্তা কৰে।

আৰু সিহতৰ আজোককাকৰ দিনত আৰু সিহতৰ ককাকৰ দিনত আৰু সিহতৰ পিতাকৰ দিনতো সিহতে এইদৰেই আকাশৰ ফালে চাইছিল, আৰু চিন্তা কৰিছিল।

আহাৰ মাহ।

আহাৰ মাহত আকাশখন ইমান উকা হ'ব নেপায়। ডাৱৰ-বোৰ ক'ল গ'ল? যোৱা বছৰ আজিৰ দিনত এইখন আকাশতে বছত ক'লা মেঘ আছিল। দক্ষিণ আৰু পশ্চিমৰ চুকৰ ফালে গুৰু-গুৰু কৈ গাজিছিল। আৰু বিজুলী মাৰিছিল, আৰু তাৰ পিচত উকা আকাশখনৰ বুকুত মেঘবোৰ বহল হৈ বিয়পি পৰিছিল, আৰু তাৰ পিচত ছৰছৰ কৰে এজাক বৰষুণ আহিছিল। গোটেই ৰাতি বৰষুণ দি আছিল, ৰাতিপুৱাও এৰা নাছিল।

আৰু পথাৰবোৰ পানীৰে চপচপীয়া হৈ পৰিছিল। পুখুৰীবোৰৰ পাৰেদি পানী বাগৰি গৈছিল। কাঠে আৰু মাগুৰ মাছবোৰৰ উজান উঠিছিল।

আৰু বৰষুণতে তিতি তিতি লৰাবোৰে পথাৰৰ আলিত খোকা হুঁহা পাতি ফুৰিছিল, আৰু দনিকণা আৰু ছন্দা মাছ ধৰিছিল। আৰু কোনোবা কোনোবাই মূৰত ভগা জাপি লৈ কুঁজা হৈ মাছ

ধৰি ফুৰোঁতে সিহঁতৰ ককালৰ তলছোৱা তেনেই তিত্তিছিল, পিছে সিহঁতে বেয়া পোৱা নাছিল।

আকাশখন উকা হৈ আছে—আজি বাৰ দিন।

কোনোবাই আঙুলিত লেখ কৰি কৈছিল—পোন্ধৰ দিন।

কোনোবাই কৈছিল—তেৰ দিন।

বৰষুণ হোৱা নাই।

সিহঁতৰ মনত লাগিছিল যেন কেইবা বছৰো বৰষুণ হোৱা নাই। গুটিমালীহঁতৰ চোতালখনত ধূলি হৈছিল। উপজি পূৰ্বাৰে পৰা টিকা-কটা ব'দ—বেলি নপৰামানলৈকে। চোতাল শুকাই ধূলিয়ৰী হৈ গৈছে।

গুটিমালীহঁতৰ চোতালখন বৰ বহল আৰু চিকুণ। বনপাত এডালো নাই—ফু মাৰি ভাত খাব পাৰি। বতন গাওঁবুঢ়াৰ আৰু আইন কাম নাই—ক'ৰবাত ডুবৰি কেঁয়াবন এপাত গজিল কি নগজিল—কোৰখন লৈ তাক শেষ নকৰে মানে বুঢ়াৰ আৰু গা মন শাঁত নপৰে।

আহাৰ মহীয়া চোতালত ধূলি—বৰ ভাল কথা নহয়।

সকলোৱে চিন্তা কৰিছিল, আৰু সকলোৱে উকা আকাশখনৰ ফালে চাই আছিল, আৰু সকলোৱে চকুবোৰ শুকান শুকান হৈছিল।

সিহঁতৰ গাবোৰ ঘাম ঘাম গোন্ধাইছিল। গোহালিৰ গৰুবোৰৰ গাবপৰা এক বকমৰ গোন্ধ এটা ওলাইছিল। সিহঁতে শুই বহি ঘাঁহ পাগুলাছিল, আৰু পাগুলা ঘাঁহৰ এটা গোন্ধ গোবৰৰ গোন্ধৰ লগত মিহলি হৈ বতাহৰ লগত উৰি আহিছিল।

আৰু কেইবাদিনো এজাকো বতাহ বলা নাছিল। বতৰটো বৰ গুলুম মাৰি আছিল, গৰমত মানুহবোৰে চাটি-ফুটি কৰিছিল।

আৰু আজি গধূলিৰ পৰা অৰুণ অৰুণকৈ বতাহ মাৰিবলৈ লৈছে। পিছে জান-নেজান। গৰম কমাৰ পৰা নাই। অৰুণমান শাঁত পেলাইছে।

বতাহজ্জাক ডাঙৰকৈ অহা হ'লে বৰষুণ আহিলহেতেন—সিহতে কৈছিল ।

আৰু বৰষুণ নাহিলেও অলপ শাঁত পৰিলহেতেন, মান্নুহ-
ছন্নুহ শুব পাৰিলেহেতেন,—সিহতে কৈছিল ।

আৰু সিহতে কৈছিল—এনেকৈ কেইবাদিনো বতাহ বৰষুণ
নহাকৈ থকাৰ পিচত বতাহ আহিলে ধুমুহাহে হয় ।

সিহতে শুকান চকুৰে আকাশৰ ফালে চাই আছিল ।

—জোন ওলাবৰ আঠ দিন হ'ল ।

—ন দিন ।

—নহয়, আঠ দিন । সোঁ বাবেহে দিতীয়া লাগিছিল ।

—হলেও ভাল জোনাক হৈছে দেই ।

—আহাৰ মহীয়া এনেকুৰা ফৰিংফুটা জোনাক ভাল নহয় দেই ।
যেতিয়াৰ যি । আহাৰ মহীয়া আকাশত মেৰু থাকিব লাগে, জোন
নহলেও হয় ।

আৰু সেই কাৰণেই সিহতৰ বেয়া লাগিছিল আৰু সিহতে
বেজাৰ মনেৰে আকাশখনৰ ফালে চাইছিল ।

জোনাক বেয়া নেলাগে সঁচা । আহাৰ মহীয়া এনেকুৰা
জোনাক বৰ ভাল কথা নহয় ।

—কাৰোবাৰ কাৰোবাৰ হাল খতি হৈছেই ।

আৰু কাৰোবাৰ কাৰোবাৰ আৰু ছুইচাৰি দিনতে হাল খতি
হ'ব ।

সমাৰ বাই ধোৱা, শিবলুৱাই ধোৱা মাটিবোৰ শুকাই কৰ-
কৰীয়া মাৰিছে, নোবোৱা মাটি বত পৰিয়ে আছে ।

পিছে মাটি সাকুৱা, পলহুৱা, এটা ঢলতে মাটি আকৌ ফচ-
ফচীয়া হৈ যাব ।

হাল খতিটো বৰ ডাঙৰ কথা নহয় । বৰষুণ নিদিয়াটোহে
ডাঙৰ কথা ।

পাৰিখোৱা কঠিয়াবোৰ তেনেই বড়া পৰি গৈছে। ছুই এদিনতে যদি বৰষুণ নহয় সিহতে গা কৰিব নোৱাৰিব আৰু। কঠিয়াইহে খেতি। আৰু এই কেইদিনতে কঠিয়া নেপাৰিলে কঠিয়াও শেহতীয়া হৈ যাব। কঠিয়া শেহ হ'লে খেতিও শেহ হ'ব।

কঠিয়াইহে খেতি।

বমাইহতৰ কঠিয়া পাৰি হ'ল— মাটি তাকৰীয়া।

বোগেনহতৰ আধা-আধিহে হৈছে। গৰুত বল নাই।

সৰবাহতবো পাৰিবলৈ আছে তেনেই। মানুহটো সোৰোপা, মেল মাৰি কুৰে, ঘৰত তামোল পুলি এটা কই নলয়, লোকৰ ঘৰে ঘৰে তামোল বিচাৰি খাই ফুৰিব। ইমান ছুহালিচা মাটিৰ বাৰী-খনত কলপুলি এটা নাই। সৰবাই হালখন হ'লে বৰ ভাল বায়, একে চাহতে মাটি মৰি যায়। বাপেক ভাল খেতিয়ক আছিল।

পুহাইহতৰ আটাইবোৰ মাটি বৰ-বিলৰ পাবত—দ-পলমূৱা। সেইবোৰৰ কঠিয়া শাওণত পাৰিব লাগে। ভাদৰ পৰাহে বেংৱা আৰম্ভ কৰা হয়। সেইবোৰ ভড়াল-বন্ধা মাটি। অষ্টনৰ ছপুৰা, পুহাইহতৰ এপুৰা।

কণমইনাৰ নিজৰ বুলিবলৈ মাটি নায়েই। বাপেক থাকোঁতে আগ ডোখৰত আৰ-তাৰ লগত সোৰদমা কৰি কৰি মাটি বেচি, বন্ধক দি উকুৱালে, যি ছুই এডবা আছিল বুঢ়া কালত বোম্বাৰী হৈ বেজ কৰিবাজক দিবলৈ, আৰু দাবাই কিনিবলৈ বেচি শেষ কৰিলে, আৰু এতিয়া কণমইনাটোৱে লোকৰ ঘৰত হালোৱা সোমাই কোনোমতে পেট পুহিছে। ইপিনে লবাছোৱালীও পাঁচোটা, মতামাইকী হালেই আজুৰি কোনোমতে লছোন নপৰাকৈ আছে। খীৰতী গাই তিনিজনী লখিমী; গাখীৰ পাঁচ সেৰ ওলায়, তাকে বেচে। লোণ তেলৰ খৰচ উলিয়ায়। ছুখীয়া যদিও সি মানুহটো বৰ বড়ীয়াল, সদায় হাঁহি মাতি ফুৰিত থাকে। গাঁৱৰ সকলোৱে তাক ভাল পায়। সি য'ত থাকে হাঁহি খিকিন্দালিবে বজনজননা হৈ থাকে। গাঁৱৰ গহীন

গাওঁবুঢ়াৰ নিচিনা মাহুহেও কণমইনাৰ ভাও-ভেৰাকুটিত হাঁহি হাঁহি বাগবি পৰে ।

কণমইনাক দেখিলেই গাঁৱৰ জীয়াবী বোৱাবী আঁতৰতে পলায় ।
সি সকলোকে জোকায়, মুখত যি আছে তাকে কয় । তাক দেখিলে
বোৱাবীবোৰে মূৰত দীঘল ওৰণি লয় ।

—আছিল আৰু জহনীত যোৱাটো—মৰাটো কটা ।

—হতম্ৰী হোৱাটোৰ লাজবিজ্ঞো নাই অ’ ।

....সকলোৱে ভোৰ ভোৰায়, সকলোৱে হাঁহে, সিও হাঁহে ।
শাও খাই হাঁহে, গালি খাই হাঁহে, এনেয়ে হাঁহে !

বৰবিলৰ পৰা না মোজুৰি নৈৰ পৰা পানী আনিবলৈ যোৱা
গাভৰু বোৰকো সি জোকায়, আৰু শাও গালি খায় ।

—আমাৰ জনী নথকা হলে তহত কেইজনীকে নি চপাই
ল’লোহেতেন, পিছে, আমাৰ জনীক দেখিছ, চাবে পাঁচোটোৰ মাক,
তহতে জোৰ পাবনে সোঁচীহত—

সিহতে মুখটিপি হাঁহে আৰু খঙে লাজে বঙে মিহলাই কয়
“তোৰ নিচিনাটোলৈ যাবলৈ নেপাইহে মৰিছো—নিলাজৰ সচ, লাজো
নাই, চুপতি মাৰিওঁল ।”

চুপতি নিৰ্দোষ, যিমান বেয়া চুপতিয়েই হওক—দায়-জগৰ
নেলাগে, চুপতি চুপতিয়েই ।

বিয়া নোহোৱা গাভৰু ছোৱালীক বিয়াৰ কথা কোৱাটোৱেই
লাজৰ কথা । গাল মুখ বঙা পৰে, বুকুৰ ভিত্তৰখন ঢপঢপায়, খবফৰায়,
ডিঙি শুকায়, গাটো বাইজাই কৰে, মনৰ ভিতৰটোত চ’তৰ বতাহ বলে ।

বৰষুণ এনেকৈ নোহোৱা দেখি কণমইনাবো চিন্তা হৈছে ।
দেশখনত খেতিখোলা নহলে আমাবো মৰণৰ দশা হ’ব ।

গাওঁখনেই দেশখন ।

মোজুৰিত পানী আছে, বৰবিলতো পানী আছে, বতন গাওঁ-
বুঢ়াৰ বৰ পুখুৰীটোতো পানী আছে । আৰু অইন অইন কাৰোবাৰ

পুখুৰীতো পানী আছে ।

ৰোৱতী পথাৰবোৰত পানী নাই । মেঘেই কিৰিষি, সাতাম পুৰুষৰ পৰা আহাৰ শাওণত বৰষুণ দিছে । মাটি জীপাল কৰিছে, বসাল কৰিছে । পলসুৱা মাটিৰ জীৱন মেঘ ।

আহাৰ শাওণত যিখন চোতালত বোকাপানী নহ'ল সেইখন কিহৰ গাওঁ, ভাদ মহীয়া যি ঘৰত চালে মুৰখিলে, সেইখন কিহৰ ঘৰ, গৰু-বিহুৰ দিনা গৰু গা ধুৱাবলৈ চ'ত বহাগৰ ছুমোজাত যদি নতুন চলৰ পানী অকণ নহ'ল, সেই বছৰ কিহৰ খেতি ? কাতি বিহুৰ দিনা যদি কিনকিনীয়া বৰষুণত ধানৰ আগ নিতিতিল, লখিমী আছিল বুলি কবা কেনেকৈ ?

আৰু সেই তাহানি কালৰে আজো আজোককাৰ দিনৰ পৰা চলি অহা কথা—যদি বৰষে মাঘৰ শেষ, ধনু বজা পুণ্য দেশ । ...

প্ৰতিটো মাহত বদে পিথপি শুকুৱাই, মেঘে তিয়ায় । কেই-দিন মান খৰ মাৰি বৰষুণ বাদল নহলে, আকাশৰ ফালে চাই বন-পাতেও কান্দে । মাছ মগৰেও কান্দে, পানী পিয়ায়ো বিনায় ।

বৰষুণ নহলে গা পোবে, মন পোবে, বুকু ধৰফৰায় ।

আজি এঘাৰ বাৰ দিন বৰষুণ নাই । আহাৰ মহীয়া আকাশ-খন আঘোণ মহীয়া আকাশখন যেন শূঁঠন,—মেঘ নাই ।

বাৰ দিন নহয়, যেন বাৰ বছৰহে বৰষুণ নাই ।

আৰু কাইলৈকে বৰষুণ হওকচোন, ছুদিন ধাৰাসাবে বৰষুণ দিয়কচোন, বৰষুণও বৰষুণও কৈ চিয়ৰি থকা মানুহখনেই আকৌ চিয়ৰিব—কিমান নো বৰষুণ দিয়ে জানো ! মেঘৰ পেট ফুটিল হবলা । বাটপথ গেলিল । কেতিয়াইকোনো ব'দ এচেৰেঙা দেখো জানো ?

বৰষুণৰ পিচত বদ, ব'দৰ পিচত বৰষুণ—নহলে দিন নেযায়, ৰাতি হুপুৱায় । জীৱন আগ নেবাঢ়ে ।

খৰ মাৰক, চ'ত মহীয়া মাৰক, জেঠ মহীয়া মাৰক ; আহাৰ মহীয়া এনেকুৱা খৰ হলে অমঙ্গলৰ চিন ।

সিহতে আকাশখনৰ ফালেই চাই থাকে আৰু আলচে ।
আজিও হব বুলি বৰ আশা নাই ।

শেহ বাতিলৈ হবগৈও পাৰে ।

ভেকুলী-বিয়া পাতিলে একা ? বাঘধেমু বজাবলৈ লৰাবোক
লগাই দিব লগীয়া হ'ল । আৰু তেওঁজৰ বছৰ, নে তাৰ আগৰ বছৰ
মনত নাই—বৰষুণ যে নাহিছিল । বাঘধেমু বজালত বাতিলৈ দোপাল-
পিতা বৰষুণ যে আহিছিল ।

পাতলীয়া বাঁহৰ চেচু এচটা বচি এডালৰ মূৰত বান্ধি খবকৈ
ঘূৰালে গোঁ গোঁ মাত এটা দিয়ে—সেয়ে বাঘধেমু । বাঘধেমু বজালে
বৰষুণ দিয়ে ।

নেপায় জানিছ, যেতিয়া আহিব লগীয়া আছে বৰষুণ এনেয়ে
আহিব । এইবোৰ কিবাকিবি কৰি বৰষুণ দিওৱাটো ভাল কথা
নহয় । ঈশ্বৰৰ লগত ফেৰ মাৰিব নেপায় ।

ঈশ্বৰলৈ মনে মনে সকলোৰে ভয় । সেই তাহানি কালৰ
মানুহৰ যিটো ভয় আছিল, সেইটো ভয় আজিও যোৱা নাই । মানুহে
বহুত কৰিছে, সেই বুলি ব'দ বৰষুণক কিবা কৰিব পাৰিছেনেকি ?
আনো বুলি বৰষুণ এজাক কোনে অনাৰ পাৰে ? দে বুলি ব'দ এজাক
কোনে দিয়াৰ পাৰে ? ঈশ্বৰেহে পাৰে ।

ভেকুলী-বিয়া পতাও বেয়া ।

বাঘধেমু বজোৱাও বেয়া ।

এইবোৰ আলচ-বিলচ কৰাও ভাল নহয় ।

ঈশ্বৰে নিদিও বুলিলে কোনে দিয়াৰ পাৰে ?

মানুহ অসহায় ।

সকলো ঈশ্বৰৰ ইচ্ছা, তুমি আমি কি কৰিব পাৰো ?

আৰু আজি নহয় কাইলৈ, কাইলৈ নহয় পৰহিলৈ, বৰষুণ নাহি
থাকিবনে ? ঈশ্বৰে পিথপিখনক পুৰি নেমাবে ।

সিহতে আকাশৰ ফালে চাই থাকে ।

তিনিকুৰিয়েই নে চাৰিকুৰিয়েই কাৰো মনত নাই। এশও হ'ব পাৰে। দহোটা বছৰৰ কথাই সাধু কথা হয়। চাৰিকুৰি বছৰো বহুত দিন।

তেতিয়া—সেই চাৰিকুৰিনে এশ বছৰৰ আগতে বহুত ব-খন এই পিনেদি বৈছিল—এই য'ত এতিয়া মৌজুৰি গাওঁখন আছে এই পিনেদি।

পাৰ ভাঙি ভাঙি, গৰা খহাই খহাই আহি আছিল, আহি আছিল—দখিণৰ কালে; তাৰ পিচত এইবছা বৈ গল, আৰু দখিণলৈ নহা হল, ধমক মাৰিলে—এবছৰ, দুবছৰ, তিনি বছৰ। একেটা বাটেদিয়ে বহুত ব-খন ব'লে।

তাৰ পিচত জানো তেওঁৰ কি মন গল, আকৌ উত্তৰলৈ বাগৰ সলালে। বছৰি বছৰি আতৰি গৈ গৈ এতিয়া মৌজুৰিৰ পৰা কোনোবা-খন পালেগৈ।

আগে হেনো বৰবিলখন নাছিল। বহুত ব-খন মৰিনুতী এটাই পিচত বৰবিল হ'ল। বৰবিল তাহানি বৰনৈ এই পিনে বোৱাৰ সাক্ষী।

মানুহৰ মনে নৈৰ সোতে একে—কেতিয়া কোনফালে বয়, কেতিয়া কাৰ ওচৰ চাপে, কেতিয়া কলৈ আতৰি যায় কোনেও নেজানে।

জাৰ কালি জুইত কেচা খৰি দিলে ধোঁৱায়। ধোঁৱাবোৰ চকুত নেলাগিবলৈ ওচৰত জুই ফুৰাই থকা লৰা বুঢ়াই বহাতে বহি থাকি, চকু কাণ মুদি ওপৰ-ডোখৰ ধোঁৱাৰ পৰা নিলগাবলৈ এবাৰ ইফালে এবাৰ সিফালে বেঁকা কৰে। ধোঁৱা পোন হ'লে জুই ফুৰাওঁতাহতো পোন হয়।

বহুত ব-খন পাৰৰ মানুহৰো একে কথা। নৈ যদি গাৰ কাষ চাপি আহে, মানুহ আঁতৰি আহে। আকৌ নৈ যেতিয়া যিপিনে আঁতৰি যায়, মানুহো আকৌ সেই পিনে আগ বাঢ়ি যায়। নৈপৰীয়া মানুহ সদায় অঘৰী—নৈৰ পাৰেই ভেটি, নৈৰ গৰাই ঘৰ। নৈপৰীয়া মানুহে নৈৰ লগতে খোজ দিয়ে, নৈৰ লগতে নাচে। নৈয়ে সিহতক

নেবে, সিহতে নৈক নেবে ।

পিছে তিনি কুৰিনে চাৰি কুৰি বছৰৰ আগতে বৰ্হম্পুতৰই পেলোৱা ওখ বালিচাপৰিত এদিন আহি এঘৰ দুঘৰকৈ মানুহে বহা সাজিবলৈ লৈছিল, তাৰ পিচত অকণমান বাৰী পাতিছিল, তাৰ পিচত নৈ আৰু সতকাই এই পিনে নাহিব বুলি ধৰিলৈ দুই একে নিগাজী ঘৰ বাৰী পাতিছিল ।

বৰ্হম্পুত্ৰৰ আঁতৰি গৈছে যদিও, বৰবিল আছে, আৰু গাওঁখনৰ মাজেদি মৌজুৰি নৈখনো বৈছে ।

লুইতো দুখোজৰ বাট । ৰিংটো মাৰিলে শুনি । লুইত আঁতৰি গ'লেও মৌজুৰি গাঁৱৰ মানুহ আঁতৰি যোৱা নাই । এবাৰ যি নৈপৰীয়া জীৱনৰ সোৱাদ পাইছে সি আৰু আঁতৰি যাব কলৈ ?

এঘৰ আছিল ।

দুঘৰ আছিল ।

তিনি ঘৰ আছিল ।

মানুহ বহিল । পাম হ'ল, গাওঁ হ'ল, দূৰণিৰ পৰা অহা পমুৱা-হতে এদিন দুদিনকৈ মৌজুৰিৰ মাটি পানীৰ লগত মিতিৰ পাতিলে আৰু তাৰ পিচত দূৰণিত এৰি অহা আগৰ মিতিৰ-কুটুমৰ লগত সমধ কমি আছিল আৰু আহ-যাহ সেবেঙা হৈ আছিল, আৰু পাচৰ পাচলৈ নোহোৱাই হৈ আছিল ।

মৌজুৰি নৈৰ পাৰত এখন নতুন গাওঁ হ'ল—মৌজুৰি গাওঁ । এই নাম কোনে কেতিয়া দিলে কোনোৱে ক'ব নোৱাৰে ।

প্ৰথমে প্ৰথমে যেয়ে য'তে অকণ মুকলি উদং মাটি পায়, তাতে ঘৰ সাজিছিল । অ'ত এঘৰ ত'ত এঘৰ—পিচলৈ পিচলৈ ইটো সিটো আহি আহি পৰিয়াল বহল হ'ল । পিছে লুইতৰ চাপৰিত মাটিৰ আকাল নাষ্ট ।

আৰু বিৰিঙানি ভাঙিব পাৰিলেই হ'ল । কোনো কাহানিও মানুহৰ ভৰিখোজ নপৰা কুমাৰী মাটিয়ে হাত মেলি মোৰ বুলি বুকুত

সুমুঝাই লয় ।

বাঘ বনৰজা মাজে মাজে ওলায়, জাক শিয়ালে বালি চাপৰিত
গাত ব'দ লৈ নিবভয়ে শুই থাকে । কেতিয়াবা মৌজুৰিৰ দ মূলিত
শিঙ ঘৰীয়ালো ওলায় । তহপৰি বুঢ়া শিমলু জোপাত দেখেদেখকৈ
তিনি জনা বুঢ়া ডাঙৰীয়া আছে ।

বববিলৰ জলকুঁৱৰী জনাকো কেতিয়াবা ভৰ তুপৰীয়া গা ধুই
থকা কোনোবা কোনোবাই দেখিছে ।

আৰু মৌজুৰি-মুখৰ ফালে যে হাবিডোখৰ আছে—তাত
যখিনী আৰু খেতৰে দিনতে টকালি পাৰি বাগৰি ফুৰে । ভয়তে
অকলে তালৈ কোনো নেযায় । আৰু তাৰ ওচৰে কোনোবা এঠাইত
আৰিমত বজাৰ সাত কলহ সোণ মাটিৰ তলত পোত গৈ আছে ।
কেতিয়াবা মেঘ বৰষুণৰ ৰাতি তাত ধনশুল্লৰ জুয়ে নাচি ফুৰে ।

ৰাতি ফেচাই চিয়ৰে ; দূৰে দূৰে হুহুৱেও চিয়ৰে, ফেউৰাৰ
ফেউ-ফেউত ল'ৰাছোৱালী নিতাল মাৰে । কালিকা লগা মচোৱাগোম
পিয়াপি দি ফুৰে । কোনেও দেখা নাই যদিও, অজগৰো কেইবাজনোও
আছে । গৰু পোৱালী, ছাগলী পোৱালী ধৰি খায় ।

বতন গাওঁবুঢ়াৰ আজোককাক যেতিয়া আহিছিল তেতিয়া
হেনো সো-শৰীৰে আঠহাত নহাত ওখ দ'ত আৰু বাঁক লগ পাইছিল—
গাটোহত কিচ্, কিচ্ কৰে ক'লা, চকুবোৰ টেলেকা টেলেক্, জলমলাই
থাকে । গোটেই গাতে ভালুকৰ নোমৰ লেখীয়া নোম, কোৰ যেন
একোচলা দাঁত, জটলা চুলি ।

আৰু বববিলত মহযথ এতিয়াও আছে । কেতিয়াবা বব বব
মতা মহ একে ঢকাই মাৰি পেলাই দিয়ে ।

পিছে মহ দাঁহ কম, ক'ৰবাতহে টেকেলীয়া কোদো আছে ।
নোজোকালে কাকো একো নকৰে ।

এই সকলোকে লৈ মৌজুৰি গাওঁ ।

ইয়াৰ মানুহবোৰ যেন মাটি ফুটি ওলোৱা, মানুহবোৰ যেন
গছ—সাকৰা মাটিত গুটি পৰি পৰি ইয়াতে গজিছে, বাঢ়িছে, ঢুটা

হৈছে আৰু মৰিছে ।

বাই-কই নাই, খকা-খুন্দা নাই ।

এটা সৰু ধীপ, এখন অকণমান জগত । এটা হাঁহিৰ সমান মিঠা, এটোপাল চকুপানীৰ সমান বেধা-লগা ।

চৰকা, ঢকাডিঙৰা, গ্ৰহণীত নমৰিলে গৰুবোৰ দলে দলে উঠে, জাক ছাগলী-পোৱালীৰ কেইটা শিয়ালে নিলে গণনা কৰি উলিওৱাটো অন্ধ জনা পণ্ডিতৰ কাম । উমনি দিয়া কণীতকৈ হাঁহ পোৱালী কেনেকৈ সবহ জগে— সেইটো কেনোৱে বুজি নোপোৱা সাধৰ । “লেখি লেখি মই ডেৰকুৰি কণী উমনি দিছিলো, কেনেকৈ একুৰি পোন্ধৰটা পোৱালী জগিল কেনেকৈ জানিম ?”

—হেৰ, কিজানিবা লেখোতে কণী কৰ্মকৈ লেখিছিলি !

—হেৰ, কিজানিবা লেখোতে পোৱালী বেজিকৈ লেখিছ ?

—হেৰ, কিজানি...

—ওঁহো ।

মৌজুৰি গাঁৱত ডেৰকুৰি কণীৰ ছুকুৰি পোৱালী জগে !

আৰুবেলি অনিৰামে ভাদৰ ঢলত চোতালৰ আগত ধৰা ববালি মাছটো ভীমকলৰ গুৰিডাল যেন আছিল ।

আৰু তেওঁজৰ বছৰ গেঠহতে বাৰী চাপৰ খাল সিচি পাঁচশ সোতৰটা বোন্দা মাগুৰ পাইছিল, তিনি ভাৰ হৈছিল ।

তাৰ আগৰ বছৰ ভাদেয়ে চিটিকা পাতি একেবাৰতে সাতজনী ডাউক ধৰিছিল ।

—সাতজনী নে ?

—ওঁ সাতজনী !

—হেৰ একেখন চিটিকাতে সাতজনী ডাউক কেনেকৈ ধৰিলে ?

—মই কেনেকৈ জানিম ? ভাদেয়ে সৃষ্টিৰি । তাই কিবা মৰিছেনে ?

কথা কথা । সাজি কোরা কথাও কথা । অলপ বঢ়া টুটা হবই । আচল কথাত ডাল পাত জোৰা দিলেই সাধু কথা হয় । মৌজুৰি গাওঁ সাধুকথাৰ গাওঁ । ওপজাবপৰা মাটিত পিঠি নিদিয়ালৈকে দেহাৰ খাটনি আছেই আৰু, পিছে মনটোক কিহে বান্ধিব ? মন পাখী লগা ঘোঁৰা—উবো বুলিলে তাক কোনে ধৰি ৰাখিব ? মন মৌজুৰি নৈ—বৈয়ে থাকে—ছেদ নাই, জিবনি নাই । কোনে ভেটিব ? মন আহিবৰ আকাশ—পিধপি জুৰি আছে, ক'বপৰা কলৈকে আছে কোনে ভেদ পায় ?

মৌজুৰিত মনবোৰৰ পাখী গজে, পুৱা-গধূলিৰ সঁচা কথাবোৰ সাধু কথা হয় । নোহোৱা নোপজা সাধুকথাবোৰ চিনাকি চিনাকি সঁচা কথা হয় । সাধুকথাৰ বুকতে উপজি, সাধুকথাৰ ছাঁতে ডাঙৰ দীঘল হৈ সাধুকথাৰ কোলাতে মানুহবোৰ মৰে । মৰি সাধুকথা হয় ।

গাওঁখনৰ ভিতৰত আটাইতকৈ বঢ়া জন হ'ল বৰহম্পুত্ৰৰ আলৰ বঢ়া, আজোককাহতৰ আজোককাতকও বয়সত ডাঙৰ । বৰহম্পুত্ৰ কেতিয়াযে উপজিছিল কোনেও নেজানে । আছে, আছে আৰু আছেই । বাৰিষা হওক, খবালি হওক, জাৰ হওক, জহ হওক, বৰহম্পুত্ৰ আছেই । কেতিয়াবপৰা আছে কোনোবাই ক'ব পাবেনেকি ?

আৰু তাৰ পিচতে বঢ়া হ'ল বৰবিল । বৰবিল বৰহম্পুত্ৰৰ বৰ জীয়েক, বাপেক গুচি গ'ল, কিবা পেচ লাগি বৰবিল বাপেকৰ লগত নগ'ল, মৌজুৰিক ভাল পায় দেখিয়ে হবলা ইয়াতে বৈ গ'ল । বঢ়াও নাই, টুটাও নাই, আছে আৰু আছেই । কাৰোবাৰ লগত বিয়া হম বুলি বৰবিল ফুলাম চেলেং পিন্ধি সাজি কাচি ওলাইছিল । খোপাত পঢ়ুম ফুল, ভোট ফুল পিন্ধিছিল, পিছে খোপাৰ ফুল খোপাতে থাকিল । বৰবিলক নিনিলে । নে নেয়াওঁ বুলিয়ে ক'লে ? ঠেহ পাতি ইয়াতে থাকি গ'ল, তেতিয়াবপৰা আজিলৈকে আৰু কোনেও লৰচৰ কৰাৰ নোৱাৰিলে ।

ববিল আলব বুঢ়ী, গাঁৱৰ জোনাকী বুঢ়ীৰ বুঢ়ী-মাকতকৈও বুঢ়ী, কেই লাখ, কেই কুটি বছৰ হৈছে কোনে ক'ব পাৰিব ?

ববিল পিছে গাভৰু হৈয়ে আছে। তেনেই গাত বিহালোৱা গাভৰু।

জোনাকী বুঢ়ীও কম বুঢ়ী হোৱা নাই। মুখখন পূৰ্ণিমাৰ জোনটো যেন আছিল দেখি মানুহে নাম দিছিল জোনাকী। মৌজুৰি গাঁৱৰ সকলো জোনাকীৰ নাতিপুতি।

কোনোবাই বোলে আই।

কোনোবাই বোলে বুৰৰ আই।

কোনোবাই বোলে বুঢ়ী আই।

কোনোবাই বোলে আইতা।

আইতা এতিয়াও টকটকীয়া ! অলপ ককাল পৰিছে, খেজু-ভিড়ীয়া হৈছে। সেই বুলি কোনো ৰোগ ব্যাধি নাই। এতিয়া মতা চামৰ ভিতৰত যইগু বুঢ়াই বয়সত আটাইতকৈ বুঢ়া। গাঁৱৰ হিচাপত এশ পাঁচ কি দহ বছৰ হ'ল।

‘—হেৰ’ কাৰ কথা কলি, যইগুৰ ? কিনো বহু হৈছে অ’ তাৰ, মোৰ কোলাত মুতি মুতি ডাঙৰ হোৱা ল’ৰা যইগু, সৰুতে বৰ খোপো-কাটো আছিল। তাৰ ঠুটৰীৰ তলতে মাহ এটা আছিল, চাবিহকচোন এতিয়াও থাকিব পায়। তাৰো হেনো আকৌ ককালৰ বিষ, হেৰ’ লাজ নেলাগেনে কবলৈ ? ল’ৰা মানুহৰো আকউ ককালৰ বিষ ! খুইক্ কটা।

পিছে জোনাকী বুঢ়ীয়ে খুইক্ কটা কৰিলেও, যইগুও বুঢ়া হৈছে। এশৰ ওপৰ হ'ল। ভালেই আছিল ; নামঘৰৰ কাৰণে খুটাৰ কাঠ কাটিবলৈ যাওঁতে মৌজুৰি হাবিত ককালটো কেৰেচ কৰিছিল ! মনত কিবা কুভাৱ আছিল চাগৈ। বুঢ়া বুলি কিবা দায়জগৰ লগালেও গঞা ৰাইজে খেমিব, অৰইনৰ দেৱতাই সহি থাকিবনেকি ? যইগু বুঢ়া পৰা নাই সঁচা, পিছে বহুত দমিল দেই !

গাঁওখনৰ ভিতৰৰ আৰু এজনী বুঢ়া হ'ল বকুলতলৰ বৰ নাম-ঘৰটো। কোনো কোনোৰ মতে মৌজুৰিলৈ মানুহ অহাৰ আগৰে পৰা বৰ নামঘৰটো ইয়াত আছে। কেনেকৈ আছে সেইটো জানিব খুজিব নেপায়। বৰ নামঘৰৰ বৰখুটা কেটাৰ কথা নজনা মানুহ নাই। বিয়াগোম বিয়াগোম বুঢ়া কঠাল গছ কাটি নামঘৰৰ বৰখুটা সাজিছিল। কণ বাট্টৰ নাম গাঁৱত অজব অমৰ। ফুলচটি, ডমৰা সকলো কণ বাট্টয়ে নিজ হাতে কাটিছিল। আৰু বৰখুটাকেটাত যে ফুল কটা আছে সেইয়াও হেনো কণ বাট্টয়েই কটা। বাট্ট নহয়, বিচ্ছ কৰ্মা। কাঠত একোপাহ পঢ়ম কাটি থৈছে চালে চাই থাকিবৰ মন যায়। আৰু বাঁহী বজাই থকা কিচন যে কাটি থৈছে, সাইলাখ যেন গোসায়ে বাঁহীহে বজাই আছে।

কণ বাট্ট মৰিবৰ আট্টে কুৰি বছৰ হ'ল। হলেও সেইবোৰ মানুহ নমৰে।

আৰু সোণাক কাঠৰ মূঢ়াটো কাটি যে গৰুড়জনী সাজিছিল, পাখীয়েই চাবানে: ঠোটেই চাবা, গৰুড়জনীও কণ বাট্টয়েই সজা।

সংসাৰলৈ আহিলে এনেকুৱা কাম কৰি থৈ যাব লাগে—তেহে।

কণ বাট্টৰ লৰাবোৰ ব-চেৰা হল, নাতিনীয়েক এটাই মৌজুৰি গাঁৱৰ পৰা পলাই গৈ কৰবাৰ কেঞামহাজনৰ লৰীমটৰ দাইবৰ নে হেণ্ডোলমেন সোমাইছিল গৈ, ক'ৰবাত লৰীয়ে মটৰে পৰি ভৰি এখন ভাঙি খোৰা হল। ঈচৰে নসহে। গাঁৱৰ লৰা, খেতিবাতি কৰি গাঁৱতে থাকিব পাৰ। পিতৃ-পুত্ৰৰ বিব্ৰতি এৰি বাট্টৰ নাতি নগৰত ডাঙৰ মানুহ হবলৈ গৈছিলি—পালি।

এৰা, নামঘৰজনীও বহুত বুঢ়া। বৰহম্পুতৰলৈ ভয়ো লাগে, মৰমো লাগে, পিছে নামঘৰলৈ ভয়হে লাগে। বাতি বাতি 'ভাগত' পুথিখন তিনিজনী সৰু সৰু দেৱতাই চোৰ-চাৰিয়ে নিনিয়াকৈ ৰখি থাকে। এবাৰ যে চ'ত মহীয়া ধুমুহা বৰষুণত নামঘৰৰ মূঢ়া এৰাই গৈছিল, নামঘৰৰ ভিতৰত পানী সোমাইছিল, তেতিয়াও 'ভাগত' পুথিৰ

পাত এখিলাও লবচৰ হোৱা নাছিল, য'ব বস্তু ততে আছিল। প্ৰভুৰ লীলা, বৰ নামঘৰৰ মহাইত্ত।

কোনোবা কোনোবা গুৰুদোবোহীয়ে আকৌ দন খৰিয়াল কৰি ফাটি গৈ বেলেগে এটা নামঘৰ সজাৰ কথা কয়। মৰিন, মোপাই যাব। বৰ নামঘৰক চিনা নাই। ভেটিয়ে মাটিয়ে উচন নিয়াব। বৰ নামঘৰেই মৌজুৰি গাঁৱৰ ধৰণী : শ'লমাৰি ভঙাহতক গোসায়ে শুদাই নেৰে। যাহ যাব, খনেই যাহ যাব।

নৈ এখন, গাওঁ এখন, নামঘৰ এটা, মানুহ এঘৰ। লাগিব নোৱাৰিলে দন হাই। শাস্ত্ৰত দেখোন আছে দেৱতাসকলেও দন খৰিয়াল কৰিছিল। ব্ৰহ্মা বিচক্ষুৰো খনে খনে দন লাগিছিল। সেই বুলি নামঘৰে কি জগৰ লগালে ?

বতন গাওঁবুঢ়াৰ একে ভেকাহিতে নামঘৰ ফালিবলৈ ওলোৱা উটনুৱা কেটা চেপেটা লাগিল।

কোন বৰমতা ওলাইছে অ' নামঘৰ ফলা, কুকুৰৰ পুতেকহত, চাওঁ দেচোন কুঠাৰ দা কিবা এখন, ইহতক ছোৱা-ছোৱাকৈ কেচাই খাতীৰ আগত বলি দিও। পাপী নৰকীহত, গাওঁ ফালিবলৈ আহিছ, একেখন কীৰ্তন পুথি তুখন কৰিবলৈ আহিছ। বৰ নামঘৰক চিনা নাই, বতনক চিনা নাই। পাপীহত, বৰ নামঘৰৰ ভেটি চুবৰ যোইগৰ নহৰ, নামঘৰ ভাঙ্গ। তহত ক'ত মৰ মৰগৈ, গাওঁখন নেমাৰিবি...

ঈচ্ছৰেই আটাইতকৈ পুৰণি, বৰহমপুত্ৰতকৈও পুৰণি। বৰহমপুত্ৰক ইচ্ছৰেই সজা। সেই ঈচ্ছৰ ঘৰ বৰনামঘৰ।

ঈচ্ছৰ দোবোহ আচৰিবলৈ কাৰো সাহে নুকুলায়। নামঘৰ নেফাটে।

মৌজুৰি গাঁৱৰ সকলোৰে মুখে মুখে অৰাইচ মাত। মতাৰ মশ ভাগে, মাইকীৰ মাইকী ভাগে। অৰাইচটো কথাৰ লগৰ কথা। মাতৃধাৰ নেমাতিলে কথা খেও নেখায়, গা মন মুঠে। লৰা ছোৱালীয়ে

অইন কথা শিকাৰ লগে লগে অবাইচ কথাখিনিও শিকে । কোনোৱে বেয়া নোবোলে । বাপেকে পুতেকে কাজিয়া লাগিলে দুয়ো সমানে অবাইচ মিহলাই গালি শপনি পাৰে ।

এইবোৰ অবাইচ কথাৰ কোনো অৰ্থ নাই । মতাই মতালি কৰিবলৈ মতা-অবাইচ মাতে, তিবোতাই তিবোতালি কৰিবলৈ তিবোতা-অবাইচ মাতে । ভাতৰ লগৰ পানী । কওঁতা শুনোতা কাৰো গাত নেলাগে । মাত ফুটা চাৰি বছৰীয়া লৰাই যেতিয়া ধুনীয়াকৈ অবাইচ কথা কয়, তেতিয়া মাকৰ বুকু ফুলি উঠে । : শূনিছানে কুকুৰ-টোৰ কথা—এনেহে বৰ মতাটো ।

ৰূপাই মেধীৰ বয়স তিনি কুৰি চেবালে । আজি সাত বছৰ মানৰ আগতে কাহ এটাই লগ ধৰিলে । দৰৱ-জাতি কৰি ভাল হোৱা নাই । অলপ নিশকতীয়া হৈছে । চকু এটায়ো আমনি কৰিছে, ফুল পৰিছে ।

ৰূপাই মেধী দুটা কথাৰ বাবে জনাজাত । মেধী বৰ একাচেকা । নীতি-নিয়মৰ কথাত অকণো ইফাল সিফাল হোৱা সহিব নোৱাৰে । গাঁৱত কোনোবা লৰা-ছোৱালীৰ মাজত অলপ নহবলগীয়া কিবা কথা হলে মেধীৰ ওচৰত যদি শোধ পৰে, বইকথা নাই । তেওঁ সেইবোৰৰ যম, কাকো নেৰে—বামুণেই মৰক বা লগুণেই চিগক ।

এইবাবে ৰূপাই মেধী জনাজাত ।

আৰু এঘাৰ কথা আছে যাৰ বাবে মেধীক মৌজুৰি গাঁৱৰ সকলো মতা তিবোতাই জানে । অবাইচ নমতাকৈ মেধীয়ে এঘাৰ কথাও কব নোৱাৰে । কবলগা কথা যিমান, অবাইচ হয় তাৰ তিনি গুণ । বোৱাবী জীয়াবী নাই । সৰু বৰ নাই, মেধীৰ কথাত অবাইচ মাতৰ লহৰ । কেতিয়াবা অবাইচৰ কোবত আচল কথাষাৰনো কি বুজিবই নোৱাৰি । নামঘৰ সোমালেহে কেতিয়াবা অবাইচ মাত কমে । কমেহে, নোহোৱা নহয় । কলপচলা নেকাটলে কথা কোৱা যেনেই নেলাগে ।

অবাইচ মাতত কেচা ঘামৰ আৰু কেচা ঘাঁহৰ গোন্ধ আছে।
 প্ৰতিটো খেলতে মতা মাইকীয়ে নিজ নিজ-জাতীয় অঙ্গৰ নাম লুৱৰি
 সোৱাদ পায়। অবাইচ কথা নিলাজ কথা। নিলাজ কথা মিঠা কথা।
 নিলাজ কথাৰ সোৱাদ আছে, গুৰু নাই। সেইয়া নিভাঁজ মনৰ
 কথা।

এইবোৰ কথা মৌজুৰিয়ে কোঁটি কালৰ পৰা শুনি আহিছে।
 মুখৰ মাত শুনিয়ে মৌজুৰিয়ে বৃদ্ধি পায় সেইটো কাৰ মাত—মৌজুৰি
 গাঁৱৰ কাবোবাৰ নে অইন আচহুৱা কোনোবা আলহীৰ। অবাইচ
 মাত শুনি, নিলাজ কথা শুনি মৌজুৰিয়ে লাজ নেপায়। মৌজুৰিৰ
 গা বাইজাই কৰে।

মৌজুৰিও বুঢ়ী, বৰবিলৰ সমানেই বুঢ়ী কিজানি, কোনে জানে ?
 পিছে মৌজুৰিক কোনাৰে কাহানিও বুঢ়ী বুলি নেভাবে। তাইনো
 কাৰ ঘৰৰ জীয়াৰী কোনেও ক'ব নোৱাৰে। কোনোবা পৰবতৰ পৰাই
 আহিছে নে ক'ববাৰ সোণপুৰীয়া গাঁৱৰ বুকুৰ পৰাই আহিছে কোনাৰে
 নেজানে। নৈৰ কি আদি অন্ত আছে ?

বৰ্হম্পুতৰলৈ সকলোৱে ভয় কৰে। পানী একাজলী খাবৰ
 বেলিকাও মূৰ দোঁৱাই সেৱা এটা জনাই লয়। বৰ্হম্পুতৰ দেৱতা।
 পিছে মৌজুৰি ?

—নাটেশৰী, নটিনী, জহৰী।

সদায় নাচি থকা মৌজুৰিজনী নটিনী নহয়নো কি ? বহাগ
 আহিল নে নাহিল, উপজি-বহাগৰ পানী গাত লাগিল কি নেলাগিল,
 তাইৰ গা সাতখন আঠখন হলেই। তাই নাচিবলৈ ললেই। আকউ
 যেতিয়া ভাদমহীয়া পাৰলৈকে পানী চপ্‌চপীয়া হৈ থাকে, তেতিয়া
 তাই যিহে গহীন জনী, যেন খোজকে নাকাঢ়িব, এনেহে ৰাজবাণীজনী।

নটিনী, নাটেশৰী।

ককাল ভাঙি ভাঙি, বুকু ফিল্দাই ফিল্দাই যিহে নাচোনৰ ভাও।

তাইলৈ কোনে ভয়-সমীহ কৰে ? বৰ্হম্পুতৰ বুঢ়া পৈয়েকটোক

এই লগ পাঠ, এই লগ পাঠ বুলি তাইৰ যিখনহে আজন্মখালি ।
গা-নচুৱাই গা-নচুৱাই যিহে ভেৰাকুটি ।

গাঁৱৰ জীয়াবী-বোৱাবীহতেও মৌজুবিক বুঢ়ী বুলি নেভায়ে, তাইলৈ
ভয়ো নকৰে । তাইৰ পাবৰ বিৰিঙাৰ জোপোহাত ভৰি মেলি
বহি, গৰাৰ পৰা ভৰি ওলোমাই বহি, তাইৰ ফালেই চাউ চাই
বাৰে-ভচছ আগ-গুৰি-নোহোৱা কথা চোবাই সময় নিয়ায় ।

কাৰ বোৱাবীয়েকৰ জহৰা লৰা হল ।

কাৰ লগত কাৰ পিচ-তুৱৰীয়া হাতবাত আছে ।

কাৰ বোৱাবীয়েকে শহুৰেকৰ আগতে বেলাউজ পিন্ধি থাকে ।
বেলিৰামৰ পুতেক ভৰতে যোৱা 'ভ'নাৰ দিনা বাতি কাক কাক
জোকালে ।

চন্দ্ৰৰ নিচিনা আদহীয়া এটালৈ বাক চম্পা যাব পায়নে,
পাইছে নহয় এতিয়া সোৱাদটো ।

মীনেচৰ নগৰীয়া হল, এবছৰ নগৰত থাকিয়ে গাঁৱলৈ আহিলেও
পেন পিন্ধিহে আহে । এইবেলি ছল্লু সি জয়মতীক পলুৱাই
নিব ।.....

কত কথা । কত শেষ-নোহোৱা, সোৱাদ লগা কৈনো থাকো
মানে ওৰকে নপৰা কথা ! বেলি লহিয়ালেও কথা পাতি ভাগৰ
নেলাগে । আবেলিৰ একটিয়া বদত সোণ যেন পিতলৰ কলহে চিক্
মিকায়, মৌজুবিৰ গাভৰু জীয়াবী বোৱাবীহতৰ লোডোৰ-পোডোৰ
সোণসেৰীয়া গাবোৰ চিক্‌মিকায় । মুখৰ কথা বন্ধ হলেও, মনবোৰে
কথা কৈ থাকে । আগগুৰি নোহোৱা, কৈ ভাল লগা কত কথা ।

অ, সউৱা মৰতী বুঢ়ীজনী পালেহি । হেৰ উঠ উঠ, নহলে
নিলাজে ওভতে গালিসোপা খাই মৰিব লাগিব ।

ই, পালেহিয়েই ।

—হেৰ বনবীহত, নৈৰ পাৰত বহি কোনকেটা পৈয়েবহতৰ ঘূৰ
খাইছ । ঘৰলৈ ঘূৰিবৰ মন নাই, নিলাজীহত—

বোৱাবীহত নিমাত, ওৰণি টানি মুখ ঢাকে, চকু উলিয়াই ধয় ।
গাভৰু কেজনীয়ে খিক্খিকায় । বুঢ়ীৰ গালি গালি নহয়, নিচুকনি ।

হেৰ ক'তা, কালৈ বাট চাই আছ ! পৈয়েবহতক নেপাই গা
বাইজাই কাৰছে হবলা । থাকিব নোৱাৰ যদি ভীমকলৰ পুলি
একোটা সাপুটি লৈ পৰি থাকগৈহত, নিলাজীহত । মাটিকলহৰ
পানীয়ে কি গা জুৰাব ?..."

যা যা, পানীলৈ ঘৰলৈ যা । নৈৰ পাৰত বহি পিটিকা-পিটিকি কৰি
গাৰ বিষ তুলিব নেলাগে, টনটনাইছে যদি..."

গাভৰুহত বঙা পৰে, কাণ শো-শোৱায়, চকু ধোঁৱা-কোৱা হয়,
গাবোৰ পোৰে, মনবোৰ উচাট বিচাট কৰে ।

কিবা এটা কণ্ড কণ্ড বুলিও জুতুলী মনে মনে থাকে । জোকাই
ললে আৰু বন্ধা নাই । বুঢ়ীৰ গালিত গুৰুগোসাই সকলো পলাই
পত্ৰ দিব । লাগিলে আৰু বা কি কৰে !

ইজনীয়ে সিজনীৰ চকুলৈ চায়, বোৱাবীকেজনীয়ে ওৰণি টানি
বেগাবেগীকৈ পানীলৈ নামে, আৰু কলহ মজাব চলেবে তলমূৰ
কৰি বুঢ়ীয়ে আৰু কি কয় তালৈ কাণ দিয়ে । মুখ টিপি হাঁহে,
চকুবোৰ খচ্‌খচায়, পোৰে । বুকুৰ ভিতৰবোৰ ঢুকঢুকায় । কেনিবাদি
ক'ৰবাত খোচ মাৰি ধৰে ।

হেৰ বনবীহত, আমি কিবা গাভৰু নাছিলোনে ? গাওঁ
বলিয়া কৰিছিলো জানিছ । গাঁৱৰ ডেকালৰা ভাদমহীয়া কুকুৰৰ
নিচিনাকৈ পিচে পিচে লৰিছিল । আমি তহতৰ নিচিনাকৈ তৰপে
তৰপে চোলা পিন্ধি যুৱন চেপেটা কৰা নাছিলোহত । ভ'না চাবলৈ
যাওঁ, জাক পাতি গাভৰু বহো, তেতিয়া কিবা আজি-কালিৰ নিচিনা
ভ'নাত পেটৰলমাচ-লাইট জলায় নে ? সিকালে জোৰ জলায়, ইফালে
আমিমখা এক্কাৰত বহি থাকো । পিচফালৰপৰা বিহাৰ তলেদি কাৰ
হাতে কি খেপিয়াই লিংলিঙাই ফুৰে আমি কি খবৰ বাথো ? সিকালে
গোসাই ওলায়, সক খেমালি, বৰ খেমালি ওলায়, ইফালে ডেকা

গাভৰুৰ ধেমালি ওলায় । আমি তহতৰ নিচিনাকৈ লঘন দি দি দেহা
সুকোৱা বিধৰ নহয় ।”

বুঢ়ীয়ে আটাইখনলৈকে চাই হাঁহে । মুখৰ ভিতৰত এটাও দাঁত
নাই । সকলৰ নিচিনা সবল, অজলা হাঁহি । এই হাঁহি নিৰদোষ,
নিম্পাপ । এই হাঁহি বনবীয়া ফুলৰ হাঁহি, বহাগমহীয়া নৈৰ হাঁহি, ছমহীয়া
কেচুৱাৰ হাঁহি । খুন্দা তামোল খোৱা পিক্ কোৱাবিয়েদি আৰু তল
ওঠৰ মাজেদি বাগৰি আহি বুকুৰ কাপোৰত পৰেহি ।

“জেঠাইনো কৰ পৰা আহিলি ?”

“নকৰি আইহত । কেৰকণৰ ঘৈণীয়েক জনীৰ গা-নবীয়া ।
আজি তিনিদিন বিষ কোব আহিছে, পিছে ভাল হোৱা নাই ।
দেৱাই এপালি দি আহিলো । লাগেনেকি তহতকো এপালি—”

ছিঃ জহনীজাতিজনীয়ে কি কয় ?

যা যা, বনবীহত, লৰা-ছোৱালী ফুকাই পালিহেতেন তেহে ।
আমি নুফুকাইহে পাৰিছো ।

কাঠ বাঁজীহত, অমঙলীয়া কথা কবলৈও ভয় নকৰহতনে ?
তিৰি জনম ধৰিছ, লৰা-ছোৱালীৰ মাক নহলেই হবনে ? চাম নহয়—
তহতৰ বিয়া কেখন হৈ যাক বহ—

তাৰ পিচত বুঢ়ীয়ে ছয়োহাতেৰে গৰ্ভাৱতী তিৰোতাৰ শকত
পেটৰ আকৃতি দেখুৱাই, গৰ্ভাৱতীৰ দৰে খোঁজ কাঢ়ি দেখুৱায় ।

মৰতীজনী ক'ববাৰ—

যা, যা, আইহত, বেয়া চেয়া নেপাবি । বহুত দিন জীলো,
এতিয়া মৰিবলৈ শাও দেহঁত, সোনকালে মৰিলে তহতেও মাহচাউল
চোবাবলৈ পাবি ।

তাৰ পিচত নিজকে কোৱাদি কলে, মৌজুৰিৰ পাৰ পালে
ঘৰলৈ মনতে নপৰে । তহতৰে নহয় আমাবো এদিন আছিল, মৰিলেও,
তহতক কৈছো—এই মৌজুৰিৰ পাৰতে খৰি দিবলৈ কবিহক ।
বাইভনীৰ নিচিনাকৈ ডাঙৰ হলো । এতিয়া মৰিলেও মৌজুৰিৰ পৰা

এবা এৰি ছবৰ মন নাই । যাও আইহুত ।

কেঠাই নাম এৰাৰ গাই যা—এনেই যাওনে ?

জোকানলৈ নাহিবহিত অ' । তহত নটিনীহতে গাব নোৱাৰ, বুঢ়ীয়ে নাম গাই শুনাব লাগে, বোলে—

জৰাৰ কুমলীয়া পাত,
এবাওঁ, এবাওঁ কৰি এৰাব নোহাবো,
ধনৰ কুমলীয়া হাত—

বুঢ়ী গলগৈ । জোনাকী বুঢ়ী গলগৈ ।

মৌজুৰি গাঁৱৰ বাট-পথ সকলো বুঢ়ীৰ চিনাকি, বাটৰ বনপাতেও বুঢ়ীক চিনি পায়, ভেটি ধৰি মনৰ কথা কয়, মনৰ কথা সোধে । বুঢ়ী এচেৰেভা ফাগুনৰ বদ—মিঠা, সোৱাদ লগা, মন মুকলি লগোৱা ।

মৌজুৰি গাভৰু, কালে কালে গাভৰু, তাই আৰু বুঢ়ী হওঁলৈ নিশিকিলে ।

তাৰ নটিনী ।

নাটেশৰী—

বনৰী—

বাবেমতৰী—

মৌজুৰি তেনেই আপোন, আপোনৰো আপোন ।

মৌজুৰিৰ পানীয়ে দেহ শাঁত কৰে, মন শাঁত কৰে, দুখ ভাগৰ পাহৰায় । হেজাৰো চিন্তা ভাবনা মনত লৈ আহি মৌজুৰিৰ পাৰত খন্তেক বহি, গাত নৈপৰীয়া বতাহজাক লগালে, গা শাঁত পৰে, মনৰ দুখ পাতলে । সকলোৰে বুকুৰ আপোন মৌজুৰি নৈ ।

আট্টে কুৰিমান বছৰ আগৰ কথা ।

মৌজুৰি গাঁৱত তেতিয়া এঘৰ দুঘৰকৈ মানুহ আহি এখন পূৰণি গাঁৱেই হৈ পৰিছিল । নৈপৰীয়া অনাবাদী মাটি আবাদ কৰি, পাম পাতি, পমুৰাবোৰ নিগাজী আৰু ধলুৱা হৈ পৰিছিল । যেনে

আহিছিল সেয়ে ন মাটি ভাঙিছিল, খেতি কৰিছিল। নৈৰ চাৰণ পৰা পলস পৰা মাটি—এবাৰ ভাঙিব পাবিলেই হল, শইচেৰে নদন-বদন হৈ উঠে।

কৰবাৰ কোনোবা গাঁৱৰ এঘৰ, অইন কৰবাৰ এঘৰ— এনেকৈয়ে আহি আহি এখন নতুন গাওঁ হৈছিল, এখন নতুন সমাজ হৈছিল। মাটি নোহোৱা খেতিয়কে পলশুৱা নতুন মাটি পাই দিনক বাতি, বাতিক দিন কৰি য়েয়ে যিমান পাৰে মাটি নিজলৈ বুলি সামৰিবৰ যতন কৰিছিল। ইটোৱে সিটোক সহায় কৰি দিছিল, বিৰিঙা খাগৰি কাটি মাটি উলিয়াই দিছিল, এঘৰ নতুন মানুহ আহি বহিলে নিজৰ আপোন মানুহ এঘৰ ওচৰতে পোৱা যেন পাঠিছিল। হেচা-ঠেলা নাছিল, মাটিলৈ কঢ়া-আজোৰা, খোৱা- কামোৰা নাছিল। মাটি আছিল সবহ, মানুহ আছিল তাকৰ।

পিছে তেতিয়াই ভোলা বায়ন নগৰলৈ গৈ, জিলাৰ মাটি শাকিমক মোজুৰিৰ মাটিবোৰ পটা কৰি ভগাই দিবলৈ খাটনি ধৰিছিলগৈ। আজি হয় একো নাই, পিছে আগলৈকে একে থাকিব বুলি কোনে ন-দি কব পাৰে? মাটিৰ সীমাত শনি থাকে। নিজৰ গাৰ কাপোৰখন মানুহে দিব পাৰে, নিজৰ মাটিকণ দিবলৈ টান পায়। মোজুৰিৰ মাটি ভগাই দিয়াহে ভাল, আগলৈকে আউল মৰি থাকিব।

গঞা ৰাইজে ভোলা বায়নক তেতিয়া গালি পাৰিছিল। নৈপৰীয়া মাটি এচিকতা চা-চিকুণাই লৈছো, তাৰো আকৌ পটাখন লগা হ'লনে? লাগে যদি ভোলা বায়নে নিজলৈ বুলি কেইপুৰামান সবহকৈ লওক, যদিহে এতিয়া থকা সোপাই নাই জোৰা; সেই বুলি মোজুৰিলৈ মণ্ডল কানুনগুই, টেকেলা-বেঙেনা আহিব লাগিলে আমাৰ মৰাই ভাল।

পটা হলেই খেজেনা দিব লাগিব; কিমান লগায় কি ঠিক। পুৰাত যদি তিনি চাৰি টকাকৈ খেজেনা লগাই ক'ব পৰা দিবি।

ভোলা বায়নে এনেকৈ চুকতে থাকি বুকতে কামুৰিব
নেলাগিছিল। আমি কিবা মৌজুবিলৈ ধনৰ পেড়া একোটাহত
লৈ আছিছোনে ?

পিছে মৌজুবৰ গঞাই ভাল পাওক নেপাওক মণ্ডল কামু-
নগুই এদিন আহিল। কিবা-কিবি আক-বাঁক কৰিলে, লেখা-মেলা
কৰিলে, চাহ-ভামোল খালে। সেই দিনালৈ সিমানেই।

মাহুহখিনিযে যিমান ভয় খাইছিল পেটে পেটে, সিমান
ভয় খাবলগীয়া তেনে একো নকৰিলে। পিছে বাইজে বুদ্ধিলে
আক সবহ দিন এনেই মাটি খাবলৈ নেপাব। পটা লাগিব,
খেজেনাও দিব লাগিব।

যেয়ে যিমান পাবে নিজলৈ নিজলৈ বুলি মাটি ভাঙি উলিওৱাত
লাগিল। ইটোৱে সিটোক, সিটোৱে ইটোক কোবে-কুঠাবে সহায়
কৰি দিলে।

ভোলা বায়নে কলে, তহতৰ হলৈই মোব হ'ব। মোব লৰা-
ছোৱালী নাই, মাটি কেলেই ? পটাখন থাকিলে অমূলকতে বজাঘৰেও
মাটি কাঢ়ি নিব নোৱাৰে। সেই যে মৌজুবৰ পাবত মই মাটি-
চিটা উলিয়ালো—আন্দাজ ছপুৰাই হ'ব কিজানি, তাতে, মৰিলে,
আমাৰ মতা-মাইকী হালক খৰি দিবহক। আক আমাৰ পিচত
তহত কোনোবা এটোয়ে লবি।

ভোলা বায়ন বায়ননী মৰিল। বায়নৰ মাটি কোনোবাই
খাইছে। পিছে বায়নৰ কথা ফলিয়ালে। মাটিৰ পটা হ'ল, মাটিত
খেজেনা লগালে। আঠ মাইল দূৰ মৌজাদাৰৰ ঘৰত গৈ মৌজুবৰ
বাইজে খেজেনা দিব লগীয়া হ'ল, মাহুহৰ এটা চিন্তা বাঢ়িল।

পো-পোৱালী, নাতি-নতিকান্ বাঢ়ি মৌজুবি ভৰ-গাঁও হ'ল।
ভাঙতি মাটি ভাগত কমকৈ পৰিবলৈ ধৰিলে। সেই বুলি লুইতৰ
পাবত ঝাণ্ডবনে ঢকা বালি চাপৰি এতিয়াও শেষ হোৱা নাই। নৈলৈ
যি ভয় নকৰে, নৈক যি বুকুৰ কুটুম বুলি ভাবিব পাবে, সিহে নৈৰ

পাৰত ঘৰ কৰি থাকিবলৈ সাহ কৰিব পাৰে, আটায়ে নোৱাৰে । শিমলু গজাদি, বগৰি গজাদি, উলুবন গজাদি নৈৰ পাৰ ঢাকি মানুহ গজা নাই । কাৰোবাৰ যদি ল'ৰা-ছোৱালী ছেৰটা, কাৰোবাৰ আৰুট এটিও নাই । কাৰোবাৰ আটাইমখা ছোৱালী, কাৰোবাৰ আটাইগাল ল'ৰা, ছোৱালীৰ সঁচ নাই । মাৰি মৰক আছেই । মানুহৰ ভাগ মানুহে আৰু যমৰ ভাগ যমে নিবই । নিদিও বুলি কোনে ৰাখিব পাৰে !

ৰূপচৰৰ ঘৈণীয়েকৰ ছটাক ল'ৰা-ছোৱালী হৈ হৈ মৰিল । কিবা দেওভূতৰ দোষ । তিলাই বেজে হয় লুৰা-লুৰে ৰচি-ফহি দিলে, মন্ত্ৰজৰা পানী খুৱালে, কামাখ্যাৰ পৰা আনি ভাবিজো দিলে, ল'ৰা ছোৱালী নৰয় ।

গৰহৰ দোষ খণ্ডাব কাৰণেও দান দক্ষিণা কৰিলে, শিৱ দ'লত গুজা দিলে,—তেওঁ নৰল ।

ৰূপালত নাই ।

এৰা, কাৰোবাক দিও নিদিয়ে ।

ৰূপহীৰ আকৌ নায়েই । তাই হেন ছোৱালীজনীৰ ল'ৰা-ছোৱালী নহ'ব বুলি কোনে ভাবিছিল ? চেহেৰাই—পানীয়ে, খোজে-কাটলে, গাই-গাড়ীয়ে, তেনেজনী ধুনীয়া ছোৱালী মৌজুৰিত হে নেলাগে, নগৰে চহৰতেইবা আছে কেইজনী ? গাৰ বৰণ সেন্দূৰ-সনা সোণ যেন, সাপনেজীয়া চুলীকোচা আঠুৰ তললৈকে পৰা, হাত ভৰিবোৰ লোহোৰা-লোহোৰ, সৰুতে বুটীমাকে মৰমতে কৈছিল—এইজনী পাত, এইজনী লুডুৰী পাত । বিয়াই সবাহে, ঘাটে-বাটে শ-জনী গাভৰুৰ মাজত জিলিকি থাকে ৰূপহী ।

ৰূপহীক লৈনো গাঁওখনত কম হৈছেখন হ'লনে ? সেউবোৰ আজিও কোনেও পাহৰিব পৰা নাই ।

বিকোদৰৰ ল'ৰা ছটা, ছোৱালী সেই এজনী, ৰূপহী । ৰূপহীৰ মাক জয়ন্তীক বিকোদৰে অইন এখন গাঁৱৰ পৰা পলুৱাই আনিছিল । জয়ন্তীও আছিল ৰূপহীৰে নিচিনা ধুনীয়া । এতিয়াও সাতোটা

ল'ৰা ছোৱালীৰ মাক বুলি অকণো পোটোকা পৰা নাই। শিক্ৰি-
উৰি থাকিলে মাক জীয়েকক বাই-ভনী বুলিহে ক'ব।

মাক চাই জীয়েক।

বিকোদৰো বৰ আটিল আৰু মটহা মানুহ, চালধন মাগু-
বৰণীয়া, পিছে গঢ়-গঠন চালে চকুবোৱা।

সি পিছে অলপ অইন বকমৰ। কেতিয়াবা দিনৰ পিচত
দিন একো নকৰে, কথা চোবায়, তামোল চোবায়, ভাং মলা-ধপাত
খাই কুটা এগছ দুগছ নকৰাক কটাই দিয়ে। একো নকৰে,
ঘৰতো সোণাই নেথাকে। ইঘৰ সিঘৰ কৰি দিনটো কটায়।

আৰু যিদিনা কাম কৰিবলৈ ল'লে, তেতিয়া ব'দ বৰষুণ, দিন
ৰাতি নাই। ভাগৰ জুগৰ, ভোক পিয়াহো নাই। ধৰিলে যি
ধৰিলেই। কোবত ধৰিলে, তলুৱাৰ টো ফুটি পানীজোলা বান্ধিলেও
নেৰে, কুঠাৰত ধৰিলে, গবামাৰি নোপোৱা বৰ কুণ্ডা হ'লেও, ফালি
শেষ নকৰে মানে নেৰে। একেদিনে একোখন বৰডলা, বৰচালনি
বৈ বান্ধি উলিয়ায়, একে দিনাই একোটা ডুলি সাজি উলিয়ায়।
একেদিনাই একোটা নাঙল চাচি উলিয়ায়।

বিকোদৰৰ নিচিনা নাঙল সজা মানুহ গাওঁখনতে আছে
কেইটা? আৰু ডিলাডাল এনেকৈ লগাই দিয়ে যে গৰুহাল
সকলেই হওক বা ডাঙৰেই হওক, নাঙল উভ'ও নহয়, সেওও নহয়।
কুটিটোও এনে জোখেৰে কাটে যে বুঢ়ায়ো বাব পাবে, লৰায়ো
বাব পাবে।

মন গলে সি সকলো কৰে, আৰু যেতিয়া নকৰো বোলে,
শৰাইত গুৱা পাণ খৈ পাঁচোটা সেৱা কৰিলেও লৰচৰ নহয়, ঘূৰিকৈ
নেচায়।

তেনেকৈয়ে বিকোদৰে ভাতে-ভড়ালে খাই আছে। সাতো-
টাক ল'ৰা-ছোৱালীৰ বাপুকাই হৈছে। আজি কেই বছৰ হ'ল
বিকোদৰ মেধী হৈছে। গোসাই ইচৰে নিজে মেধী পাতিখৈ গৈছে।

আজি কালি সোধ বিচাৰভে বহে।

পিছে আনৰ সোধ-বিচাৰত বহিলে কি হব, নিজৰ ঘৰতে
লেঠা। লেঠা লগাই ফুবে জীয়েক ৰূপহীয়ে।

ৰূপহী বাপেকতকৈ একাঠি চৰা। তাই বৰ চোকা, দেখিবলৈ
ইমান ধুনীয়া ছোৱালীজনীৰ মুখখন ইমান চোকা বুলি কোনেও
ভাবিব নোৱাৰে।

ৰূপহীৰ মুখখন লাওপাত, কচুপাত।

তাইক দেখিলে নোজোকায়ো থাকিব নোৱাৰে, আৰু
জোকালেও ভালে ভালে সাৰি অহাৰ আশা নাই।

—কি হল, হেবাংটোৰ দৰে মোৰ মুখলৈ চাই আছ কেলৈই ?

—তই বৰ ধুনীয়া অ' ৰূপহী—

—বিয়া কৰাবৰ মন গৈছেনেকি ?

—তয়ো আৰু 'পায়, চাইছোহে।

—এতিয়া কি দেখিছ, বিয়া কৰাই ল, চাই থাকিবি কি চাৰ।

—বিয়া বাক কৰালোৱেই, সোজকৈ ভাল এটা দেখিলে
জানোচা উখাও হব।'

—মভাটো হৈ তিৰীজনী বলাই খাব নোৱাৰিলে যামতোন
পলায়।

—ৰূপহী, ক'বপৰা আহিলি অ' ?

—দেখা নাইনে ক'বপৰা আহিলো, চকু মুদি আছিলি হবলা ?

—নহয়, সুধিছোহে আৰু।

—লোকৰ গাভৰু ছোৱালীয়ে নৈত গা ধুই থকা চাবলৈ
লাজ নেলাগে, চাও বাট এৰ, বেলি হৈছে।

ৰ'চোন অকণমান।

কেলেই, তিতা কাপোৰেৰে আছো দেখা নাই।

—গা ধুই থাকোতে তোক জলকুঁৱৰী যেন দেখি পায়।'

পূজা এভাগ আগ নবঢ়াৰ কেলেই ?

—কালৈ ?

—জলকুঁৱৰীলৈ । চাওঁ মই যাওঁ—

—বহুচোন অকণমান । কথা এটা কওঁ ।

—পিছে পিছে আহি থাক, আৰু কি কৰ কৈ থাক । মই
ব'ব নোৱাৰো । ঘৰত কামবন নাইনেকি তহঁতৰ লেখোয়াকৈ ?

—ৰূপহী—

—কি ?

—হেৰিও—তোক দেখিলে, তোক দেখিলে—

—মোক দেখিলে কি হয়, কামুৰি খাবৰ মন যায়নেকি ?
থা একামোৰ, খাবি ?

—নহয় অ', হেৰি—

মনৰ কথাটোনো খচং কৰে কৈ নেপেলাব কিয় ? কি
পেঘেনিয়াই থাক—

—ৰূপহী তই বাক—

—মই কি বেয়া ছোৱালী ?—

—মই কিবা সেইবুলি কৈছোনেকি ? তয়ো আৰু—

—তহঁত মতালৰাবোৰক মই এই কাৰণেই বেয়া পাওঁ জানিছ ।
হেৰ' মই গাঁৱৰে ছোৱালী । কিবা কবৰ মন যায় যদি মুখ খুলি
ক—কিবা কবিবৰ মন যায় যদিও ক । মোকে যদি ক'ব নোৱাৰ,
নগৰ চহৰৰ, পৰ-গাঁৱৰ এজনীক কেনেকৈ কবি ! ঘাটে বাটে লগ
পায়ে থাক, ডেওঁ হাতখনত ধৰি জোকাৰ এটা মাৰিবলৈ সাহুকণ
নাই । তহঁতৰ নিচিনা ওঠেলেকা মতা লবাই মোৰ ফালে
নোচোৱাই ভাল ।

এনেজনী ৰূপহী । তাইৰ কথা লৈ ৰাইজখনে আলোচনা
কৰে । ৰূপহী পিছে মুখেৰেই চোকা নহয়, কাজে কামেও চোকা ।

বাপেক-মাকৰ একেজনী ছোৱালী বুলি, ছটা ভাই-ককাটৰ মাজৰ একেজনী মৰমৰ ভনীয়েক বুলি, ৰূপে বঙে জাকত-জিলিকা জনী বুলি, ৰূপহী কামবন নকৰি বহি থকা চোদৰ পচলা নহয়, তাই ঘৰ-ধৰা ছোৱালী, কোনো কামলৈ ভয় কৰা বিধৰ ছোৱালী ৰূপহী নহয়।

খেতিৰ দিনত দেখিবা, একাৰি পানীকঠিয়া তুলিবলৈ তাইৰ এখন তামোপ খোৱাৰ পৰা নেলাগে। তাই কঠিয়া-তলিত নামিল কি, হাতৰ লাচতে তাই একালৰ পৰা সামৰি আনে। তাই যেন পানী-কঠিয়া তুলিবলৈ নমা নাই, ক'ৰবাত, কাৰোবাৰ আগত নাচিবলৈহে আহিছে। এডাল কঠিয়া নিচিগে, এডাল নেভাগে, আৰিটোহত পাতে, চালে চাই থাকিবৰ মন যায়।

খেতিৰ দিনত ভাগৰ বুলি, জিৰণি বুলি কথা এযাৰ ৰূপহীৰ নাই। এক্কাৰী পুৱাতে, কাউৰীয়ে নোঁ কা কৰোতেই উঠে তাই, ভয়ো নাই, ভীতো নাই। ঘৰৰ আন সকলোবোৰৰ তেতিয়া ঘোৰ টোপনি। তাইৰ খৰ-খুজীয়া ঢেকীৰ মাততহে ঘৰৰ আৰু ওচৰৰ আনবোৰে সাৰ পায়। অইনৰ ঘৰৰ ৰান্ধনীশাললৈ জই যায় মানে, ৰূপহীৰ চাহ জলপান হয়েই। মাক উঠি দিয়ে মেলে মানে, তাই তিনি চাৰি জনী খীৰতী গাই খীৰাই আনে। কোনোবাজনীয়ে এতোলা গাখীৰ কোনোবা দিনা কম দিলে তাইৰ চিন্তাত তৎ নোহোৱা হয়।

—অ' ককাইতি, আজিচোন বৰকলীজনীয়ে তিনি আঙুল গাখীৰ কম দিলে। তাই কালি ভালকৈ চাৰ নেপালে হ'বলা।

অ' বো, ৰাঙলীজনীয়ে দেখো খীৰাওঁতে আজি লঠিয়াইছিল। তাইৰ কালি ভালকৈ পেট নভবিল হ'বলা।

—অ' পিতাই কাজলীজনীৰ পোৱালীটোৱে আজি বৰকৈ পীৰৰ মন নাই কৰা। পৰ্ব্ধমে ওহাবত মুখকে নিদিয়ে। কাৰোবাৰ

মুখেহে লাগিল কিজানি। চন্দন দেদাইব ওচৰলৈ যাবিচোন, মাতি আহিবি, মুখখন ডঙাই দিব লাগিল। পোৱালীটো ব লাগি আছে।

—অ' ককাইতি, কালি মতা গৰুকেটা ক'ত চৰাইছিলি ? মুগাটোৱে অলপ টিলা হাগিছে। তাক ভীমকল এগালকে ধুৱাব লাগিল...

ব'দ বৰষুণলৈ কেৰেপ নাই। ব'দ বৰষুণ বুলি ঘৰৰ ভিতৰত সোমাই থাকিলে খাবলৈ হবনে ? শাওণ মহীয়া টিকাকটা ব'দতো তাই মৰত জাপী এটা নলয়।

ব'দে পুৰি মাছুহ নেমাৰে। ব'দত পানী হৈ গলি যাবলৈ আমি মউসিটা নহয়—সেইয়াই কপহীৰ কথা।

পিছে ব'দত তাইৰ হাতভৰি, গাল মুখ ডেই যায়। তাইৰ মুখখন জুই যেন বড়া হয়, চকুবোৰ তৰবৰায়, হাত-ভৰিবোৰ গোৰে। তাই পথাৰৰ পৰা উঠি আহি আমজোপাৰ তলতে বহেহি। ঘামে জোল বয়। তাই গাৰ চেলেংখন খহাই বুকুখনত ফুৰায়। বিব্বিব্বিকৈ বলা বলাত জাকত তাইৰ গা লাহে লাহে শাঁত পৰি আহে। গছৰ ছাত খৈ দিয়া লোটাটোৰ মুখেৰেই তাই ঢুকুঢ়ক কৰে পানী পী খায়। তাৰ পিচত হাচতিত অনা তামোল এখন চুপে-ধপাতে খাই লয়।

ছকটা মাটিৰ বোকা, পিছে তাইৰ চিন্তাই নাই। কৰ্বলৈ নামিলে, তাই অকণমান ককাল পোনাবলৈকো ওপৰলৈ মূ নকৰে। বিজুলী বেগেৰে হাত চলে। পলসুৱা বোকা মাটিত লেটিপেটি হোৱা কপাহী মেখেলাখনে তাইৰ কলাফুল ছটা সাৰটি ধৰে।

মাটিয়ে তাইক মৰম কৰে।

মাটিলৈ তাইৰ মৰম লাগে।

তাইৰ মুখৰপৰা, তাইৰ মনৰপৰা কিবা এটা গীত ওলাই

আহিব খোজে ! তাইব মনটোৱে গুণগুণায় । হুখ কৰাৰ ভাগৰ
তাইব মনতে নেৰাকে ।

—কইছ ৰূপহী—

—ওঁ—মূৰ তুলি নোচোৱাকৈয়ে তাই মাত দিয়ে ।

অকলে অকলেয়ে কইছ, মাৰ কলৈ গ'ল ?

—আছে ।

—তই অকলে অকলে পাৰিবিগৈ জানো ?

—কেলেই নোৱাৰিম, মাটিনো কিমানকণ ? হুডৰা কলোৱেই ।

ৰূপহীয়ে এতিয়াহে মূৰ তুলি চালে । বগবীজোপাৰ তলত
সেইটো মাধ ।

ককালত খোচ মাৰি লোৱা চলেং খনে ৰূপহীৰ গাটো
টানি ধৰিছিল । খিয় হলত তাইৰ গাটো ফিটফিটয়া হৈ পৰিছিল ।
তাইৰ সোঁফালৰ বুকুটো টানকৈ পিক্কা চোলাটোৱে চেপি ধৰিছিল ।
ঘামত তিত্তি তাইৰ পিঠি ককালত কাপোৰ লিপিতখাই লাগি ধৰিছিল ।

মাধই তাইলৈ চাই থকা দেখি তাইৰ লাজ লাগিল । লাজ
লাগিল এই কাৰণেই যে অস্থ লৰাবোৰৰ নিচিনাকৈ মাধই তাইক
নোজোকায় ।

ক'ৰপৰা আহিলি কাইতি ?

—উত্তৰলৈ গৈছিলো ।

—কেতিয়া ?

—হুদিন হ'ল ।

—কেলেই ?

—কথা বহুত ।

কৈ চলেঙৰ আগেৰে মুখ-কপালৰ ঘামবোৰ মচি তাই পথাৰৰ পৰা
আলিটোৰ ওপৰলৈ উঠিল ।

মাধ তেতিয়াও বগবীজোপাৰ তলতে আছিল ।

ৰূপহীৰ হাচতিত তামোল আছিল ।

ককালৰ খোচোনাৰ পৰা হাচতিখন টান মাৰি আনি গাঁঠিটো
মেলি তাই ক'লে “তামোল এখন খা—”

সি হাত পাতি ললে ।

“চাওঁ চুণ অকণ আৰু দে—”

“উত্তৰলৈনো কি সকামত গৈছিলি ?”

“মা-দৈ উত্তৰৰ বহুপুৰীয়া গাঁৱত পৰিছে নহয়—”

“মা-দৈ ?”

“কেলেই, আমাৰ বৰ মাজু ভনীজনী—”

“অ’ এৰা, পাহৰিছিলোৱেই । ভালনে বাইটিহঁতৰ ?”

“ভাল, ভাল—”

“অবস্থা একা ?”

“এ, গোৱে পোৱে বক্তনুজনা—”

“হওক তেওঁ, শাঁতিৰে ভাঙ সৃষ্টি খাই আছে—পিছে বাইটিকে
চাবলৈ গৈছিলি হবলা—?”

“এ’ এই ভৰ খেতিৰ দিনত মিতিৰ খাই ফুৰিলে চলেনে ?
গৈছিলো গৰু এহাল বিচাৰি । আমাৰ ছয়োটা চৰকাত মৰিল
নহয়—”

“এ’ কবই নোহাবো ’পায় । হাল তেনেহলে খতিহে নে কি ?”

“এৰা, এই বেলি আমাৰ খেতি শেহতীয়া হ’ব যেনহে
পাইছে ।”

“একো বতৰ যোৱা নাই । মাটি কেউৰা বাক বোকা দি ল ।
মোক খবৰ দিবি, যি দুই এদিন পাবো কই ছুলি দিম ।”

“এৰা, তাকে কম বুলিহে তোৰ ওচৰলৈ আহিলো । মাদৈহঁতৰ
ঘৰৰ পৰা গৰু এহাল আনিছোঁগৈ । হওঁতে মাটি সবহভাগ শিবলুৱাই
খোৱাই আছে । এচাহ এচাহ বাই বোকা দি কই যাব লাগে মুঠেই ।”

তাৰ পিচত আৰু কথা নাই । কি কথা পাতিব লাগে
ছয়োটাই পাহৰি গল । এবাৰ ছয়োটাই চকুৰে চকুৰে চালে, স্বা-

পিচত ছয়োটাই তলমূৰ কৰিলে। ৰূপহীজনীৰ মুখখন আৰু কাণ দুখন বঙা পৰিল। মাথৰো ডিঙিটো শুকাই যোৱা যেন লাগিল।

কিছু পৰৰ মূৰত ৰূপহীয়ে ক'লে, “এতিয়া যাঁগ যা। কোনোবা ক'ৰবাত ওলাবহি, কিবা কথা আছে যদি পৰহিলৈ মৌজুৰিৰ ঘাটলৈ আহিবি—আমাৰটো ঘাটলৈ। ভয় কৰিবিনেকি ?”

মাথই একো ক'ব নোৱাৰিলে। কোনোমতে সেপ চুকি সূধিলে—“পৰহিলৈ ? কেতিয়া ?”

“কেতিয়া আৰু ! বাতি ! দিনত নৈ ঘাটত কথা বতৰা হ'ব পাৰিনে কি ?”

* * *

সেইজনীয়েই ৰূপহী—সমাজলৈ অলপ ভয় কৰিলেও, জীৱনলৈ অকণো ভয় নাই। এজনী গাভৰু ছোৱালীৰ কাৰণে সমাজখন দিনৰ বন্ধ, জীৱনটো বাতিৰ। বাতি সমাজ শোৰে, যৌৱনে সাৰ পায়, জীৱনে সাৰ পায়।

বাতিলৈ ৰূপহীৰ ভয় নাই।

আৰু মৌজুৰিৰ পাবত বাতিৰ পোহৰ-আন্ধাৰত মউ বিচাৰি ফুৰা ভোমোৰাবো অভাৱ নাই !

পিছে এইজনী ৰূপহীৰে যেতিয়া বাপেকে বিয়া পাতিবলৈ ললে গাঁৱৰে ভোগৰ লগত, ডেকাবোৰে এনু আনু কৰিলে, জীয়ৰী-বোৱাদীবোৰে কথাটো ভালেই হৈছে নে বেয়াই হৈছে তত ধৰিব নোৱাৰি ইজনীয়ে সিজনীক বাটত লগ ধৰি, ঘাটত লগ ধৰি সূধিলে— “ৰূপহীৰ বোলে বিয়া পাতিছে হয়নে ?”

“আমিও শুনিছো—সঁচা মিছা নেজানো।”

“ভোগেও আৰু বাছি বাছি ৰূপহীকহে পালেগৈ—”

“যাৰ লগত যাৰ জোৰা আছে, তই মই সেয়া দেখিলে কি হ'ব ?”

“বেয়া দেখা নাই. কৈছোছে।”

ৰূপহীৰ কথা-বতৰা লৈ এইবোৰ আলচ-বিলচ হৈছিল যদিও

বিয়ালৈ কিন্তু কোনো নহাক নেথাকিল।

পাঁচোটা দাঁতাল হাতীৰে, আঠখন গৰুৰ গাড়ীৰে, ছজোৰ চুলীয়াৰে কপহীৰ বিয়াখন হৈছিল। সেই বিয়াৰ কথা বছতে পাহৰিব পৰা নাই।

এবছৰ গল, দুবছৰ গল—তিনি বছৰ গল—কপহীৰ লৰা-ছোৱালী একো নহল। গাঁৱৰ জীয়াৰী বোৱাৰীৰ মাজত কণা-কণি, ফুচফুচীয় আলচ চলিল—নহবইনেকি মনেৰে?

মানুহজনীৰ চেহেৰাখন মন কৰা নাইনে? ভোগৰ ঘৰত কিনো ঘিউ মউ খাইছে জানো। দিনে দিনে কপহীৰ কপ চৰিত্তে গৈছে। লৰা-ছোৱালী হবলগীয়া মানুহৰ এনেকুৱা চেহেৰা হোৱা ক'ত দেখিছা—

জীয়াৰী কালত জানো কমখন অতপালি কৰিলে, গাওঁখনৰ লৰাবোৰক গা দেখুৱাই দেখুৱাই বলিয়া কৰিলে। কাৰ শাৰে চুলে কোনে জানিছে।

বাহিৰে দেখাত পিছে কপহীৰ কোনো দুখ-বেজাৰ, চিন্তা-ভাবনা নাই। তাইক এলাপেচাকৈ সুধিবলৈও কোনেও সাহ নকৰে। তাইহে যি একাচেকা।

এদিন সমধীয়া বাইশাহুৱেক এজনীয়ে—বয়সত কপহীৰে সমনীয়া—সোধো-নোসোধোকৈ সুধিছিল—“এনেকৈয়ে থাকো বুলিছনেকি? কিবা দৰৱজাতি কৰিব লাগিছিল, বেজগিয়ানকো সুধিব মেলিব লাগিছিল।”

হাঁহি হাঁহি কপহীয়ে কৈছিল—“হৈছে দে, কেচুৱা কোলাত লন্দল নৈপায় গা টনটনোৱা নাই। আক মতাটোক কৰি। লৰা-ছোৱালী লাগে যদি অইন এজনী আনি লক, নহলে ক'ৰবাত পায় যদি পোৱালী-মাইকী এজনীকে বিচাৰি খোচাৰি চপাই লক।”

কোনো কোনোৱে ফুচফুচীয়াকৈ কলে, “সেইজনীৰ ক'ৰ লৰা-

ছোৱালী হব ? বাপেকৰ ঘৰত কি কৰি আহিছে কোনে নেজানে ? গোটেইখনৰ লগত হাতবাত । কিজানিবা কণমৰা দৰবকে খালে, কম দাংকাচী জনী জানো !”

পিছে অইন কৰিবলৈ নহলেও বাপেকক পথাৰত জলপান দি আহিবলৈ আৰু মাৰুৰু বান্ধনিশালত লাজনি-পাঁচনী কৰি দিবলৈ লৰা এটাই, ছোৱালী এজনীয়ে ঘৰখনত লাগে ।

সেই বুলি লাগ বুলিলেই লৰা-ছোৱালী পায়নে ? বজা-মহাৰজায়ো লৰাছোৱালী পাবলৈ ঝুৰিৰ বৰ মাগিব লাগে, ভোগ-ৰূপহী কোন কুটা ? সি জনমত কোনে কি সাধি আহিছে কোনে জানে ? খেতি কৰিলে শইচ হ'ব লাগে । বিয়া কৰালে লৰা-ছোৱালী হ'ব লাগে ।

বিয়াও খেতি, জীয়েকৰ কণ পৰি মানুহৰ গজালি গজিব লাগে । ডেকাকাল জীয়েকৰ বাৰিষা । ভুইতলি চহাৰা । চনপৰা ভুইত কি শইচ হ'ব ? কণমৰা কঠিয়া সিচি কি শইচ পাবা ?

বিয়াও খেতি ।

ব্ৰহ্মা-বিষ্ণু-দেৱতা কোনেনো বিয়া নকৰাকৈ থাকিব পাৰিছিল ? পিছে বিধি বাস হলে কেতিয়াবা পলসুৰা বোকাতো জীয়া, কণ লগা কঠিয়া সিচিও খেতি নহয় ।

নহলে কাক কি কৰিবা ?

লৰাছোৱালী নাই বুলি পিছে ভোগ আৰু ৰূপহীৰ মনত একো বেজাৰ নাই । দিন যোৱা নাই । কপালত থাকিলে হ'ব কেতিয়াবা । নহলে নাই ।

*

*

*

আৰু সিহত আটাইকেউটাই আকাশৰ ফালে চাইছিল । সিহতৰ চকুত তৰাবোৰ জিলিকি উঠিছিল । সিহতৰ মনবোৰ পাতল পাতল লাগিছিল, মূৰ ঘূৰাই ঘূৰাই সিহতে আকাশখনৰ চাৰিওফালে চাইছিল ।

দখিণৰ কালৰপৰা ধোঁৱা-বৰণীয়া মেঘবোৰ লাহে লাহে ওপৰলৈ উঠি আহিছিল। এইয়া গাভিণী মেঘ, এইয়া উকা মেঘ নহয়। আহাৰ-মহীয়া শুকান মাটিয়ে মাটিলে বৰষুণ নাহি পাবেনে ? কাতিৰ পৰা চ'তলৈ খৰালিৰ ছমাহ জানিবা কিবা ওফোন পাতি আঠ বসুমতীৰপৰা আতৰি গৈ, মেঘবোৰ আকাশৰ বুকুত সোমাই লুকাই আছিল, পিছে কেইদিন থাকিব ? মাটিৰ বুকৰ পানী মাটিলে নামি নাহি পাবেনে ?

আৰু এপৰ বাটচোৱা—এই পাবহি। কেনেকৈ ওন্দোলাই আনিছে মন কৰিছানে ?

আৰু সিহতে বতাহজাকৰ গতিটো কোনফালে বৈছে ভালকৈ চালে। আৰু সিহতে দেখিলে গছপাতবোৰ দখিণৰ পৰা উত্তৰ-মূৰা হৈ নাচিছে। মেঘবোৰ আমাৰ ফাললৈকে আনিছে—সিহতে ভাবিলে।

আৰু এই বতাহজাকক অবিশ্বাস কৰিব নেপায়। আৰু এই দখিণৰ মেঘবোৰক অবিশ্বাস কৰিব নেপায়। আৰু যি জনা দেৱতাই এনেকৈ আকাশৰ বুকৰ মেঘবোৰ শুকান পথাৰৰ ওপৰলৈ পঠিয়াই দিয়ে, সেইজন্য দেৱতাক অবিশ্বাস কৰিব নেপায়।

মাটিবোৰ তপত হৈছে—ভৰি দিলে ডেই পুৰি নিয়ে। বনপাত এঠ কেই দিনৰ তিতা ব'দত মুজুৰা পৰি গল, ওচৰতে ক'ববাত যেন জুইহে লাগিছিল। আৰু আমবোৰ এসপ্তাহতে পকি শেষ হৈ গল।

আৰু সিহত সকলোৰে চকু আকাশৰ বুকুত। মেঘ আহিছে, বৰষুণ হ'ব।

ঈচৰ ইচা কেতে পৰ ? বদ বৰষুণ লৈয়ে ঈচৰ খেলা।

আৰু মউজুৰিৰ পৰা পানী নিবলৈ অহা জীয়াৰী-বোৱাৰীহতৰ মূৰতো একেটাই কথা—একেটাই আলচ।

আজি বৰষুণ হব।

আজি বৰষুণ দিব।

আজি বৰষুণ আহিব।

ঈচৰে জুখিহে চায়। নৰমনিচে পাপ কৰিলে বুলি গৰু-
ছাগলী, কীট-পতঙ্গে কি পাপ কৰিছে? মানুহত লাগি নিৰ্দোষী
জীৱক ঈচৰে কেলেই দুখ দিব?

মানুহবোৰ পাপী হ'ল। গুৰু গোসাই নমনা হল। মেঘৰ
ওপৰত একপেলেনেৰে উৰিবলৈ ললে। নসহে ঈচৰে।

আঠমহীয়া গাটোৰে দীণৰ ঘৈণীয়েক কণপাহীয়ে ঐঐ বদৰ
কিদিন বৰ দুখ পাঠিছিল। এই বেলি লৰা হ'ব হবলা, আঠ মাহতে
গাৰ ভৰ সহিব নোৱাৰা যেন লাগিছে।

ব'দে-ঘামে কণপাহীৰ মুখখন ক'লা পৰিছিল, তাইৰ লাওয়েন
শকত ওলোমা পিয়াহ ছুটা গাখীৰেৰে ভৰি পৰিছিল আৰু তাইৰ
খোজ কাঢ়িলে বুকুখন বলে নোৱাৰা যেন লাগিছিল।

আৰু এতিয়া কণপাহীৰো গাটো পাতল পাতল লাগিল।
বৰষুণজাক আহিলে তেওঁ গাটো শাঁত পৰিব। সবহপৰ গোমাই
নেথাকিলেই হয়।

পুৰ্ণিমাত নামঘৰত ভ'না পাতিবলৈ লৈছে।

কেইজনমান বুঢ়া নামঘৰৰ আগত গোট খাইছিল, আৰু
বুঢ়াভতেও ভ'নাৰ কথা নেপাতি মেঘ আৰু বৰষুণৰ কথা পতাত
ধৰিছিল। নালীয়া কটাৰীখনেৰে বুঢ়া তামোল এটা পটহিয়াই পটহিয়াই
মইনা বুঢ়াট এটাও দাঁত নোহোৱা সোলা মুখ খনেৰে হাঁহি এটা
মাৰি সমজুৱাতে কৈছিল, “ধৰনলৈ মতি নাটকিয়া হলেই এনেকুৱা
হয়, এনেয়ে ঈচৰে অনিয়ম নকৰে। যেই দিবা, সেই পাবা।
ঈচবলৈ ভকতিত চকুৰ পানী এটোপা নসবোৱাকৈ আকাশলৈ হাত
পাতিলেই আকাশে বৰষিবনে?”

বুঢ়াহতৰ মতে ভ'না পাতিবলৈ লোৱা গুণেহে বৰষুণ হোৱাৰ
আশা হৈছে। ডাৱৰৰ সিপাৰেই পৰ্বতত ঈচৰ থাকে। আৰু
ডাৱপৰাই তেওঁ মানুহৰ মইমতালী চাই থাকে। ভ'নাৰ দিনা ঈচৰ
ওপৰৰ পৰা নামি আহে আৰু কিচ'নৰ ভাও লোৱাজনৰ গাত লগুই।

ভ'নাৰ কিচ'নও কিচ'নয়েই ।

সেই বুলি ভ'নাৰ কিচ'নজনেও অবাটচ মাতে । ভ'নাৰ বচন মাতোতে নেমাতে, পিছে এনেয়ে নেমাতি নোৱাৰে । লাচতে আহি গলেনো কি কৰিব ? সেই মাতৰাৰ নেমাতিলে কথা খেও নেখায়, শুভো নেলাগে । নহলে মতাৰ মতা হেন নেলাগে, মাইকীৰ মাইকী হেন নেলাগে ।

এইকিদিন পানী নোহোৱাৰ কাৰণে গাঁৱৰ মানুহবোৰে এনেই বহি-শুই-কথা-পাগুলি সময় নিয়াইছিল । পিছে যেই বৰষুণ আহিল, সেই কোৰ নাঙল লৈ পথাৰলৈ ঢপলিয়াবৰ হ'ব । খেতিৰ বতৰত কাৰো মুখ চাবলৈ আজৰি নাই ।

পিছে তাৰ মাজতো গাওঁখনৰ মাজত দুই এটা ধোদ নোহোৱা নহয় । তাৰে এটা হ'ল শিমলুতলৰ বহণ । গোট ডেকা মানুহটো । নাই নাই বুলিও তাৰ বয়স একুৰি-ছ-বছৰৰ কম হোৱা নাই । দাঢ়িয়ে গোফে ভোবোকাৰ । চুলিও একোটা ৰাখিছে গুৰুখনত পৰাকৈ । পিচ ফালৰ পৰা চালে মতাই নে তিৰোতাই চিনিবই নোৱাৰি ।

নামটোহে বহণ, মানুহটো পিছে আটিল ।—সকতে অলপ বেছি ধুনীয়া আছিল হ'বলা—তেতিয়াই সেইটো নাম পালে ।

বাপেক বুঢ়া মানুহটোৱে খেতিয়ে বাতিয়ে সকলো কৰে; সি শুকান খৰি এডাল ছুডোখৰ কৰি নিদিয়ে । ঘৰতো সোমাই নেথাকে । বাতি পুৱাতে মহটোৰ পিঠিত উঠি ওলাই যায়—মহ ৰখাটো নামতহে—বিল-পথাৰত মহ এৰি দি অকলে অকলে হাবিয়ে বনিয়ে পিং-পিঙাই ফুৰে । ছোৱালীৰ লগতহে নেলাগে লগৰ সমনীয়াৰ লগতো ছুৰাৰ ঠাইত তিনিঘাৰ কথা নেপাতে ।

গাটো উদি, ককালত ঘৰত-বোৱা চুবিয়া এডোখৰ—হাতত দা'খন বা নালীয়া কটাৰীখন, মুখত এমোকোৰা তামোল, মুখখন গোঙোৰামৰা, চকুহালে হলে হাঁহি থাকে ।

গাওঁখনৰ কোনো এটা ডেকা লৰাৰ লগতে বহুগক বিজ্ঞাব নোৱাৰি ।

হেৰ, গোট ডেকা মানুহটো—অইন নকৰ, কাৰোবাৰ লগত দন-খৰিয়াল এখনকে কৰ । কাৰোবাক টাঙোন এটাকে মাৰ । গাঁৱৰ কোনোবা বনৰী ছোৱালী এজনীকে জ্বোকা, কিৰিলি এটাকে পাৰ, বিছনাম এষাৰকে গা !

নিবোকা চামোন হৈনো ডেকা মানুহ এটা এনেকৈ থাকিব পাৱনে ? বেমাৰী নহৰ, তেজ্জাবী নহৰ, মঙ্গুজ, মটহা মতা মানুহটো ! —গাঁৱৰ ভেকুলীটোৱেও এষাৰ মাতে—তোৰনো কথা এষাৰ কবলৈকে ইমান টান লাগেনে ?

মন-বেমাৰী ডেকা মানুহে পিছে গাঁৱৰ অকইলানহে মাতে ।

আক তোৰ মনৰ বেমাৰেইবা হবলৈ হৈছে কি ? খাবলৈ আছে, পিঞ্জিবলৈ আছে—মউজুৰি হেন ভোগালী গাঁৱত উপজিছ, ডাঙৰ দীঘল হৈছ—ইয়াত নৈয়ে হাঁহে, নৈ গৰাই হাঁহে, বনপাতেও হাঁহে—বালিমাহী, ঘনচিৰিকায়ো নাচে।

তোৰনো কোনে কি পানী-খোৱা পুখুৰীত বিহ ঢালিলে যে মনমৰা হৈ ঘৰতে ক'ববাৰ আলহীটো হৈ থাক ?

এইবোৰ কথা দূৰে দূৰে কোৱাকুই হয়, এইবোৰ কথা তাকো কয় । সি কওঁতাজনৰ চকু মুখলৈ এনেকৈ একেথৰে চাই থাকে যেন একো বৃজিকে পোৱা নাই । কোনোবাই কিবা এটালৈ লগ ললেও সি একো নেমাতি বৈ থাকে, তাৰ পিচত এনেয়ে হাঁহি দিয়ে । সেই হাঁহিটোৰ একো অৰ্থ নাই ।

ভ'না চাবলৈ সি কেতিয়াবা যায় । আধাচোৱা কৰি গুচি আহে । যেন অকণো ভাল পোৱা নাই । অকণো বৃজি পোৱা নাই ।

—যাবইনেকি বহণ ?

—অলপ আহিছো—

সকলোৱে বুজে সি আক নাম-ঘৰলৈ নাহে । ঘৰলৈকো

নেয়ায়। এতিয়া জোনাক আছে—কিজানি সি মউজুবিৰ পাৰলৈ
যাবগৈ আৰু তাতে দুপৰ বাতিলৈকে অকলে অকলে নৈপাৰত এনেয়ে
বহি কটাই দিব।

আগে কোনো কোনোৱে বিচাৰিছিল।

আজি কালি কোনোৱে নিবিচাবে।

কোনোবাই কয় বহণ দেওলগা ডেকালবা।

কোনোবাই কয়, বহণৰ মনত কিবা বেজাৰ আছে। সকতে
মাক মৰাৰ কাৰণই এই বেজাৰ।

আৰু কোনোবাই কয়, মাহুহক দেখুৱাই নমতা-কোঁৱৰটো হলে
কি হব? সি চাইগ তলে তলে কোনোবা ছোৱালীৰ লগত কৰবাত
হাতবাত কৰাৰ অইভাস কৰিছে। সি দ' পানীত বুৰ মাৰি পানী
খোৱা বিধৰ ডেকা, কি চিনিবা?

কিন্তু কোনজনী জীয়াবীৰ বা কোনজনী বোৱাবীৰ লগত তাৰ
হাত-বাত আছে কতো কোনেও ক'ব নোৱাৰে। আনকি গাঁৱৰ
অদাটং, দাংকাচী ছোৱালী জনোয়েও ক'ব নোৱাৰে।

ইজনোয়ে সিজনীক ধেমালিৰ চলতে সোধে, বহণে বোলে
তোৰ ওপৰত চকু দিছে হয়নে?

থ থ, সেই মাইকীটোৰ কথা নকৰি। আমাক দূৰত দেখিলেও
ফালৰি কাটি পলায়।

বাপেকেনো তাৰ বিয়াখন পাতি নাই দিয়া কেলেই জানো?
তাৰ লগৰ লৰা কোনটোবনো বিয়া নোহোৱাকৈ আছে? বিয়াখন
পাতি দিয়ক, চাবি, সকলো ঠিক হৈ যাব।

শিছে বহণলৈনো কোন ছোৱালী যাব?

তেনেকৈ ফুটনি নেমাৰিবি। তয়ে কি জানি মনে মনে
যাওঁ যাওঁ লগাই আছে—

যাবৰ মন আছে যদি তয়ে গৈ নোসোমাবগৈ কেলেই—
বাক দেখিলেহে লেখিম।

দেখিবি দেখিবি যা—

বহনক লৈ আগ ডোখৰত বাপেক, ভায়েক আৰু মাহীমাকে
চিন্তা কৰিছিল। পিচলৈ চিন্তা কৰিবলৈ এৰি দিলে। ডেকা লৰাটো
—সাপে বাঘে নেখালে, ডকা-চাক'নয়া, বান বাঢ়নি পানীয়ে নেপালে
এনেই নেহেৰায়।

আৰু সি থকাই নথকাই একে কথা। আছে যি আছে—
থকাৰ সাৰ সিৰিকটিয়েই নাই।

বহনক লৈ পা-পৰিয়ালৰে নহয়, গাওঁখনৰে চিন্তা।

লৰাটোৰনো কি হল বাক ?

বাপেক মৰিলেনো লৰাটোৱে কেনেকৈ খাব—খোদৰ পচলা হল।

থাব খাব, চৰাইটোলৈ টোপটো দিছে—তালৈ ভাবসুখনত ভাত
এমুঠি নোলাবনে ?

সকলোৱে তাৰ কাৰণে চিন্তা কৰে, কিন্তু তাৰ একোৰে
কাৰণে চিন্তা নাই।

অকৰা নহয়, বলিয়া নহয়, খোৰা নহয়, কণা নহয়—জোৱান
মানুহটো—সি বাক এনেকুৱা হ'ব পায়নে ?

পিছে সকলো সময়তে সি গাঁৱৰ মানুহৰ আগত গা দেখা
দিও মুখুৰে। সেই দেখি গাঁওখনৰ মানুহৰ সদায় তাৰ কথা চিন্তা
কৰি থকাৰ গৰজ নপৰে। সকলোৰে নিজৰ নিজৰ চিন্তা আছে,
ভাত-কাপোৰ, ঘৰ-হুৱাৰ, বদ-বৰষুণ, খেতি-পথাৰ, সৰু-ম নিকাম,
ৰাজহী-তাতহী কত বকমৰ কত চিন্তা !

বতৰত বৰষুণ নাছিল—তাৰ চিন্তা।

আবতৰত বৰষুণ হ'ল—তাৰ চিন্তা।

বান আহিল—তাৰ চিন্তা।

থৰ মাৰিলে—তাৰ চিন্তা।

জীয়াই থকা মানেনই চিন্তা কৰা।

বহনৰ কথা ভাবি থাকিলে মউজুৰি গাঁৱৰ নচলে।

কাবোবাৰ তালৈ মৰম লাগে,
কাবোবাৰ তালৈ খং উঠে,
কোনোবাই তাক পুৰ্তো কৰে ।

* * *

আৰু বৰষুণ যেতিয়া আহিল—কলহৰ কাণে ঢলা বৰষুণৰ পানীয়ে যেতিয়া পথাৰবোৰ পানীৰে চপ্‌চপীয়া কৰি পেলালে তেতিয়া গোটেই গাওঁখনলৈ যেন নতুন জীপ আহিল ।

আৰু ডেকা বুঢ়া লৰা আটাইবোৰ ঘৰৰ বাহিৰ ওলাল ।

আৰু মউজুৰি পাবলৈকে পানীৰে উপচি পৰিল ।

আৰু ৰৰ নামঘৰলৈ যোৱা বাটটোৰ মাজত যে চিগাডোখৰ আছিল সেই ডোখৰো পুখুৰী যেন হৈ পানীৰে ভৰি পৰিল । কোনোবাই কাটি আনি ভীমকল কেইডালমান পেলাই দিলেহি বুলিহে খুপি খুপি অহা যোৱা কৰিব পৰা হৈছে ।

আৰু পথাৰত পুঠি কাৰৈ মাছৰ উজান উঠিল, আৰু দিনে ৰাতিয়ে বৰষুণ দিবলৈ ধৰাত গৰুবোৰ গোহালিবপৰা মেলিব নোৱাৰা হ'ল । আৰু ছাগলীবোৰ কলৈকো যাব নোৱাৰি, ঘৰৰ পিৰালিত বেৰলৈ চেপা খাই বহি চকু মুদি বৈ থাকিল । আৰু পাতি হাঁহবোৰৰ বঙৰ শেষ নোহোৱা হল, সিহঁতক খেদি খেদিও গড়াললৈ আনিব নোৱাৰি । যিহে শেদা-খেদি, যিহে লৰা-টপৰা, যিহে লানি পাতি ন-পানীত সাতোৰাৰ ভেম ।

বৰষুণত ওলাব নোৱাৰি, সেই বুলি বহি থাকিলেও জানো চলে ? বিকোদৰে খালৈ এটা বৈছিল, তাৰ খালৈৰ গাওঁখনতে নাম আছে । এবেলি কৃষ্ণপুৰ সত্ৰৰ চলাজনা প্ৰভু-ঈচৰ গাঁৱলৈ আহি বাহৰ কৰি আছিল । আৰু তেতিয়া নিজে মতাই নি প্ৰভু ঈচৰে বিকোদৰৰ হতুৱাই খালৈ এটা সজাই নিছিল । ইমান ধুনীয়া আৰু

ইমান মজবুত হৈছিল খালৈটো যে তাত মাছ ভৰাবৰো সত নেযায়। কাঠিবোৰ যে তুলাইছিল—অকণ সৰু ডাঙৰ নাই—যেন সাইলাখ টোকাবীৰ গুণাডালহে। আৰু মোখনি-বান্ধু যে দিছে, চাই থাকিলে চাই থাকিবৰ মন যায়।

ভগা জাপি এটাৰে কোনো মতে মূৰটো ঢাকি বতনেচৰ বিকোদৰৰ ঘৰলৈ আহিল।

বতন আহ।

বৰ বৰষুণ পাট। পিঠিটো তেনেই তিয়ালে।

পাটীদেৰ ঢৰাখন বেৰৰ গজিয়াৰ পৰা নমাই লৈ বতন বিকোদৰৰ ওচৰতে বহিল।

খালৈ হবলা ?

এৰা, লৰাছোৱালীখনে চোচোৰাট ফুৰে, বছৰি কিমান সাজিম—নখ বুটি হৈছে। আজিকালি চকুৰেও আমনি কৰে—বিকোদৰে বৈ থাকিয়ে কলে।

বেতনুত এটা বিচাৰি আহিলো। পল' এটা সাজিছিলো—কাহানিবাই সাজি তুলি থৈছিলো—আজি বোলো ডাৱৰীয়া বতৰ—বান্ধো। পিছে বেতৰ সূত নাই। আছিল—কোনোবাই নি চাগৈ কিবা বান্ধিলেগৈ। বস্তু ধলে থাকে জানো ?

সিদিনা মউজুৰিৰ বৰ বেতনিৰ পৰা বেত ছুডাল কাটি আনিছিলো। তাৰেই এইবোৰ বান্ধিছো মেলিছো, ভালকৈ শুকাবলৈকে নেপালে। কেচা বেতৰ বান্ধটোৱে, যিমনে টানি নিদিয় লাগিলে, জাত নলয়।

আৰু আছেনে নাই ?

আছে, দুহাতমান নিবি বাক। পিছে বতৰ এইবেলি কেনেকুৱা হ'ব যেন পাইছ ?

তালেই হ'ব লাগে, খৰটোৱেহে অলপ ভয় খুৱাইছিল। পিছে দেখাত বেয়া দেখা নাই।

এৰা, আমাৰ আকৌ মাটিত আঁচোৰ এটাকে মৰা নাই। যিহে টান ব'দ—মহৰ হাল বাবলৈ ভয়েই লাগে। পিঠিত ব'দ পৰিলেই মহে অখতি কৰিবলৈ ধৰে।

বিকোদৰৰ বোৰাবীয়েকে তামোল পাৰৰ বটাটো দি গ'ল। বেতৰ সূত চুচি ধকা নালিয়া কটাৰীখনেৰেই বিকোদৰে তামোল কাটি এখন বতনক দি এখন নিজেও মুখত ভৰালে।

নমোৰাম মেধী আছেনে নাই অ'—কেইবানিনো চোন দেখা নাই।

নাই। উত্তৰলৈ দিয়া জীয়েকজনীৰ বোলে কেচুৰা এটা হৈ মৰিল, তাৰে ভূ লবলৈ গৈছে, ঘূৰি অহাই নাই!

তাইৰ আগেও এটানে ছুটা মৰিছে হবলা নহয়?

এৰা, ঠাইখনে ছোৱালীজনীক নাই শুজা। বিয়া হবৰ জানো ছ বছৰ নে সাত বছৰ হোৱা নাই? কেবাটাও কেচুৰা হ'ল, এটাও নাই বোৱা।

খেতৰ লাগিব পায়, সেইবোৰ মানুহক তাবিজ তুৰাজ দিব লাগে, চলাফুৰাতো অলপ চকু দিব লাগে।

মেধীনো কি নজনা মানুহটো, পিছে এটা কথা নহয়—
জানো—

খেতিৰ আগে আগে বৰসবাহ পতাৰ কথা আছিল নহয়। মেধীয়ে পাহৰিলেনেকি আকৌ?

পাহৰিব নেলাগে, পিছে ঘৰত অখস্তববোৰ হৈ থাকিলেনো ধৰম কৰম কৰিবলৈ সকাহ পায় কেনেকৈ?

বদ বৰষুণ বোগ বিয়াধি সদায় আছে—থাকিবই। ঈচৰৰ কামফেৰা পিছে পিছুৱাই থব নেপায়। মেধী আহিলে কবি, ৰাইজখন চপাওক আৰু বৰ সবাহৰ দিন এটা পেলাওক।

কবই নেলাগে, আহি পালে মেধীয়ে নিজেই খবখেদা লগাব, আমাৰহে সাজু হৈ থাকিব লাগে। পিছে এটা কথা নহয়—

কটোন—

হেবি নহয়—

জানো কি ক'ব খুজিছ—

মই উলিয়াম হয়, ৰাইজখনে বা কি ভাবে—

কিহৰ কথা কৈছ ?

ধনাইৰ কথাটো পিছে কি হ'ব ?

বিকোদৰ বৈ গল ।

অলপ পৰ তভক মাৰি থাকি ক'লে, কিবা পৰমান আছে জানো ? পৰমান নিদিলে হব জানো ?

সেইবোৰ কথাৰনো দেখা সাক্ষী কোন থাকিব ? পিছে কথাটো হয় বুলি বহুতে কৈছে । বৰ নামঘৰৰ মজিয়া চুই শপত খাওক—আমি একো নাই বুলি এৰি দিম—নহলে—

কিছুপৰ মনে মনে থাকি বিকোদৰে কিবা এটা ভাবিলে, তাৰ পিছত লাহে লাহে ক'লে, নাম-ঘৰত শপত খুৰাব নেলাগে জানিছ । আজিকালিৰ যিহে ল'ৰা—লাগিলে সঁচা নহয় বুলি শপতকে খাই দিব, পিছত গোটেইখন গাওঁ গোসাইৰ শাও লাগি মৰিব লাগিব । ডেকা কালত অলপ অচৰপ অনিয়ম নকৰা মানুহনো ক'ত আছে ? আমিয়ে জানো কম অতপালি উদ্ভুগালিখন কৰিলোঁ । এইবোৰ পাপ অধৰমৰ কথা, নামঘৰৰ মজিয়ালৈ ননাহে ভাল—

যদি আঁসে মাতে ?

তাৰ পাৰ্শে তাক চুব—

এনেকৈ হ'লে গাঁৱৰ বান্ধ থাকিব জানো ?

এৰা—

ফালি ধোৱা বেত পাঁচ চিৰা লৈ, আক এখন তামোল মুখত ভৰাই বত্‌নেচৰ গলগৈ ।

বৰষুণ তেতিয়াও জ্বৰ্জ্বৰ্ কৰে দি আছিল । ভগা জাপিটোৰে মূৰটো ঢাকি পিঠিটো তিয়ায়ে বত্‌নেচৰ ঘোৱাৰ ফালে অলপ পৰ

চাই থাকি বিকোদবে খালৈটো বোৱা শেষ কৰাত লাগিল ।

ঘটনাটো সৰু-সুৰা নহয় ।

ধনাই বিকোদবৰ সমধীয়া ভাগিনীয়েকেই হয় । বাপেক মৰিল, মাক আছে । বোৱা মাঘত তাৰ বিয়া পাতিলে । ছোৱালী তাক লগাজনীকে বিয়া পাতি দিলে । পিছে ঘৈণীয়েকৰ গাৰ মাহ-হালধীৰ গোন্ধ যোৱাই নাই, যোৱা বহাগৰ বিহুত সি বোলে—এয়া পাপ, অধৰমবে কথা । বিয়া নকবোৱা হলেও এক কথা আছিল । আৰু ৰূপহীনো কি কেচা গাভৰুজনী । বিহুত ধনাইৰ ঘৈণীয়েক গ'ল বাপেকৰ ঘৰলৈ । ধনাইৰ মাকো বিয়নীয়েকৰ ঘৰত মিতিৰ খাবলৈ গ'ল, ঘৰত ধনাই অকল, উদঙীয়া হল ।

এদিন ভৰ দুপৰীয়া হেনো বাঁচ এখন বিচাৰি ৰূপহী গৈ ধনাইৰ ঘৰ ওলালগৈ । ৰূপহীৰনো কালৈ ভয়-ভীত আছে ? তাইলৈকে যদি কোনোবাই ভয় কৰে, তাই কালৈকো ভয় নকৰে ! হলং হলং আছে । হলং হলং যায় । গাওঁখন তাইৰ গাওঁ নহয়, বৰ-ঘৰৰ মজিয়া ।

সেইদিনাও ৰূপহী আহিছিল ধনাইৰ ঘৰলৈ বাঁচ এখন বিচাৰি । মুগাৰ মেখেলা লগাইছিল, বাঁচ ভৰাবলৈ লৈ দেখিলে বাঁচখনৰ ভালেমান কাঠি ভাগি আছে । ধনাইৰ ঘৈণীয়েকে বাপেকৰ ঘৰৰপৰা মুগাৰ মেখেলা বোৱা বাঁচ এখন আনিছিল । তাকে বিচাৰি আহিছিল ৰূপহীয়ে ।

নিৰঞ্জন দুপৰীয়া । বহাগৰ আগপৰ । গা-উৰো উৰো, মন উৰো উৰো লগা বতৰ । বহাগ বুলিলে এনেয়ে ৰূপহীৰ গা সাতখন আঠখন হয়, তেজবোৰে পিৰপিৰায়, গাবোৰ উচাই-বিচাই লাগে, মন কমোৱা-তুলা হৈ উৰে ।

হেৰ ন ছোৱালী আছনে ?

দুৱাৰ মুখত বৈ ৰূপহীয়ে মাত দিলে ।

কাৰো সাৰ-সিৰিকতি নাই ; ইপিনে ধনাইৰ ঘৰৰ আগ-দুৱাৰ কানি-দুৱাৰকৈ মেলা আছে ।

ছবাব ঘৰ ধোপাং-পাং কৈ মেলি ঘবব-ঘবোৱাহনো কত বিহু মাৰিবলৈ গল অ’—নিজকে কোৱা যেনকৈ কৈ ছবাবখন মুকলিকৈ মেলি লৈ ৰূপহী ভিতৰলৈ সোমাই গল ।

অচিনাকি মানুহক ভুক্ বুলিবলৈ নাই যি নাই, ততুৱা কুকুৰ এটাও ছবাব-মুখত নাই ।

মউজুৰি গাঁৱত হওঁতে চোৰচাৰিৰ ভয় নাই । সেই বুলি ঘৰ-ছবাব এনেকৈ এৰি যোৱা এভৈঘৰ কোন ধৰণৰ গিৰিহত অ’— ৰূপহী মাজৰ কোঠালিলৈ সোমাই গল ।

অ’ ন-ছোৱালী, ক’তনো মৰিবলৈ গ’ল অ’ এইজনী—
 ঘবৰ ভিতৰত মানুহৰ মাত শুনি পিছফালৰ পুখুৰী পাৰৰ পৰা ধন্যয়ে চিয়ৰি সৃধিলে—হেৰ, কোন অ’—
 পুনিমাহৰ জোন—চা-হি আহ—’

ধনাই পুখুৰী পাৰৰ পৰা আহিল । তাৰ গা উদ্দি । কোনো-মতে ককালটো ঢাক খোৱা ৰূপহী তিয়নি গামোচা এখনৰ বাহিৰে তাৰ গাত আক একো নাই । গামোচা ডোখৰো নামতহে । জিলজিলীয়া পুৰণি গামোচা—গাটোৰ আবুৰ বোৱা নাই ।

পিছ ছবাবৰ মুখত ৰূপহীক দেখি ধন্যয়ে অলপ চক্ খালে । তাৰ ফালে এবাৰ চায়ে, সিফালৰ পুখুৰী পাৰৰ ফালে চকু ঘূৰাই ৰূপহীয়ে চিয়ৰি উঠিল—হেৰ নাঙঠ-পিঙঠ হৈ এই থিয় ছপৰীয়াখন ক’ত পিং-পিঙাই ফুৰিছ ?

ধন্যয়ে সেপ ঢুকি ক’লে, “ঘৰত কোনো নাই । গা ষোঙ বুলি পুখুৰী পাৰলৈ গৈছিলো । ক’ৰবাত কেতেকী ফুল গোন্ধোৱা যেন পালো । পুখুৰী পাৰতে কেতেকী জোপা আছে নহয়,—”

“পিছে পালিনে নাই কেতেকী ফুল—?”

“ক’ৰবাত আছে । বৰ গোন্ধাইছে । তই গোন্ধ পোৱা নাইনে ?”

“পিছে কেতেকী ফুলনো কাক পিছাবি, বৈণীয়েৰ কলৈ গল ?”

“আজি চাইদিন হজ বোৰে বোহাৰীয়েকে শহুৰৰ ঘৰলৈ গল ।”

“ঘৰত হবলা তই অকলেই আছ ?”

“অকলে নেথাকি আক ক’ব লগটো পাম—?”

“মোকে নেমাতিলি কেলেই, ময়ে আহিলোহেতেন দুৰ্ভাতিমান থাকি গলোহিহেতেন—”

ধন্যে হাঁহিলে ।

“ব’ল, ব’ল বহুগ ব’ল । লাগিলে আজিয়ে থাকি যাবি ।”

“হেব, সেই বুলি কওঁলৈ বেয়া নেলাগিল নে—নিলাজটো কটা—”

মাঙ্গৰ কোঠালীটোতে আধাঙগা চাপৰ মূতাটোত বহি ৰূপহীয়ে কলে—ন-ছোৱালী কেতিয়াইক আছিব ?

‘—কোনেনো স্মৃধিছে ! আহিব যেতিয়াই মন যায় ।’

‘তই পিছে এনেকৈ লঘোনে ভোকেই থাকিবিনে ?’

‘কেলেই তই আছিছ নহয় । আক আজি তোক হবলা ‘যাবলৈ দিম—’

‘হেব মে’কে কলিনে ! গাওঁখনত কোনটো বৰমতা আছে অ’ অমুকীলৈ হাত মেলা—”

কৈ ৰূপহীয়ে হাঁহিলে ।’

বটাটোত তামোলপাণ কটাৰী আনি ধন্যে ৰূপহীলৈ আগ-বঢ়াই দি ক’লে, ‘আগ ফালৰ দুৱাৰখন জপাই থৈ আহো বহ ! ক’ৰবাত কোনোবা ওলাবহি ।’

“হেব, দিন দুপৰীয়াখন কিহৰ দুৱাৰঘৰ বন্ধ কৰ ? মৰিব খুজিছনেকি ?”

“মৰো যদিও মৰিম দে, আজি আক তোক যাবলৈ নিদিও—”

“হেব টেটুলৈকে লাওপানী খালিনেকি ? মোক আৰি়ৈ জীয়াৰী ছোৱালী বুলি ভাবিছনেকি ?”

“বাক যি ভাবিছো ভাবিছো—” কৈ ধন্যে সঁচাসটিকৈয়ে আগফালৰ দুৱাৰখন ডাং মাৰি বন্ধ কৰি থৈ আহিল ।

ধনাই আহি ৰূপহীৰ ওচৰতে বলহি ।

ৰূপহীৰ চকু মুখে মিচিক মিচিক হাঁহিছিল । তাই মাহুহজনী এনেট গহীন হব খুজিছিল । পিছে তাইৰ গোটেই গাটোৱে হাঁহিছিল ।

‘আজিনো এই সময়ত কেনেকৈ আহিলি ৰূপহী—’ ? সেপ চুকি ধনায়ৈ ক’লে ।

‘মাৰ আৰু ঘৈণীয়েৰ নাই বুলি শুনিলো । মই বোলো কাক লৈ আছ তাকে চাই আহো—’

ধনাইৰ কাণমূৰ বড়া পৰিল । ৰূপহীৰ ওচৰতে মাটিতে আঠু-কাটি বহি ধনায়ৈ ৰূপহীৰ গাত হাত থৈ কলে “তই এতিয়াও বৰ কেচা হৈ আছ ‘অ’ ৰূপহী—”

ৰূপহীয়ে মুঠেই শূথিলে—“ঘৈণীয়েৰে হবলা মৰম নকৰে—”

নিমজ মজিয়াখন চেচা যদিও সিহতৰ বৰ কোমল যেন লাগিল । ব’দজাকো যেন অলপ সময়ৰ কাৰণে বৰ মিঠা হৈ পৰিছিল । বিহুৱাত্তে গাওঁখনৰ কোনোবা এটা মূৰত বিহু মাৰিছিল । ঢোলৰ মাত সিহতৰ কাণত পৰিছিল ।

সময় যোৱাৰ কথা সিহত এটাবো মনত নাছিল । গাৰ ঘামবোৰ কেতেকী ফুল গোক্কাৱাদি গোক্কাইছিল ।“.....”

“ধনাই আছনে ?”

চোতালত বৈ কোনোবাই মাতিলে ।

প্ৰথমতে সিহতৰ কাণত পৰা নাছিল ।

পিচত পৰিল ।

ফুচফুচাই ৰূপহীয়ে ধনাইৰ কাণেকাণে কলে, “বাহিৰত কোনোবাই মাতিছে—”

ধনাই উঠি গুপ্-গুপাই পিচফালৰ পুখুৰী পাৰলৈ লব মাৰিলে । বিহা-মেখেলা বিচাৰি লৈ ৰূপহীও থিয় হল । পিছে কি কৰিব, কি নকৰিব একো ঠিক কৰিব নোৱাৰি ৰূপহীয়ে বেৰৰ জলঙাই দি জুমি

চাই দেখিলে গাঁৱৰে কণটি ।

কণটিক ভাই জানে, বৰ ভয় নেলাগিল । কাপোৰকানি আৰ্কে এবাৰ চাই লৈ একো নোহোৱাৰ নিচিনাক কপহী ঘৰৰ মুখেদি পিচ চোতালৰপৰা আগফাললৈ ওলাই আহিল ।

কপহীক দেখি কণটিয়ে উচপ্ খোৱাদি খালে ।

কপহী দেখোন । তই ইয়াত কেনেকৈ ওলালিহি ?

এ নকবি কাইটি, তাঁত এখন লগালো ! বাঁচ এখন লগা হল । ন ছোৱালীয়ে বাঁচ কেইবাখনো অনা বুলি শুনিছিলো । আহি পালোহি, ঘৰত জনপ্ৰাণী এটা নাই—বহিহে আছিলো—বাঁচখন নহলেই নহয়—

কণটিৰ পিছে বিশ্বাস নহল ।

পিচফালে কোনোবা এটা গুপ্-গুপাই যোৱা যেন শুনিিলো—
কোনো সেউটো—?

এইবেলি কপহী অলপ অসুবিধাত পৰিল । কথাষাৰৰ উক্তৰ নিদি ভাই ক'লে, “ততেনো কাক লগ পাবলৈ আহিলি কাইটি ?”

“ধনাইকে লগ পাব লাগিছিল—নাই যদি যাওৱেই—”

কপহীয়ে কলে, “ময়ো যাওঁ । অথনিৰ পৰা বোন্দাপৰ দি ককালৰ বিষ উঠিল, সি বনৰীয়া মানুহ, ক'ত বা বিছ মাৰি ফুৰিছে গৈ—”

কপহী আৰু কণটি ওলাই আহিল । বাটত কণটিয়ে অইন কথা পাতিলে—ধনাইৰ কথা আৰু হুলিয়ালে ।

কপহীয়ে পিছে কণটিৰ মনটো বুজিব নোৱাৰিলে ।”

পিছে কণটিয়েই আহি কথাটো ৰাইজৰ আগত উলিয়াই দিলেহি । ভিতৰৰ পৰা গুপ্ গুপ্ কৰে লব মৰা মানুহটো যে ধনাইহে, অইন কোনো নহয়, সেই কথাও কণটিয়ে ন-দি কলে ।

ৰাইজ পতিয়ন গ'ল ।

পিছে কপহীৰ এইটোবেই প্ৰথম এনেকুৰা ঘটনা নহয় । তাইৰ

বাইজ, বজা, ঈচৰ কালৈকো ভয় নাই। বিপদ হ'ল ধনাইক লৈছে। প্ৰথমে বুৰু-বাৰা চলিছিল, পিচলৈ সকলোৱে কথাটোৰ মুকলিকৈয়ে আলচ কৰিবলৈ ধৰিলে।

বিকোদৰে নো কি কৰিব ? বাইজখনে বিচাৰ দিলে পেহীৰ লৰা ভাই হ'লেও নিয়াই বিচাৰ কৰিবই লাগিব। বিয়া কৰাবৰ ছমাহ হোৱা নাই—সি বাক এনে কাম কৰিবলৈ গ'ল কিয় ?

বৰবিল পানীৰে চপ্‌চপীয়া হৈ পৰিছে। মউজুৰিতো পাৰলৈকে পানী হৈছে। পথাৰবোৰতো পানী ভৰি পৰিছে। বাৰিষা ঋতু আৰম্ভ হৈ গৈছে। খৰালিৰ আলি বাটবোৰো এতিয়া পানীৰ তলত—নৈ যেন হৈ পৰিছে। গৰু ম'হ পাৰ হলে পেটলৈকে ভিত্তে। মানুহৰ তিয়নি নৰয়।

পিছে বাতিৰ বাহিৰে দিনৰ দিনটো মানুহ পথাৰতে থাকে। খেতিৰ দিনত পথাৰেই ঘৰ। বোকাপানীত লেটি লবলৈ নেপালে বাতিও ভালকৈ টোপনি নাহে।

ষাঁঠৰ কিদিন দিলে টিফাফটা ব'দ, এতিয়া ষাঁঠ ভাগিলত আহিছে ঢল। সকলো অনিয়ম হ'ল। এতিয়া যদি নেবা-নেপেৰা বৰষুণ দিবলৈ লয়, গৰু ম'হবোৰৰ বেমাৰ হ'ব। শুকান ধান শেষ হোৱাৰ কাৰণে বহুতে এতিয়া কেবাহিত ধান ভাজি খুন্দিব লাগিব। ডাৱৰীয়া বতৰত ঢেঁকীৰ মাতবোৰ সেমেকা হ'ল।

আৰু লৰা ছোৱালীবোৰে পানীত খেলিবলৈ আৰম্ভ কৰি দিলে। ঘৰৰ আগৰ দ পথাৰবোৰত, সৰু সৰু টোকনি পুখুৰী-বোৰত, আৰু সৰুবোৰে চোতালত গোট খোৱা সৰু-গাঁথি ডুব যোৱা পানীৰ ডোঙাত জপিয়াই, বাগৰি-কিৰিলি পাৰিবলৈ ধৰিলে, দহ বাৰ বছৰীয়া লৰাছোৱালীয়ে ককালৰ গামোচা কেডোখৰ গাৰপৰা সোলোকাই জেওৰাৰ মূৰত বা ফুটুকা গছৰ জোপোহাত দলি মাৰিধৈ পানীলৈ জাপ সোধালে। পানীলৈ সিহঁতৰ ভয় নাই। কাৰোবাৰ

কাণে নাকে পানী সোমাই চৰ্চণী খালেও চিন্তা নাই। জঁপিয়াই, বগৰাবাগৰি কৰি, ডুব মাৰি, সাতুৰি নাড়ঠ-পিড়ঠ লৰাহোৱালী-গালে পানীতে দিনটোৰ সবহ সময় কটাব ধৰিলে।

হেৰ, উঠি নাহিলিনে ? বুলি বয়সীয়া কোনোবাই চিয়ৰ এটা এনেই মৰা শুনি সিহতে মুঠেই খিক্খিকাই হাঁহিলে আৰু গিৰ্জনি মাৰি এদল পাতিহাঁহ জপিয়াই পৰাদি পানীত জাপ দিলে।

আৰু আমৰ তেতিয়া ভৰপক। কঠালনোবো পকিছে। কণপাইৰ নিচিনা বাইকহবোৰৰ নিজৰ বাৰীৰ আম-কঠাল খাই হেপাহ নপলায়। লোকৰ বাৰীৰ আম-কঠাল চুবকৈ খাই শাও গালি খাই মৰিছে। আৰু কঠাললৈ যে তাৰ খকটো—গাবে বলে-নোৱাৰা গোট কঠাল একোটা সি এফুটাও নেবাকৈ অকলেই খায়। পনীয়লবোৰ দহেচীয়া হৈছে, ভালকৈ পকা নাই। খোলোকা খোলোক আধাপকা লেটেকুৰ খোপাবোৰ দেখিলেই জিভাৰ পানী পৰিব খোজে।

কেউপিনে পকা গছ-কঠালৰ গোক্ক, পকা মাটি-কঠালৰ গোক্ক, বোকা মাটিৰ গোক্ক, গেলা পচা বন ঘাঁহৰ গোক্ক, আৰু কোবমৰা মতাহতৰ আৰু টেঁ কীদিয়া জীয়াবীবোৱাবীহতৰ গাৰ ঘামৰ লুণীয়া গোক্ক।

বৰবিলৰ পাৰৰ বৰহাবিৰ 'মাজত কিবা কিবি বনবীয়া ফুল ফুলিছিল, সেইবোৰো গোক্কাইছিল। আৰু বৰ নামঘৰৰ আগৰ পুখুৰী-টোত পতুম ফুলবোৰ বগা হৈ ফুলিছিল—এই একোপাহ ফুল, দেখিলেই চিঙিব মন যায়। পিছে নামঘৰৰ পুখুৰীৰ ফুল চিঙিব নেপায়। কোনেও নিচিঙে। সেইবোৰ দেওফুল, দেৱতাকহে দিব লাগে।

এদিন মনে মনে সোণপাহীয়ে জয়ন্তীয়ে ৰুকুনীয়ে দুপৰীয়া কেও কিছু নথকা সময়ত নামঘৰৰ বৰ পুখুৰীৰ পতুম ফুল চাৰিপাহ চিঙি বুকুৰ মাজত স্তম্বুৱাই আচলেবে টাকি ঘৰলৈ নিছিল; পিচত আটাই কেইজনীৰ যোৱাথোৱা নৰিয়া হৈছিল। কথমপি বৰ নাম-ঘৰলৈ শৰাই একোখন আগ বঢ়াইহে বন্ধা পৰিল। কালিকা-লগা

পুখুৰী!—বৰালি মাছ দুজনৱা যে আছে কিমান বুঢ়া হৈছে কোনেও
কব নোৱাৰে। পিঠিত এহাত এহাত নোম গজিছে। সদায় পানীৰ
উলতে থাকে, কেতিয়াবাহ দেখা দিয়ে।

ভোগৰ ঘৰ মউজুৰিৰ নিচেই কাষতে, নামঘৰৰ পৰা অলপ
দূৰ। একেবেলিয়ে এঘৰীয়া নহয়। পিছে চাৰিওপিনে ভোগৰ বোৱতী
মাটি, আৰু দহ হালিচা মাটিৰ বাৰীখনৰ গাভতে ভোগৰ ঘৰ।

ভোগৰ বাৰীখন চালে চকুৰোৱা। খেতিৰ পথাৰ আৰু বহল
বাৰীখনেহে ভোগৰ ঘৰখনক আনৰ ঘৰৰ পৰা কিছু নিলগাই
বাখিছিল।

মউজুৰিৰ পাৰৰ মাটি সাকুৱা। গুটি এটা গোজ মাৰি থলে
লহপহীয়া গছ হৈ উঠে। মাটিৰ মৰমেত ভোগ উপজি-পুৱাৰে পৰা
কাণি-মুণি পৰালৈকে দিনৰ দিনটো বাৰীত সোমাই কাম কৰি
থাকে। বাৰীখনত চাৰিশ জোপাতকৈও সবহ তামোল আছে। ইয়াৰে
এশজোপামানত আছে পাণ, এশজোপামানত জালুক, টাপত মাটি-
কঠালৰ শাবী, আম, কঠাল, লেটেকু, পনীয়ল, জামু, মধুৰীআগ,
জাহাজী, চেনিচম্পা, মালভোগ, ভীম, আঠিয়া, পুৰা কমেবে বাৰীখন
গেজেপনি হৈ আছে। উদ্ভবৰ ফালৰ টাপত আছে এজোপা জাতিবাঁহ
আৰু এজোপা ভলুকাবাঁহ।

বাৰীখনৰ পৰা এখোজো ওলাই নোযোৱাকৈ, কাৰো ওচৰত
হাত নপতাকৈ, বাৰীখনৰ ওপৰতে ভোগ চলি থাকিব পাৰে। এদা-
হালধিৰ খেতি ভেটিয়ে ভেটিয়ে কৰে, মউজুৰিৰ পাৰৰ মাটি ডোখৰত
খৰালি আলু মাহ সবিয়হ শাক-পাচলি কৰে।

ভোগই মাটিক মোৰ বুলি লৈছিল, মাটিয়েও ভোগক মোৰ
বুলিছিল, তাৰ হাতখনো বৰ বলী, কিবা এটা মাটিত গুজিবহে লাগে,
দুদিনতে ঠন ধৰি লহপহাই আছে।

ভোগৰ বয়সো ডেবকুৰিৰ বেছি হোৱা নাই। মটহা-মটহ হাত
ভৰিৰে, আটিল গাৰে, তেজগোৰা চেহেৰাৰে ভোগটো দেখনিয়াৰ
মানুহ। লিখাপঢ়া অশ্ৰে একোকে নেজানে, সেই কাৰণে মউজুৰিৰ
অস্ত্ৰ ডেকাবোৰৰ নিচিনাকৈয়ে তাৰে লাজ বা দুখ একো নাই।
আমি হালোৱা-চহা মানুহক কিদা কেলেই ? বুঢ়ী কোৰ আৰু কেৰোবা
নাঙলটোত ধৰিব জানিলেই আমাৰ বহুত।

ভোগৰ বাপেকো ভাল খেতিয়ক আছিল। আজি যদি ভোগই
ঘৰবাৰী দেখনিয়াৰ কৰিছে, সেইবোৰ পাতিছিল ভোগৰ বাপেকেহে।
আজি যদি ভোগই মউজুৰিৰ পাৰত নিজে ভাঙি ছুপুৰা মাটি
উলিয়াইছে, বাপেকে ভাঙি উলিয়াইছিল চাৰিপুৰা।

ভোগৰ বাপেক বাত বেমাৰী হল, ভাং নেথালে থাকিব নোৱাৰে,
কুৰুৰীয়া কাহ এটায়ো লগ ললে, বুঢ়াৰ অৱস্থা বেয়া ; জাৰ কালি আৰু
বৰষুণ বতৰত পৰিছে থাকে। চাৰিপাটিখনতে পৰি ঘৰখন ৰখি থকাৰ
বাহিৰে আৰু অইন কাম কাজ কৰিব নোৱাৰে। কেতিয়াবা বা-
বতৰ ভাল থাকিলে, কেতিয়াবা চালনী খবাহী একোটা লাজে,
নহলে এনেয়ে বহি শুই দিনটো কটাই দিয়ে। কাম আৰু ৰোগে বুঢ়া
নকৰা হলে ভোগৰ বাপেক যোগ বুঢ়া ঈমান বুঢ়া নহলহেতেন।

ভোগৰ মাক মৰিল, আজি তিনি বছৰ হল। পাঁচজনী বাই-
ভনীৰ আটাইকেইজনীকে বিয়া দি উলিয়াই দিলে। এতিয়া ঘৰখনত
বেমাৰী বাপেক যোগ, ভোগ আৰু ৰূপহী, আৰু কুকুৰ তিনিটা আৰু
মেকুৰীহাল আৰু ৰূপহীয়ে পোহা ভাটোটে আৰু চাকৰহাল,
আৰু গাই তিনিজনী আৰু ডমৰা দুটা আৰু ছাগলী মথ, আৰু
পাতিহাঁহ জাক আৰু পাৰবোৰ, নিগনি ডালশলীয়া, মকৰা, পইতাচোৰা
আৰু চুক ভেকুলী কেটাও ৰূপহীৰ চিনাকি আৰু আপোন।

আৰু সিহতবোৰেও ৰূপহী আৰু ভোগক ভালকৈ চিনি পায়।
কেবাহীৰ মাছ টিপতে চুব কৰি নি মেকুৰীজনীয়ে যেনেকৈ ৰূপহীৰ
হাতত অন্ধৰাখৰিৰ মাৰ খায়, তেনেকৈ কেতিয়া ৰূপহীৰ কোলাত উঠিব

লাগে সেই কথাও জানে ।

মুখেৰে কথা নকৈ ৰূপহীয়ে কিবা এটা ভাবি থাকিলেও বেৰৰ জেঠিটোৱে ঠিক ঠিক কৈ হয় দিয়ে । পইতাচুকনী দুজনীয়ে ৰূপহীৰ তেলচিকটি লগা গাৰুটোত বহি থাকি তেলৰ গোল্ক লয় । বাতি জ্বইৰ স্তবিত বহি মাহ পাচলি বাচি কুটি থাকোতে চুকৰ পৰা ভেকুলীজনী ওলাই আহি ৰূপহীৰ মুখলৈ চাই থাকে । বাতিপুৱা পুখুৰীৰ পাৰত কাঁহীবাতি মাজি থাকোতে কাউৰী কেজনীয়ে ৰূপহীক বেচি ধৰি আমনি কৰে । মাহ এই কেজনী বুলি মুখেৰে খেদাই থাকিলেও সিহঁতে কেৰেপকে নকৰে

যোগই কথা নকয়েই, কেতিয়াবা গাঁৱৰ কোনোবা আহি বহি-লেহিছে দুই চাৰি আঘাৰ কথা পাতে । ভোগ আৰু একোব চৰা, নৈপাতিলে নোহোৱা কথা কেঘাৰহে ৰূপহীৰ লগত পাতে । লৰা-ছোৱালী নাই কাৰণেই নে কথা-বতৰা নকৈ নকৈ সজ্জ হ'ল কাৰণেই ভোগই মনে মনে কাম কৰি থাকিয়ে ভাল পায় । মানুহটো পিছে অলপ উদাসীন যদিও, মনমৰা নহয় । লগৰ সমনীয়া পালে, বিয়াই সৰাহে হাঁহি ধেমালি নকৰা নহয় । পিছে সদায় হাঁহি থকাতো মতা মানুহৰ কাৰণে ভাল দস্তৰ নহয় । হাঁহি হ'ল তিবোতা মানুহৰ বস্ত ।

যোগৰ ঘৰত মানুহ তাকৰ বুলি সিহঁতৰ ঘৰলৈ গাঁৱৰ মানুহ মহাকৈ নেথাকে ।

কাৰণ গাঁৱৰ অইনে শাকতলি উলিয়াবলৈ লয় মানে ভোগৰ বাৰীৰ লাই-ঢেকুৱা খাবৰে হয় । পাক মাৰি এমুঠি খুজি নিয়া গাহক কম নহয় ।

ৰূপহীয়ে গাওঁখনকে বিলায় ।

কোনোবাই তামোল বিচাৰি আছে ।

কোনোবাই পাণ বিচাৰি আছে ।

কোনোবাই কাঠ আৰু, মোৰা আৰু বিচাৰি আছে ।

কোনোবাই কঠিয়া একাধি কম পৰাৰ কাৰণে বিচাৰি আছে ।

কোনোবা আছে ভোগৰ শুচবত নাঙলটো চৰাবলৈ, জ্বলীখন বিকাবলৈ, কোবখন শলাবলৈ ।

আৰু কোনোবা—

কোনোবা অংহে চৰাঘবত বা পিছবেলা ছাঁ পৰা ধূলিঘূৰী চোতালত পাটিদৰ টাৰিত বহি তামোল খাই, চাহপানী খাই, ৰূপহীৰ লগত কথাৰ মহলা মাৰি সময় কটবলৈ ।

কোন কেলেই আছে আনে বুজি নেপালেও ৰূপহীয়ে বুজি পায় । বিয়া হৈ যোৱাৰ ছয় সাত বছৰৰ পিচতো কিছুমানে ৰূপহীৰ মৰম পাহৰিব পৰা নাই, ৰূপহীল লোভ এৰিব পৰা নাই ।

গালি শপনি খায়ো কোনো কোনো আছে ।

শহুৰেক যোগ জুপুকা মাৰি মনে মনে বহি থাকে—ৰূপহীৰ কথা-কাণ্ডবোৰ যেন একো বুজি নেপায় । ভোগ বাৰীত সোমাই থাকে, নাইবা নৈপাৰৰ মাটিত কিবা কৰি থাকে । আলহী সোধে ৰূপহীয়ে, কথা পাতে ৰূপহীয়ে, হাঁহে ৰূপহীয়ে, চুপতি মাৰে ৰূপহীয়ে । আৰু কেতিয়াবা কোনোবাটো বহি বহি কথা পেঘেনিয়াই থাকি মুঠা যেন হ'লে ৰূপহীয়ে কয়—হেৰ, গধূলি হল দেখা নাটনে ? ঘৰলৈ নেযাৱগৈ কেলেই ? আৰু যাবৰ মন নাট যদি, থাক । মই ভাত পানী বান্ধোঁগৈ খাই বৈ যাবি । নেযাৱ যদি থাকিবি আমাৰ ঘৰতে । পিছে আমাৰ ঘৰত থাকিলে বাতিটে, খৰমবাট মৰিবি । টোপনি আহিব জানো ? ..

গালি পাৰিলেও ৰূপহীক কোনোৱে বেয়া নেপায় । তাই বৰ মৰমীয়াল । ৰূপহীৰ বং যিমান, মৰমো সিমান । দেহাটো যেই হওক, তাইৰ মনটো নিকা । এই কথা গাঁৱৰ সকলোৱে জানে । এতিয়া নহয়, জীয়াৰী কালৰেপৰা তাইৰ এই গুণটো গঞা বাউছে মন কৰি আহিছে ।

যিবোৰ তিবোতাই ৰূপহীক চকু পাৰি দেখিব নোৱাৰে, তুজনী একেলগ হলেই কিবা কৈ ৰূপহীৰ কথা উলিয়াই তাইৰ বদনাম গায়, সেইবোৰ তিবোতায়ে যেতিয়া বাটেঘাটে ৰূপহীক লগ পায়, বা কিবা সৰ্বমত ৰূপহীহতৰ ঘৰলৈ অংহে, সিহতো ৰূপহীৰ কথা-বতৰা কাম

কাজত ভোল যায় ।

ইয়ে ভদেচনী, এইটো গাৰে হেৰেব-পেকেবাক যে মউজুবিৰ পৰা সেই ডাল পিতলৰ বৰ কলহেৰে পানী নিবলৈ আহিছ—তহতৰ ঘৰৰ মাহুহবোৰৰ চকু যুৰ নাইনেকি! কটা কেচাই—খোৱাৰ সঁচ, মাহুহ খাৰ অ' ইহতে । চাওঁ দে, কলহটো মোক দে । ব'ল, ব'ল মোৰো পানী নিবলৈ আছে । ব'ল, পানী কলহ দি থৈ আহা—'

পানী কলহ ৰূপহীয়েই নি ভদেচনীৰ ঘৰত দি থৈ আহেগৈ ।

'বাইটি, অকণ ব, তামোল এখন খাই যা—'

'থ, থ, সেন চেলাবলৈ নাহিবি । বান্ধ-কানিৰ সঁচ, তামোল খুৱাবি! হেৰ গিৰিয়েৰক মোৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দিবি, কেই ভাৰ লাগে পাণ-তামোল লৈ আহিবগৈ । ভাদমহীয়া বদত শুকুৱাই ধৰি, পুহ মহীয়া জাৰত খাবি ।'

তামোল এখনো নোখোৱাকৈ ৰূপহী ফোঁ-ফোঁৱাই গুচি যায় । ...

হেৰ ৰূপহী, ক'বপৰা আহিলি ?

এ, নকবি আৰু । নৈপাৰৰ সেই বতলৰ চিটা আজি বোকা দিছে । কঠিয়া ৰোল আৰি তুলি আহিলো, পানী কঠিয়া, ককাল টহুটহাই যায় পাই । পিছে তহতৰ কেনেকুৱাত পেলাইছ ?

এ নকবি, ঘৰখনৰ আটাইবোৰৰ জ্বৰ খৰ নৰিয়া । কালিয়ে জানব মুখৰ সেই মাটি চাইডৰা বোকা দিলো, কঠিয়াই মুজুবিৰে । আজি এইয়া তুলি নি কলেগৈহে যদি হয়গৈ—'

ৰূপহীয়ে আৰু কথা নকয় । কঠিয়া-তলিলৈ নামি যায় ।

এ, নেলাগে নেলাগে থ, তই ইমানবোৰ কঠিয়া তুলি আহিছ— ইমানবোৰ তুলি আহিছো ! আৰু ছুআৰি তুলিলে নমৰো দে— ৰূপহীৰ হাতত পানী কঠিয়াও পানী হৈ যায় । তামোলখন খোৱাৰ পৰত সাত আঠ আৰি কঠিয়া তুলি যুৰ তুলি চাই সোধে, হ'বনে আৰু লাগিব ?

হ'ব হ'ব সবহহে হ'ব কিজানি । বব সহায় কবিলি 'পাই ।
 কিহৰ সহায়টো কবিলো, কঠিয়া মুঠি তুলি দিয়াও এটা
 কথানে ? বাক যাওঁ দেই । ঘৰখনত বা কি হৈছে—
 কপতী আৰু নবয় ।”

কণমইনা কাইটি ক'বপৰা আহিলি ?

ঘৰৰ পৰাই । আকনো ক'বপৰা আহিবি ?

কি মন কৰিনো আহিলি ?

কি মন কৰি আছিলো, ঘপৰাই কেনেকৈ কওঁ । তোকো
 বন্তত দিন দেখা নাই । আমাৰ জনীৰে মুখখন চাই থাকিবলৈ
 'হাটবো মুখখন হ'ল আয়ে-ডকা, চুৰা-চকৰ পোকৰ যেন ক'লা ।
 সেই দেখি বোলো তোৰ মুখখনকে এবেলি চাই যাওঁ ।

ই, আগতে কৈ নপঠিয়ালি কেলেই ? তেল-টেঙা ঘঁহি চিকুণ-
 জনী হৈ মেৰচবা পাৰি বহি থাকিলোহেতেন ।

হ'ব হ'ব দে, তেল-টেঙা নঘঁহাকৈয়ে তই চালে চকুবোৰাজনী
 হৈ আছ । হেৰ গিবীয়েৰ কলৈ গল ?

কেলেই ?

সাপোট মাৰি ধৰিম যেন লাগিছে অ'—

ধৰ, কোনেনো হাক দিছে ? অকলে ধৰি বাথিব নোৱাৰ
 যদি, যা, দৈনীয়েৰকো লৈ আহগৈ, দুয়োটাই চাংডোলা কৈ লৈ
 যাহি । হো, তামোল খা—

তামোল খাই কণমইনাই কলে—এটা সকামতহে আহিলো
 পিছে—

কপতী গহীন হল ।

ভালেমান দিন তহতৰ সেই ফালে যাবই পৰা নাই । অকল-
 শৰীয়া মালুহ, কিনো কৰিম ? ঘৰখন এৰিবকে নোৱাৰো, ভালনে
 লবা-ছোৱালীকেটাৰ ?

ক'বনো ভাল ? কোনোবাটোৰ জ্বৰ,কোনোবাটোৰ খৰ, কিমান

চাৰি, আৰু এটা দুটা হলেহে, গাহৰি গড়ালেবে এগড়াল—

নিজৰ লৰাছোৱালীৰ কথা তেনেকৈ কব নেপায় জানিছ—
ঈচৰে দিছে ।

ঈচৰডালৰো আৰু কাম নাই । আমাৰ জনীৰ পেটতহে
গাহৰি পোৱালীবোৰ গুজি গুজি দিয়েহি, এতিয়া আকৌ এটা
জগো জগো ।

অকণমান সময়ৰ কাৰণে ৰূপহীৰ মুখখন ক'লা পৰি গল,
চকুহাল শেঁতা পৰি গল । পিছে ৰূপমইনাই মন নকৰিলে, ৰূপহীৰ
যে লৰাছোৱালী নাই, কথাষাৰ ৰূপমইনাই ভাবিয়ে নেচালে ।

কিছুপৰৰ মূৰত ৰূপহীয়ে স্তম্বিলে, আজিকালি কেনেকৈ চলিছ ?
হুস্থম্বিবি আৰু । যোৱা বছৰ জুৰিছিল । এই বছৰ, সেইয়া
দ' কেডবা বানে নিলে । যিবা আহ কৰিছিলো, চিৰি-চেহেৰা ভাল
দেখা নাই । এতিয়া খাবলৈকে নাই ।

লৰাছোৱালী আটাইখন লগলাগি খেতিটো ভালকৈ কৰিব
পাৱ, তহতকনো মুজুৰিলেহেতেন কেলেই ? নৈপৰীয়া পলমূৱা মাটি—
লমালমে ধান হ'লহেতেন । তই আকৌ হলি চকু মুদি খোৱা ।
চাওঁ—বস্তা ধৈলা কিবা আনিছ জানো ?

কেলেই ?

ধান ছটামান লৈ যা—নে, শুদা মুখখন লৈ আহিছ ?
অকল মুখখনেই নহয়, সকলো লৈ আহিছো ।

যা কটা নিলাজটো । বুঢ়া হলি আৰু বাচ-বিচাৰ কৰিবলৈ
নিশিকিলি ?

অ' আই, কিনো বেয়া কথাটো কলো, আমি আৰু লগৰ
বন্ধু লগতে লৈ ফুৰাও—

চুপতিখন ধ । ইয়াত মোৰ লগত চুপতি মাৰি থাক, আৰু
সিপিনে লৰাছোৱালীয়ে কলমতিয়াই থাকক ; তহত মতা মানুহ-
বোৰৰ একো নাই অ'—

পূৰীয়া পাচি এটাত ধান এপাচি আনি দি কপহীয়ে ক'লে
জৰা-ফুকা ধান, খোৱাৰ লগৰে দিছো, যা, পাচিটো দি পঠিয়াবি।

জৰা ফুকা সোণবৰণীয়া সুৱাগমণি ধান—জৰাজৰীয়া ধান-
গাল দেখিলেই মৰম লাগে।

তহতৰ বঙালাও হৈছেনে নাই? কণমইনাই সুধিলে।

—এ, বৰ এডবা হৈছে। কলিয়াইছে, মাজে মাজে এটা ছুটা
খাইছোও, লাগেনোক এটামান—?

নেলাগে, মোৰো বঙালাও হৈছে। বোলো লাগে যদি এটা দি
পঠিয়ালোহেতেন।

নেলাগে, নেলাগে, আছে।

মই কেনেহলে উঠো—

ও যা—কিবা টানত পৰিলে আহিবি—লাজ নকৰিবি, আমি
খাম, তহতে লঘোন দিবি, সেইটো জানো পাপৰ কথা নহব—?

ধানৰ পাচিটো কাণৰ ওপৰত তুলি লৈ কণমইনাই ঘৰলৈ
খোজ ললে। সি পহুলিম্বৰ পাওঁতে পিচ ফালৰ পৰা কপহীয়ে
চিয়বিলে, হেৰ কাইটি ববিচোন—

কি হল আকো—?

কপহী ভিতৰলৈ গল আৰু অলপ পিচতে ওলাই আহিল—
বাৰীৰ জালুক এমুঠি লৈ যা। বৌৰ কাৰণে লাগিব, আৰু
ববালি মাছ এচকলো লৈ যা, আজি বাতিপুৱা বৰশীত পৰিছিল—
এই বেলি কণমইনা গলগৈ”

মাজে মাজে কপহী বাপেকৰ ঘৰলৈ যায়।

মাজে মাজে গাওঁ ফুৰিবলৈ যায়। ঘঁহি মাজি গা-পা ধুই,
ধুই জাপি পেৰাত ভৰাই খোৱা নিজ হাতে বোৱা পাটবনিয়া
মুগাৰ মেখেলাখনৰ ওপৰত ভমকাফুলীয়া কপাহী চেলেংখন লৈ,
ফিটফিটীয়াকৈ খোৱা বেলাউজটো পিন্ধি, ডিঙিত চিপাত মণি ধাৰ, কাণত

দুঅনীয়া মুখৰ বাখৰ পতোৱা কণ্ঠবিয়াজোৰ পিন্ধি যেতিয়া ৰূপহী
ঘৰৰ পৰা ওলাই যায়, দুৰৰ পৰাই সকলোৱে চিনিব পাৰে সেই-
জনী ৰূপহী--

লোডোৰ-পোডোৰ আটিল গা, গঢ়িত কুন্দত-কটা চকলা মুখ-
খন, তেজেমুখে ফুটিয়াওঁ ফাটি যাওঁ গালদুখন, কিচ্ কিচ্ কৰে ক'লা
চুলিখিনিৰ মাজে-ফলা সেণ্টটাটোৰ ওপৰত দীঘলীয়া সেন্দূৰৰ বেখা-
ডাল। ৰূপালত কেঞা আঙুলিৰ মূৰেৰে লোৱা বহল ৰঙা ফোটটো,
তামোলৰ পিকেৰে ৰঙা পাতল, ধুনীয়া ঠঠটো, আৰু ভয়-ভীত নকৰাকৈ
অকলে অকলে বালিমাহীজনী যেন হৈ খোজ কাঢ়ি গৈ থকা ৰূপহী-
জনীলৈ নোবোৱায়ো এবেলি ঘূৰি চাই যায়। নেপাতো বোলোতায়ো
কাষ চাপি আহি উপযাচি কথা এষাৰ পাতি যায়হি।

ইমান কেচা ৰূপহীজনী।

ইমান জীয়া ৰূপহীজনী।

ইমান মিঠা, মৰমলগা ৰূপহীজনী।

তাই যেনি যায় যেন পোহৰ হৈ যায়।

দুখ-বেজাৰ বুলিবলৈ সচ নাই। চুপতি মাৰি মাৰি,ভালে-বেয়াই,
নিলাজে-ওভতে কথা কৈ কৈ সকলোকে বশ কৰি যায়। যিমানে যি
কওঁ বুলি যায়, ৰূপহীৰ ওচৰ পালে সকলো কেচুটো যেন হয়। সৰু
লৰাছোৱালীবোৰে ভয়েই কৰে। বয়সত ডাঙৰবোৰেও সমীহ কৰি চলে।

কোনোদিন জৰবিষ মূৰ কামোৰণি এটা নাই। যেতেকে বয়স
বাঢ়িছে তেতেকে যেন ৰূপ চৰিছেহে। গিৰীয়েক ভোগৰ নিচিনাকৈয়ে
তাই খস্তুকো এনেই বহি নেথাকে, বন নেথাকিলেও বন এটা উলিয়াই
লয়। সৰাকে সাৰি, মজাকে মাজি বাহিৰ ভিতৰ ফু-মাৰি ভাত খাব
পৰা কৰি থয়।

ৰূপহী ধৰত ঘৰবুঢ়ী, ঘৰৰ বাহিৰ ওলালে জীয়া গাভৰু,
—বাংঢালী, লচ্ পঢ়ী, ৰচকী।

সেই বুলি ৰূপহীৰ গপ ঠেহ নাই, আছে যদি খং হে আছে।

গাঁৱৰ বুঢ়া মেধাক মান সংকাৰ নকৰা নহয়, পিছে ৰূপহীক দেখিলে বুঢ়াবোৰেও মৰমতে জোকায়। বুঢ়াহতলৈ ৰূপহীৰ সিগান ভয় নাই, তাইৰ ভয় লাগে বৰ নামঘৰলৈ, বৰবিলালৈ, বৰ শিমলুজোপালৈ আৰু বৰহমপুতৰলৈ। বাৰিষা বৰহমপুতৰ মৌজুৰিয়েদি উজাই গাওঁ সোমাই যায়হি। তেতিয়া মউজুৰি উভতি বয়। পানী অনা ঘাটবোৰেদি বৰহমপুতৰৰ পানী গাঁৱৰ মাজলৈ বাগৰি আহে।

মউজুৰিৰ পানী নীলা-কজলা, বৰনৈৰ পানী বগা--নিমিলে। বৰহমপুতৰৰ পানী আহি আহি বৰ নামঘৰৰ পিৰালি পায়হি, এৰাতি-মান তাতে থমক মাৰি ৰৈ থাকে। তাৰ পিচত নামঘৰৰ ভেটিৰ মাটি গালে মুখে সানি লৈ, মণিকুট চুই, সিংহাসনলৈ নিলগৰে পৰা সেৱা এটা জনাই আকৌ ঘূৰি যায়।

তেতিয়া ৰূপহীৰ বৰহমপুতৰলৈ ভয় লাগে। কবলো নোৱাৰি ক বিচাৰি আহিছে, কাক বিচাৰি আহিছে। বছৰি বৰনৈয়ে ভোগ লয়। জানোচা কেখনো দিনা ৰূপহীকে লাগে বুলি কয়।

বৰনৈৰ পানী গাঁৱলৈ সোমাই আহে। ৰূপহীয়ে আগবাঢ়ি গৈ শান্তৰ চলুৰে পানী এচলু মৰে বপালৈ লৈ বৰনৈক সেৱা এটি জনায় : যি লাগে নিয়া—গাওঁখনৰ ওপায়ে তৰঙ্গল নানিবা, লাগে যদি গাওঁখনৰ কাৰণে মোকে নিয়া।.....

মনে মনে ৰূপহীয়ে কয়।

বৰহমপুতৰই ৰূপহীৰ কথা বাখে। গাওঁখনৰ একো হানি বিঘিনি নকৰাক ডুইদিনি মন থাকি তহা বাটেই ঘূৰি যায়। পলস পেলাই থৈ যায়। নল বিৰিণা খাগৰিৰ গাত দাগ কাটি থৈ যায়। ঘৰৰ ভেটিত আঁচ পাৰি থৈ যায়। খাল বিল পুখুৰীত মাছ পুঠি এৰি থৈ যায়।

কেতিয়াবা বৰহমপুতৰ গাওঁ ফুৰিবলৈ নাহে।

মউজুৰিৰ মানুহবোৰৰ মনবোৰ মুকলি নেলাগে। কোনোবা অধৰমীয়ে কিবা দোষ লগালে চাগৈ—নহলে কেলেই নাহিব ?

ভয় ভয় লাগে ।

বেয়া বেয়া লাগে ।

শবাইত তামোল-পাণ দি বৰনৈক মাতি আনিবৰ মন যায় ।
পিছে বৰনৈও বৰ একাচেকা, যি বৈছা নাহো বোলে, নাহেই । আহাৰ
যায়, শাওণ যায়, ভাদ যায়—বাইজে বাট চাই থাকে—বৰপানী সোতা
বা কেতিয়াইক আছে ।

বৰ্হম্পুতৰ গাঁৱৰ মাজল নাহিলে ৰূপহীৰ বেছি ভয় লাগে ।
জানোচ তাইৰ পাপৰ কাৰণেই নাহিল । এৰা, তাই জানো লৰা কালৰ-
পৰা কম বেয়া কামবোৰ কৰিছে ! ঈচৰে সহিলেও, চকুৰ আগতে থকা
বৰ্হম্পুতৰই কেলেই সহি থাকিব ?

পিছে মোৰ গাত কি দায় ? গাওঁখনৰ লৰা ডেকা বুঢ়াই মোৰ
গাটোৱালৈ লোভ কৰে । মইনো কি কৰিম ? অধৰমী মতা মানুহবোৰে
বুজিও মূবুজে, কিটোনো পায় জানো সিহতে মোৰ গাটোত—কিনো
ঘিউ মো সোপা পায় ! বেয়া কাম কিবা মই অকলে কবোনে ?
কোনোবাটোক অৰুণমান টান কথা কেলেই ডিঙিত চিপজৰী লবলৈ
ওলায়, বৰবিলত জপিয়াই পৰি মৰিবলৈ ওলায়, কণী-বিহু ধুতুৰাৰ
গুটি খাই মৰিবলৈ ওলায় ।

মইনো কি কৰিম ?

গাওঁখনত অতীবোৰ ৰূপহী ৰূপহী ছোৱালী আছে, তেওঁ
আটাঠিৰে চকু মোৰ ওপৰত ।

ঈচৰে নাই দেখা বুলি ভাবিছ ? বৰ্হম্পুতৰই নাই জনা বুলি
ভাবিছ ? বৰ নামঘৰৰ জনাই একোনেজানে বুলি ভাবিছ ? মৰিবি—
খনেই বসাতলে যাবি ।

বাঘৰ পুতেক চৰণ—চৰণ-কলা । কাণ দুখনহে গধুৰ আছিল—
এনেই মানুহটো বেয়া নাছিল, চোৰ নহয়, ডকাইত নহয় । সি জানো
আওমৰণে নমৰিল ?

শাওণ শেষ হৈ ভাদ সোমাইছিল । সোমাল-ভাঢ়ৰ আগপৰ ।

মউজুবির পাবৰ বৰ হাবিৰ কাণৰ মাটি চাৰি কঠা বোকা দিছিল। অকলে অকলে মাটি কই গ্ৰাহিল ৰূপহীয়ে। আকাশখন গোমাই আছিল। ক'লা মেঘবোৰে চানি আনিছিল। যিমান পাবে খবকৈ কই ৰূপহীয়ে মাটি ডবা শেষ কৰিব খুজিছিল।

একোবাৰ আকাশৰ মেঘবোৰলৈ চায়, একোবাৰ বোকা দি খোৱা মাটিডোখৰলৈ চায়—অৰু কিমান পৰ লাগিব। ইপিনে বৰষুণ আহো আহো।

নৈৰ পাৰে পাৰে ক'ৰবাৰ পৰা আহি ওলালহি চৰণ-কলা। চিয়ৰি চিয়ৰি কলেও কাণেৰে একো নুশুনে। সি কেতিয়া আহি পথাৰ ডবাৰ কাষত বৈ ৰূপহীলৈ খৰ লাগি চাই আছিল, তাই কবই নোৱাৰে।

এবাৰ ৰূপহীয়ে ঘূৰি চাই দেখিলে—চৰণ।

এইডালে চিয়ৰিলেও নুশুনে। স্মিৰি খুজিলেও কিবা এটা স্মিৰিব উপায় নাই।

তাইলৈ চাই থকা দেখি ৰূপহী অলপ ব'ল। আকাশখন আন্ধাৰ-মুন্ধাৰ কৰি আনিছে। মেঘত বিজুলীৰ চমকনি তিৰবিবাইছে।

বতৰ বৰ বেয়া। বৰষুণ আনেহে লাগে। ঘৰলৈ নেযাব জানো ?

এৰা, যাব লাগিল। এই কণ শেষ কৰি যাম বুলি ভাবিছিলো।

পিছে আজিলৈ থাক অৰু—ৰূপহীয়ে ক'লে।

সি নুশুনিলে, আকৌ আকাশৰ ফালে দেখুৱাষ্ট ক'লে, বৰষুণ আনিবই এতিয়া। যাওঁ বল।

কথা কৈ লাভ নাই কাৰণে, ৰূপহী পথাৰৰ পৰা উঠি আহিল।

নৈ পাৰে পাৰে গ'লে ঘূৰণ হয়। হাবিৰ মাজৰ লুংলুঙীয়া বাটটোবেদিয়ে চৰণ আগ বাঢ়িল। পিছে পিছে আহিল ৰূপহী।

অলপ দূৰ ঘোৱাৰ পিচতে ছবছৰাই বৰষুণ নাম আহিল। লগে লগে গাজনি, বিজুলী, চেৰেকনি। এনেই হাবিৰ মাজত বিয়োগাম বিয়োগাম গছৰ মাজৰ ছাঁ, তাতে মূনিচুনি বেলি। তাতে আকাশত ক'লা মেঘৰ চামনি। ৰূপহীৰ বাতি বাতি যেন লাগিল।

বৰ ডাঙৰ চাম গছ এজোপাৰ তল পাই চৰণ বৈ দিলে, হৰি
আৰু ৰূপহীৰ ক'লে, ইমান বৰষুণত কেনেকৈ যাব ? অলপ বহ,
বৰষুণ জাক দি লক ।

এ, নেলাগে ব'ব, ব'ল । জোকে-জেলুকে হাবিৰ মাজত সোমাই
ধাকিব নোৱাৰি । যাও ব'ল ।

ৰূপহীয়ে কি ক'লে চৰণে এফো নুশুনিলে । সি গছজোপাৰ
শকত শিয়াডালৰ ওপৰলৈ উঠিল আৰু ৰূপহীৰ বাউসীত ধৰি ওচৰ
চপাই আনি কলে, 'এইখিনিটোকে আহ । ইয়াত বৰষুণ সিমানকৈ
পৰা নাই ।'

পিছে ৰূপহী তেতিয়া তেনেই জ্বলি-জ্বপুৰি হৈ তিতিছিল,
তাইৰ বিহাখনে মেখেলাখনে তিতি গাত লিপিত খাই লাগি ধৰিছিল ।
তাইৰ গাৰ ভাঁজবোৰ লুকুৱাব নোৱাৰাকৈ ওলাই পৰিছিল ।

ৰূপহীৰ পিছে তেতিয়া চৰণৰ আগত লাজ লগা নাছিল ।
তাই কেনেকৈ হাবিৰ মাজৰপৰা ওলাই মুকলি পাবলৈ তাৰ কথাহে
ভাবিছিল ।

চৰণে তাৰ হাতখন ৰূপহীৰ কান্ধৰপৰা আঁতৰাই নিয়া
নাছিল । সি মানুহটো কঁপিছিল । গোটেই হাবিখন কলহৰ-
কাণে-ঢলা বৰষুণজাকে বুকুত স্তমুৱাই লৈছিল । গোটেইখন আন্ধাৰ
আন্ধাৰ লাগিছিল ।

যাওঁ ব'ল, বৰষুণ নেবিব কিজানি, ৰূপহীয়ে ক'লে আৰু
যাব খুজিলে ।

পিছে চৰণে ইখন হাত্তো ৰূপহীৰ কান্ধৰ ওপৰত থৈ তাইক
নিজৰ গাৰ ফালে টানি আনিবৰ চেষ্টা কৰা যেন তাই অনুমান
কৰিলে । মুখখন কঠিন কৰি তাই ঘূৰি চৰণৰ ফালে চালে, আৰু
টানকৈ স্তমিলে 'কি হল' ?

সেপ চুকি চৰণে ক'লে, 'নেযানি অ' বৰ বৰষুণ দিছে—'
'ৰাতিখন হাবিৰ মাজত তোৰ লগত চূপতি মাৰি থাকিলেহে

হ'ব। তই থাক যদি থাক, মই যাওঁ—

কৈ ৰূপহীয়ে কান্ধৰপৰা হাত দুখন একুৱাই জাঁতৰি আহিব খুজিলে। তাৰ জানো কি বলিয়া উক উঠিল, সি গাব বলেৰে ৰূপহীক সাৱট মাৰি ধৰিলে।

কি ধেমালি অ' বুলি ৰূপহীয়েও একে এছাৰে তাৰ হাতৰপৰা এৰাই হাবিৰ মাজৰ লুলুঙীয়া বাটটোৱেদি বৰষুণৰ মাজেদিয়ে ল'ৰ দিলে। পিচে পিচে চৰণেও তাইক খেদি আহিল। পিচলৈ এবাৰো ঘূৰি নোচোৱাকৈ ৰূপহীয়ে ইমান বেগত লৰিবলৈ ধৰিলে যে চৰণ পিচ পৰি গ'ল। পিছে ৰূপহীৰ বিহাখন চৰণৰ হাততে থাকি আহিল।

গাব বলে আটে মানে বেগেৰে লৰি ৰূপহী হাবিখন পাৰ হৈ ঘৰৰ বাট'ত উঠিল। ঘূৰি চাই দেখিলে চৰণ তেতিয়াও হাবিৰ মাজতে আছে। ক'ৰবাত লতা কাইটনিত জোটাপুটি লাগি বৈ যাব পায়।

তাই লৰি লৰি, ফোপাই-জোপাই আহি ঘৰৰ পদূলিমূৰ পাঠিছিলহিহে, গিৰিং কৰে আকাশৰ বুকু ফলা এটা শব্দ হল। হাবিখনৰ ফালে ক'ৰবাত বজ্ৰপাত পৰিল। আকাশ গোটেইখন অলপ সময়ৰ কাৰণে তেনেই পোহৰ হৈ গ'ল।

ৰূপহীৰ চকু চাট মাৰি ধৰিলে। পৰো পৰো! হৈ তাই কোনোমতে নপৰাকৈ ব'ল।

বৰষুণ এৰাৰ পিচতহে গাঁৱৰ বাইজে বিচাৰি গৈ দেখিলে যে বজ্ৰপাত পৰি চৰণটো হাবিখনৰ দাঁতিতে মৰি পৰি আছে।

গাওঁখনত ছৰাছৰা লাগিল, কন্দা-কটা হল। আজি যে বতৰটো দেখিয়ে কিবা এটা অঘটন ঘটিব বুলি ভাবিছিল সেইকথা বহুতে ক'লে। আৰু কলা কাৰণেই যে আকাশৰ গাজনি গুমৰণিৰ মাত হুগুনি বজ্ৰপাত পৰি চৰণটো মৰিল—সেই কথাও বহুতে ক'লে।

বেচেৰা অজলা লৰাটো এনেকৈ আওমৰণে মৰাৰ কাৰণে সকলোৱেই ইস্ আস্ কৰিলে, সকলোৱেই দুখ কৰিলে।

চৰণক চাবলৈ গাঁৱৰ আহিব পৰা জীয়াবী-বোৰাবী সকলোৰেই আহিল। গা'টো ধুই অইনৰ লগতে ৰূপহীও চৰণক চাবলৈ গ'ল।

* * * *

তাইৰ ভয় লাগিছিল। তাইৰ বুকখন ধুক্‌ধুক কৰি কঁপিছিল। তাই একোবাৰ বাতিৰ ভয়লগা আন্ধাৰ আকাশখনৰ ফালে চাইছিল, একোবাৰ দুৰ্গত জুম বন্ধা মানুহবোৰৰ কালে চাইছিল।

মনে মনে তাই কৈছিল : চৰণটো মোৰ কাৰণেই মৰিল, তাৰ মনটোনো আকৌ মই কেনেকৈ বুদ্ধিম ? হে আকাশৰ দেৱতা, তুমি দেখিছা মোৰ মনত একো পাপ নাছিল। ইমান বিজুলী-বৰষুণ ঢেবেকনিৰ মাজত, তিনি গধূলি হাৰিৰ মাজত পাপ কাম কৰিবলৈ কোন অধৰমীৰনো সত্ৰ যাব ?

হে ঈশ্বৰ, মই যদি মনতে কিবা পাপ পুহিছিলো তুমি চৰণৰ লগতে মোকো মাৰি নিনিলা কিয় ? গাঁৱৰ মানুহ চৰণ পৰি মৰিছে, গাঁৱত দেৱতাৰ শাওপাত লাগিছে।

যিমানে ৰূপহী চৰণ মৰি পৰি থকা ঠাইডোখৰৰ কাষ চাপিব ধৰিলে, সিমানে তাইৰ হাত ভৰিবোৰ বেছিকৈ কঁপা যেন লাগিল। ঈ: এই অলপ সময়ৰ আগতে চৰণটো সোঁ-শৰীৰে জীয়াই আছিল। আৰু এতিয়া সি পথাৰৰ মাজত মৰি পৰি আছে। সি মোৰ কান্ধত হাত ধৈছিল, সি মোক তাৰ বুকৰ ওচৰলৈ টানি নিছিল, সি কিবা এটা বেয়া কাম কৰিব খুজিছিল।

অপুৰণ আশা লৈয়ে চৰণটো মৰি থাকিল। তাৰ মনত চাৰ্গে বহুত দুখ থাকি গল; তাৰ আত্মাটো কিজানি ভূত হৈ মোৰ ওচৰলৈ বাতি বাতি আহিব।

গৈ গৈ ৰূপহী মানুহ জুমৰ ওচৰ পালেগৈ। কেইবা কুৰাও জুই জ্বলাইছে, চাৰিও পিনে আন্ধাৰে বেৰি আছে যদিও, জোৰ-বোৰৰ পোহৰত ঠাইখন বে'চ পোহৰ হৈছে।

আগৰ ফালে চাই ৰূপহীয়ে দেখিলে চৰণটোৰ গাটোৰ একাল পুৰি গৈছে। তাৰ মুখখন চিনিব নোৱাৰা হৈ গৈছে। সি সোঁ-কাটিয়ে অলপ একটিয়া হৈ ওপৰলৈ মূক পৰি আছে। তাৰ সোঁ-হাতত এখন কাপোৰ।

কাপোৰখন ৰূপহীয়ে চিনি পালে—চৰণৰ হাতৰ মুঠিত ৰূপহীৰ পথৰুৱা বোকা লগা বিহাখন।

আনে কোনেও চিনি নেপালে, চিনি পাব লুখুজিলেও। ৰূপহীয়ে আক চাই থাকিব নোৱাৰিলে।

শ খৰি দিবলৈ নিবলৈ লৈছিল। মউজুৰিৰ পাবতে গাঁৱৰ মৰিশালী।

বুঢ়া, সৰু লৰা আৰু ত্ৰিৰোতা মাহুহবোৰ শেষ বাৰলৈ চৰণৰ আধা পোৰা শটো চাই লাহে লাহে কথা-বতৰা নোকোৱাকৈ ঘৰাঘৰি উভতিল।

লগতে ৰূপহীও উভতিল।

সেইদিনা গোটেই ৰাতি ৰূপহীৰ অকণো টোপনি নাছিল। বাৰে বাৰে জিকাৰ খাই খাই উঠিল।

এটা কথা বাৰে বাৰে তাইৰ মনলৈ আহিল—চৰণটো আজি এনেকৈ চৰণ পৰি মৰিল কেলেই? তাৰ আত্মাটোৱে কিজানি মোক বৰ শাও দিছে। সি ইমান হেপাহ কৰিছিল। মইনো কি বৰ সতীজনী! এৰা, চৰণটোক ময়ে মাৰিলো। তাৰ লগতে আৰু কিছুমান সময় হাবিৰ মাজতে থকা হলে, তাৰ গাত চৰণ পৰিবলৈ নেপালেহেতেন।

কাকো একো নকলে যদিও ৰূপহীয়ে ভালেমান দিনলৈ চৰণৰ মৰাৰ কথা মনত পেলাই কান্দিলে, ভালেমান দিনলৈ তাই আৰু মউজুৰিৰ পাবৰ সেই হাবিকাষৰ মাটি চাৰিকঠা কৰলৈ নগ'ল। বহু দিনলৈ তাই হাবিৰ মাজৰ বাটেৰে অহা-যোৱা নকৰিলে।

মনে মনে তাইৰ ভাব হল—কাৰো আশা ভঙ্গ কৰিব নেপায়

মানুহৰ মন জ্ঞাও পাপ, বেয়া কাম কৰাও পাপ । চৰণটোক ময়ে মাৰিলো—মোৰ বাবেই চৰণ মৰিল ।.....

পিছলৈ ৰূপহীয়ে লাহে লাহে চৰণৰ কথা পাহৰি আহিল ।
বুঢ়া হৈ, বেমাৰ হৈ, নৈত পৰি আৰু বহুত মানুহ মৰিল । লৰা-ছোৱালী ওপজাটো যেনেকুৱা কথা, মানুহ মৰাটোও তেনেকুৱাটো কথা । কোনোবা মৰিলে মনত বেজাৰ লাগে, মৰণৰ কথা মনলৈ আহে আৰু গা-মন গধূৰ লাগে । আকৌ বিয়া-বিহু-সকাম-নিকাম আহে, মৰাৰ কথা মানুহে পাহৰে ।

তাতে মৰণৰ কথা সবহ পৰ ভাবিবলৈ ৰূপহীয়ে আজৰিকে নেপায়, তাইৰ গান্ধক মনটোৱে হাঁহি মাতি, নাচি গাই জীয়াই থকাৰ কথাহে ভাবে । কোনোবাটো জোকায়, কোনোবাটো চিকুটে, কোনোবাটো হাঁহি খিকিন্দালি ৰগৰ কৰে—ৰূপহীৰ আৰু মৰণৰ কথা মনলৈ নাহে ।

* * * *

তাতে যেতিয়া ভোগৰ লগত ৰূপহীৰ বিয়া হৈ গ'ল, তেতিয়া তাই মৰাৰ কথা একেবেলিয়ে নেভাবি ভোগৰ লগত এখন নতুন ঘৰ পতাৰ কথাহে চিন্তা কৰিলে । কিবা-কিবি নাম-নোহোৱা সপোন দেখিলে, কিবা-কিবি আগ-গুৰি-নোহোৱা কথা ভাবিলে ।

মৰণৰ কথা নেভাবিলে ।

আৰু জীয়াই থাকিবৰ কাৰণে দিনটো উপজি পুৰাবেপৰা ৰাতি ছপৰালৈকে ছয়ো হাতে আজৰিব লাগে । নগৰ চহৰৰ কথা নহয়—এজনে বহুত ধন আৰ্জিব আৰু ঘৰৰ লৰা বুঢ়া তিবোতা আটায়ে বহি ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি খাব—গাঁৱততো সেইটো নহয় । ইয়াত লাজনি-পাঁচনি কৰিব পৰা হোৱাৰ দিন ধৰি লৰাৰ পৰা বুঢ়ালৈ, মতাৰ পৰা তিবোতালৈ সকলোৱে কাম বন কৰিব লাগে—যাবে যি ভাগে হয়, যি যেনেকৈ পাৰে । ঘূৰি আহি বুলিবলৈ শিকাৰ দিনাৰ পৰা সকলো লৰা-ছোৱালীবোৰে গৰু ৰাখিবলৈ লয়, ছোৱালীবোৰে মছৰা বাটবলৈ শিকে, জকাইৰে মাছ ধৰিবলৈ শিকে,

ভাতৰ চৰুৰ তলৰ জট বটাই দিবলৈ শিকে, চোহালত মেলি দিয়া আৰৈ উখোৱা ধান ভৰিবে লবাই দিবলৈ শিকে ।

এইবোৰ নিশিকিলে জীয়াই থাকিবলৈ শিকিব কেনেকৈ ?

মোৰ তোৰ বুলিবলৈ শিকাৰ দিন ধৰি, খাবলৈ পিঙ্কিবলৈ শিকাৰ দিন ধৰি, মউজৰি গাঁৱৰ লবা-ছোৱালীবোৰে কান্দিবলৈ শিকে, বস্ত্ৰ কটা-আজোৰা কৰিবলৈ শিকে, দন খৰিয়াল কৰিবলৈ শিকে. অৰ্থ-নুবুজা অবাত্ৰৈচ মাত মাতিবলৈ শিকে, কুলি চৰাইক সিঁয়াৰিবলৈ শিকে, ষ্টেটোৱে সিটোক জোকাবলৈ শিকে, ষ্টেহ-পেচ শিকে—হাঁহিবলৈ শিকে—এইবোৰ নিশিকিলে জীয়াই থাকিবলৈ শিকিব কেনেকৈ ?

বৰবিলৰ পাৰৰ লবা-ছোৱালীয়ে আঠ দহ বছৰীয়া হোৱাৰ পৰা আম গছত, জামু গছত, লেটেকু পনীয়লৰ গছত বগাই গুটি পাৰি খাবলৈ শিকে, দলিয়াবলৈ শিকে, ফৰ্মুটিয়াবলৈ শিকে । মউজৰিত, বৰবিলত, খৰালিৰ বৰ্হম্পুত্ৰত জপিয়াবলৈ শিকে, টোল বজাবলৈ শিকে, বিছ নাচ নাচিবলৈ শিকে, ভাওনাৰ বচন চিয়ৰি চিয়ৰি গাই ফুৰিবলৈ শিকে, বৰ নামঘৰৰ আগৰ বকুল জুজোপাৰ তলত পৰি থকা পকা বকুল বিচাৰিবলৈ শিকে,—

এইবোৰ শিকাৰ মাজত মানুহৰ মৰাৰ কথা ভাবিবলৈ আজৰি নেপায় ।

এইবোৰ নিশিকিলে জীয়াই থাকিবলৈ শিকিব কেনেকৈ ?

ইচকুলে জীয়াই থাকিবলৈ নিশিকায়, পণ্ডিতে পুৰোহিতে জীয়াই থাকিবলৈ নিশিকায়, কিতাপ পুথি-শাস্ত্ৰই জীয়াই থাকিবলৈ নিশিকায় ।

শিকায় মউজৰিৰ ঘাটে, বৰবিলৰ বোকাই, বৰ্হম্পুত্ৰৰ বালিয়ে ; শিকায় লহপহীয়া সেউজীয়া ধাননি পথাৰে, জহালি জহালি গোন্ধোৱা কাতি মহীয়া গেৰমেলা ধানে, আঘোণ পুহৰ সোণবৰগীয়া ঠোক ওলমি মাটিলৈ হলি অহা পকা ধাননিয়ে ।

পথাৰখনেই পঢ়াশালী, ঘৰৰ মজিয়াখনেই ঋষি-মুনিৰ আশ্ৰম ।

জাক-ফুবা গল্পে সিহতক জীয়নৰ কথা শিকায়, পান্টিঠাংৰ খেদাখেদিয়ে, ভোবোলা ছাগলীৰ নিলাজ জাপে সিহঁতক জীয়নৰ কথা শিকায়, ভামোল গছৰ আগত ওলোমাই ওলোমাই সজা টোকোৰা চৰাইৰ বাঁহবোৰে সিহতক জীয়নৰ কথা শিকায়, নাওৰা তলৰ মজিয়াত উপজীয়ে কান্দি উঠা কেচুৰাবোৰে সিহতক জীয়নৰ অৰ্থ শিকায়।

মৰাৰ কথা ভাবিবৰ লবকাৰেই সিহঁতৰ নহয়। ...

ভোগৰ লগত কপহী স্মৃষ্টি হৈছেনে নাই হোৱা সেট কথা ভাবি চাবলৈ কপহীয়ে আজৰিকৈ পোৱা নাই। ভোগ কামৰ মানুহ, কথাৰ মানুহ নহয়। গাঁৱলীয়া মেল সভাত ঘূৰি ভাল নেপায়। কথা অতি কমহে কয়। আৰু আগে যদি এগুণ কাম কৰিছিল, কপহীক বিয়া কৰোৱাৰ পিচত দুগুণ কাম কৰিবলৈ ল'লে, কপহীৰ কাৰণেই যেন ঘৰবাবীবোৰ আটোমটোকাৰী কৰি তুলিলে। মুখখনে নেহাঁহিলেও তাৰ মনটোৱে সদায় হাঁহি থাকে।

পুৱাৰ পৰা ৰাতিলৈকে ভিতৰে বাহিৰে কামত লাগি থকাৰ কাৰণে কেতিয়াবা কপহীয়ে যেতিয়া ভোগক কয় : কিমাননো আৰু ৰাতিয়ে দিনে কাম কৰি মৰা। আমাকনো ঈচৰে কি নাই দিয়া ? শৰীলটোক অলপ জিবণিও দিব নেলাগে জানো ?

তেতিয়া ভোগই কয় : তইনো, তাঁত-সূত বৈ মৰিছ কেলেই ? তয়ো হ'বলা জিবণি লব নেলাগে—?

কপহীয়ে কয়, মোৰ কথা স্মৃষ্টিয়া। তুমি দিনটো পথাৰে পাছৰে ঘূৰি ফুৰিবা; মইনো এনেয়ে অকলে অকলে ঘৰতে সোমাই থাকি কি কৰিম ? লৰা নাই, ছোৱালী নাই, বুঢ়ায়ো কথা-বতৰা নেপাতেই। তাঁত-সূতকে কিবা এটা লগাই মেলি নললে দিনবোৰ কি কৰি কটাম ?

ভোগই আৰু একো নকয়।

লৰাছোৱালী নাই কাৰণেই যে সিও ঘৰখনতকৈ বাহিৰতে

ধাকি ভাল পায় সেই কথা সি কপহীক নজনায় । ক'লে কপহীক বেজাৰ বাঢ়িবহে, নকমে ।

বিয়া কবোৱাৰ দুই তিনি বছৰ ভিতৰতে লৰাছোৱালী নহলে, গাঁৱৰ মানুহে বঁজা বাঁজী বুলি হাঁহে । মতাটোবনে, মাইকীজনীৰ, কাৰ গাত দোষ গুণা-গথা কৰিবলৈ লয় । আৰু শেষত মতাটোক আৰু এজনী বিয়া কৰাবলৈ দিহা দিয়ে ।

ভোগ আৰু কপহীয়েও লৰাছোৱালী হ'বৰ কাৰণে মজ্জৰা পানী নোখোৱাকৈ থকা নাষ্ট । কপহীয়ে তাৰিছো লৈছে, গাঁৱৰ বেজ-বেজিনীৰ দৰব খাইছে ।

কাম হোৱা নাষ্ট ।

মন্দিৰলৈ আগ কৰিছে, নামঘৰত শৰাই দিছে, আৰু অষ্টনক নজনোৱাকৈ বহুত কিণাকিবি কৰিছে ।

একো ফল ধৰা নাষ্ট ।

সকলো ঈচৰ ইচ্ছা ।

এনেই কপহীৰ সিমান বেয়া নেলাগে । ছাগলী পোৱালী, হাঁহ পোৱালী, গৰু পোৱালী, মেকুৰী পোৱালী এই আটাইবোৰ তাইৰ পিচে পিচে লাগি ফুৰে । কেতিয়াবাহে ঘৰখন তাইৰ বৰ নিমাও-মাও লাগে । কেতিয়াবা বাতি ভোগ সোনকালে টোপনি যায় । দিনটো গাৰ কাম কৰা ভাগৰ শুলেই টোপনিয়ে হেচা মাৰি ধৰে । বুঢ়া যোগৰ টোপনি অহা নহা একে কথা, বাই-কই নোহোৱাকৈ মনে মনে পৰি থাকে ।

কপহীৰ টোপনি নাই । তাই চোগৰ কাষৰ পৰা উঠি আহিল । লেমচাকি নজলোৱাকৈয়ে ছুৱাৰ মেলি বাহিবলৈ ওলাই আহিল । চোতালৰ মাজত বৈ চাৰিওফালে চালে ।

গাওঁখন শুইছে । গছ-গছনিবোৰৰো টোপনি আহিছে । কেচা গছপাতবোৰ জান-নেজানকৈ চিৰচিৰাই জিৰজিৰাই কঁপি আছে । বতাহজাক গা চুই কোমলকৈ বৈছে । বতাহজাকে গা মন শাঁত

কৰে। বতাহজ্বাকত মাটিৰ আৰু গছপাতৰ আৰু মানুহৰ গাৰ ঘামৰ আৰু গৰু-ছাগলীৰ গাৰ এটা গোন্ধ উৰি আহিছে।

মউজুৰি নৈখন মনে মনে বৈ গৈ আছে। কোনেও ক'ব নোৱাৰে। অকল বাতিটোয়োহে ক'ব পাৰে। বৰ্হম্পুত্ৰখনো বৈ আছে। আমাৰ দেউতা আৰু ককা দেউতাহত ওপজাৰ আগৰে পৰা বৈ আছে চাগৈ।

ৰূপহীয়ে আকাশখনৰ ফালে চালে। আন্ধাৰবোৰ কিজানি সেই আকাশখনৰ বুৰুৰ পৰাই নামি আহিছে। আন্ধাৰবোৰ চাৰিওফালে বহল হৈ গৈছে। বৰ নামঘৰটো, বৰ শিমলুজোপা, বৰ হাবিখন সকলো আন্ধাৰৰ মাজত একাকাৰ হৈ গৈছে। একো চিনিব নোৱাৰি।

আকাশখনত যে ঈমান তৰা আছে। সিহতে চকু টিপিয়ায়, সিহতে কিবাকিবি কথা পাতে—কোনে জানে কি কথা পাতে।

ৰূপহী ধূলিয়ৰী চোতালখনতে বহি দিলে। চোতালখন অলপ তপত তপত লাগিল। তাইৰ গাটো কিবা কিবা লাগিল। তাইৰ মনটো কিবা কিবা লাগিল।

একেধিৰে তাই আকাশখনৰ ফালেই চাই থাকিল। তাইৰ একো বৃজি নোপোৱা যেন লাগিল। তাইৰ নিজকে এজনী পাঁচ বছৰীয়া সৰু ছোৱালী যেন লাগিল।

ঈচৰ কিজানি সেই আকাশখনতে ক'বাত থাকে। সোণ-ৰূপৰ বৰ ডাঙৰ সিংহাসন এখনত চাগৈ আসন পাতি, ফোকাম জুৰি বহি থাকে, আৰু তললৈ আমাৰ ফাললৈ চাই থাকে।

ঈচৰে আমাৰ সকলো কথা দেখি থাকে চাগৈ।

কিমান অকলে অকলে থাকে ঈচৰজনা। কত কালৰ পৰা যে আছে চাগৈ। পৃথিৱীৰ মানুহবোৰ কিমান মৰি-হাজি টুকাল, ঈচৰ নমৰেও, নজহে-নপমেও। কিমান ডাঙৰ চাগৈ ঈচৰজনা!

ঈচৰক ৰূপহীৰ বৰ আপোন আপোন যেন লাগে। ঈচৰ মতা মানুহ হলেও আমাৰ মতা মানুহবোৰতকৈ বহুত ভাল, ৰূপহীৰ

মনটো ফৰকাল ফৰকাল লাগে । তাইৰ গাত চোলা নাই । বিহা কৰি গাত মেৰিয়াই লোৱা ঠেক কপাহী গামোচাখন তাই টানি আনি এনেয়ে মূৰত ওৰণি কৰি ল'লে । ঈচৰ নিচিনা বুঢ়া মানুহ এজনৰ আগত ওৰণি নোলোৱাকৈ ওলাব নেপায় ।

ঈচৰ তাইৰ নিচেই ওচৰতে থকা যেন লাগিল । কিন্তু ঈচৰক তাই একো নোখোজে । তাই খুজিবও নেজানে, প্ৰাৰ্থনা কৰিবও নেজানে । মইনো কিটো খুজিম ? মোক কি লাগে ঈচৰে কিবা নেজানে নে ?

চকু ছুটা ডাঙৰকৈ মেলি, মূৰৰ ওপৰৰ আকাশখনৰ ফালে ডিঙি ভাঙি চাই থাকোতে থাকোতে তাইৰ চকু ছুটা লাহে লাহে মূদ খাই আহিব খোজে ।

দুপৰ বাতি হল চাগৈ । মউজুৰিৰ পাৰৰ বৰ হাবিত কিবা চৰাই এটাই অকলে অকলে অথনিৰপৰা বিনাই আছে । তাক বা কি লাগে !

কপাহীৰ মনত লাগে যেন বৰ্হম্পুতৰৰ বালি-চাপৰিলৈ ঈচৰ মনে মনে নামি আহিছে । এতিয়ানো ক'ত বালি-চাপৰি আছে ? ঢুকুল-ডাকাল পানী । ঈচৰে চাগৈ পানীৰ ওপৰত শুদা ভৰিবে অকলে অকলে খোজ কাঢ়ি ফুৰিছে । ঈচৰক এবাৰ চাবলৈ তাইৰ বৰ মন যায় ।

পিছে আমাৰ নিচিনা পাপী মানুহক ঈচৰে ক'ত দেখা দিব চাগৈ । মোক দেখিলেই চাগৈ ঈচৰ আকাশলৈ উঠি যাব ।

আমাৰ ঘৰৰ আগেদি এবাৰ যদি ঈচৰ গ'লহেতেন ! এই ফালেদি ক'ত যাব চাগৈ, গ'লেও নামঘৰৰ আগৰ বাটটোৱেদি সেইজীহতৰ চোতালৰ আগেদি যাব পাৰে । এইপিনে ঈচৰ কেতিয়াও নাহে ।

কপাহীয়ে পদূলিমূৰৰ ফালে চালে । আন্ধাৰত সেইটো জেওৰা-খনৰ সিপাৰে কোনোবা এটা খিয় হৈ থকা নাইনে ?

কোন অ' সেইটো ? তাই কলে হয়, পিছে তাইৰ মাতটো ডিঙিবপৰা নোলাল ।

এটা মানুহ যেন নেদেখিনে ? ছপৰ বাতিখন ক'ৰ পদূলি-
শুঙা ঘূৰি ফুৰিছ ! মৰিবি । কোনোবাই যাঠি মাৰি মাৰিব ।

ৰূপহীৰ ভয়ভীত নাই, তাই বহাৰ পৰা উঠিল । গামোচাখন
ভালকৈ গা আৰু ককালত মেৰিয়াই ললে, তাৰ পিচত পদূলিমূৰৰ ফালে
আগবাঢ়ি গ'ল ।

সঁচাকৈয়ে পদূলিমূৰৰ জপনাখনৰ সিপাৰে কোনোবা এটা বৈ
আছে । তাৰ পোহৰত তাৰ মুখখন চিনিব নোৱাৰিলেও, মানুহটো
ভালকৈ দেখা গৈছে ।

'কোন অ ?' এইবেলি ৰূপহীয়ে অলপ মুখ ফুটায়ৈ মাতিলে ।
মানুহটোৱে লবচৰ কৰিলে, একো নকলে ।

'হেৰ নেমাত কেলেই, কোন, দেও নে মানুহ—?'

এইবাৰ মানুহটোৱে এটা শুকান মাত্ৰেৰে কলে, 'মইহে' ।

'কোন ? মুখখন দেখা নাই—'

'মই বহণ—'

ৰূপহী আগবাঢ়ি গ'ল ।

'বহণ ! ক'ৰপৰা আহিলি ইমান বাতিখন ? আৰু ইয়াত বৈ
কি কৰিছ ?'

এইফালে এনেয়ে আহিছিলো । যাওঁ—

বহণ যাবলৈ ওলাল ।

'বহণ শুনচোন—'

বহণ বল ।

'ভাত-পানী খালি ?'

'ওঁ খালো—'

'তোক কিবা লাগিছিলনেকি ?'

'নাই, একো নেলাগে ! যাওঁ—'

‘এতিয়া ক’ল যাবি ?’

বহণে একো নকলে, সি আন্ধাৰৰ মাজত মিহলি হৈ গ’ল ।

কপহী কিছুপৰ আন্ধাৰৰ মাজতে পদূলিমূৰতে থিয়দি বৈ
ধাকিল

বহণটো বলিয়া হ’ল হবলা—

কপহী ঘৰলৈ গুটি আহিল । দুৱাৰ বন্ধ কৰি ভোগৰ গাৰ
কাষতে আকৌ শুলে ।

ঈচৰক চাব খুজিছিলো—বহণ বলিয়াটো ওলালহি । ভোগৰ
টোপনি নভঙাকৈ তায়ো টোপনি যাবৰ চেষ্টা কৰিলে ।

* * *

আহাৰ গ’ল । আৰু শাওণ গ’ল ! আৰু ভাদ গ’ল । চাওঁতে
চাওঁতে বাৰিষাৰ ঘাই দিনকেটা পাৰেই হল । ইয়াৰ ভিতৰতে
ঢল ববষুণ হ’ল, আৰু টান ব’দ হ’ল, আৰু কোমল মিঠা বতৰো
হ’ল । কোনোবা দিনা ফিৰ্ফিৰিয়া বতাহ বলিলে, কোনোবা দিনা
গছপাত ধৰ লাগি ধাকিল, বা-বতাহ একো নবলিল । মানুহ গৰু
আটাইবোৰে গৰমত চটফটালে । পানী জুই যেন তপত হৈ পথাৰৰ
মাছ মৰিল । ৰাতি শুব নোৱাৰি ডেকাবোৰ গ’ল মউজুৰিৰ পাৰত
বতাহ নিচাৰি । অইন অইনবোৰে চোতালে চোতালে জুম পাতি বহি
কথা পাতি পাতি ৰাতি পুৱালে । বিচনি মাৰোতে মাৰোতে হাতৰ
গাঁঠি বিষাল । কেৰেচীয়া ডেকাবোৰে হাকবচন নেমানি মউজুৰিত
ডিঙিলৈকে ডুব দি পৰি থাকি গা শাঁত পেলাবৰ যত্ন কৰিলে । মাজে
মাজে নেৰানেপেৰা গেলা ববষুণত মউজুৰিৰ বাটপথত আঠুৱনীয়া
বোকা হ’ল, পথাৰ-পুখুৰী ঢলনি পানীৰে চপ্চপীয়া হল ।

ব’দ হওক, ববষুণ হওক, মউজুৰিৰ বাইজৰ এই কেই মাহ শোৱন-
খাৱন নাই । পহিলা কুকুৰা ডাকতে উঠি নাঙল গৰু লৈ সি ঘৰ

বাহিৰ ওলায়, বাতি এপৰলৈকে পথাৰৰ পৰা নাহে। জলপানো তাতে, ভাতো পথাৰতে, শাওণ-ভাদ মইয়া এটা এটা দিন একো-চপৰা সোণ যেন দামো। কাৰো মুখলৈ চাবলৈ কাৰো আজৰি নাই, কথা পাতিবলৈ সময় নাই, জিৰাবলৈ সময় নাই। খোঁতৰ পৰা মুঠে মানে জ্বৰ নৰিয়ালৈ চকু দিবলৈকো আজৰি নাই। মৰা মৰিলেও কুলাৰ আঁৰ দিয়া সময় এইটো।

ভাদৰ শেষলৈ মউজুৰিত আৰু কাৰো খেতি নেথাকে। বৰ বান আহিলে কথা স্কীয়া, এইবেলি বৰ বান নাছিল। বৰ্হম্পূত্ৰৰ পানী শাওণতে আহিছিল—পিছে ছদিন থাকিয়ে যি মউজুৰিয়েদি উজ্জাই আহিছিল, সেই মউজুৰিয়েদিয়ে আৰু নিজ বাটেদি গুচি গ'ল। ৰাইজৰ একো হানি বিঘিনি নকৰিলে।

আৰু এইবাবে সিহতে বৰ্হম্পূত্ৰক বৰ ভাল পালে।

ব'দ বৰষুণলৈ আওকাণ কৰি পূৰ্ণিমাৰ দিনা ভ'নাটো কৰিছিল। ভ'না এইবছা অইন বহুত বছৰতকৈ ভাল হৈছিল। কিচ'ন' যে ওলাইছিল, সাইলাখ ছবিৰ কিচ'ন' জনাহে জানিবা। ভ'না ভাল হলে জানিবা খেতি-খোলাও ভাল হ'ব। মানুহে ভাল কৰো বুলি যেনেকৈ ভ'না ভাল কৰিব নোৱাৰে, তেনেকৈ ভাল কৰো বুলিয়ে খেতিও ভাল কৰিব নোৱাৰে, সেইবোৰ সকলো ঈচৰ হাতত।

ভাদৰ মাহটো টান মাহ। তিতা ব'দে এসেকা দিয়ে। ভদীয়া ঢলেও বাককৈ শিকায়। পিছে ভাদ শেষ হৈ অহাৰ লগে লগে বাৰিষাও শেষ হৈ আহে। ব'দ বৰষুণো কমি আহে, খেতিয়কৰ কামো কমি আহে।

আহিন সোমোৱাৰ লগে লগে খৰালি খৰালি গোন্ধায়, গা মন কোমল কোমল লাগে। বাতিটোৰ ভিতৰতে শাওণ ভাদ হয়, ভাদ আহিন হৈ যায়। চকুৰে চাই থাকোতেই দিনবোৰে বৰণ সলায়, আধামৰা বোৱাবোৰ সজাল ধৰি লহপহীয়া সেউজীয়া হৈ উঠে। পথাৰৰ ঘোলা পানীবোৰ ফটক যেন শীতল হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে, গাৰ

চট্ফটনি পোৰণি নোহোৱা হয়, দেহ-মন জুৰ লাগে ।

খেতিৰ পৰা উঠাৰ পিচত এনেহে লাগে যেন বৰ বণ এখন কৰিছে উঠিছে সকলো, গাবোৰ চিগিয়ায়-ভাগিয়ায় লাগে, মনবোৰ পাতল পাতল লাগে ।

চাওঁতে চাওঁতে বহাগৰ পৰা আকাশখন ঢাকি ৰখা ডাৱবনোৰ নোহোৱা হৈ যায় । এখন উকা, নিকা, শেষ-নোহোৱা নীলা আকাশ ওলাই পৰে । আকাশখনে যেন কোনোবা এখন বৰনৈত গা ধুইছে উঠি আহিছে ।

পথাৰৰ ঘোলা পানীবোৰ জলজলীয়া চাকা হয় । আৰু পথাৰৰ চুকৰ টোকনি পুখুৰীবোৰৰ পানীবোৰ আৰ্চী যেন হয়, আৰু মাছ বেং যি আছে সকলো দেখা পোৱা ৰায়, আৰু বগলীবোৰৰ পানীবোৰ আৰু বেছি বগা হয়, আৰু ধাননি পথাৰবোৰ ডাঠ সেউজীয়া হয়, আৰু আকাশখন গভীৰ নীলা হয় ।

আৰু বৰ-নামঘৰৰ আগৰ চোতালখনৰ বনবোৰ কিবা কৈ চুটি হৈ সমান হৈ যায় । গোটেই চোতালখন এখন বহল, সমান সেউজীয়া গলিচা যেন হয় ।

সেই বননিতো বহি বহি গাঁৱৰ বুঢ়াহতে সুখৰ দুখৰ কথা পাতে ।
কত কথা ।

জীয়নৰ কথা ।

মৰণৰ কথা ।

খেতি-বাতিৰ কথা, বিয়া-বাকৰ কথা । লৰাছোৱালীৰ কথা ।

এই বৈছা আহিনৰ শেষতে গোসাই ঈচৰ আছিল ।

এই বছৰনো সোনকালে অহাৰ ইচা হল কেলেই ? অইন বছৰ মাঘৰ শেষতহে আছে ।

কাতিমহীয়া গোসাই ঈচৰ আছিলে অইন অসুবিধা নাই । মাছপুঠিৰ আকাল নপৰে । গঞা বাইজৰ ধান চাউলবহে অলপ নাটনি পৰে জানোচা ।

দোষোহী কথা আলচিব নেপায় । তহতে খাবি আৰু
গোসাই ঈচৰে নেপাব—সেইবোৰ কেনে কথা ।

এৰা, কাৰ ভাগৰ কোনে খায় ? শাস্ত্ৰত কোৱা নাইনে
মাকৰ পেটত কেচুৱা থাকোতেই পিয়াহত গাখীৰে টনটনায় । গোসাই
ঈচৰে তহতৰ ভাগৰ খাবলৈ নাই । নিজৰ নিজৰ ভাগ লৈ
আহিব ।

কোনজন আহিবনো ?

ডেকাজনা আহিব বোলে । ডাঙৰ জনা খৰালিহে আহিব
হেনো । ডেকাজনাই বোলে ইংৰাজীও পঢ়িছিল, কথাষাৰ বাক
সঁচানেকি ? আৰু বোলে ভাওনা কৰাৰ উপৰি নাচিবও জানে হেনো ।

আৰু হেনো গীতো গায় ।

আৰু হেনো ছবিও আঁকে ।

আৰু এনেই নগৰে চহৰে ফুৰিলে হেনো পেন্‌ কোটো
পিন্ধে ।

আৰু হেনো হোটেলতো চাহ-ভাত খায় ।

আৰু হেনো ....

আও, দেখিছাহকনে বাক ; গুৰুচৰ্চা কৰিব পায়নে বাক !
চৰ্চানো ক'ত কৰিলো ? কথাৰ মাতষাৰহে কৈছো ।

গোসাই ঈচৰ সবৰজ্ঞান, তহত সকলোৰে পেটত কি আছে
দূৰৰ পৰাই জানে, তাতে বৰ নামঘৰৰ জনায়ো সকলো গুনি আছে ।

পিছে ডেকা গোসাইৰ কাৰণে এইবাৰ বাহৰনো ক'ত কৰা
যায় ?

এৰা ; শিমলুতলত পানী নাই জানো ?

মউজুৰিৰ আঁৰৰ মঠাউৰিৰ ওখ ডোখৰতে বাহৰ কৰিলে কেনে
হয় ?

কোন কোন বা আহিব ?

কোন আহিব আৰু ? আহিলে ডেকা গোসাই আহিব

আৰু কোনোবা অলখৰা ভকত এটা বা দুটা আহিব।

এৰা, ডেকা গোসাই আগে পিছে আমাৰ গাঁৱলৈ অহা নাই যেতিয়া ভালকৈ সোধ-পোছ কৰিব নোৱাৰিলে ভাল কথা নহ'ব।

ডেকাজনা গোসাই বোলে দেখাই মেলায়ো বৰ ধুনীয়া।

গোসাইৰ লৰা, নহবনে আৰু!

বিয়া-বাৰু বা কৰালেনে নাই?

ঔৰাভী পঢ়া মানুহ, কিজানিবা কৰাই নাই।

সেইবোৰ কথানো আমাক কেলেই? নাই কৰোৱা যদি কৰাব। গোসাইৰ লৰালৈ ছোৱালীৰ আকাল পৰিছেনে কিবা!

নানা কথা।

আগ গুৰি নোহোৱা কথা।

ডাল পাত জোৰা দিয়া কথা।

সঁচা কথা, মনে-সাজি কোৱা কথা, ক'ববাত শুনি কোৱা কথা।

সময় নেঘায় মুপুৱায়।

কথাৰ ওৰ নপৰে।

কোনোবা এটাই খোচোৰা মাৰি মূৰটো ডাঙি দিবহে লাগে, কথাৰ নিচিগা সোঁত বলে।

মউজুৰিৰ ঘাটতো জীয়াৰী-বোৱাৰীহতৰ কথাৰ শেষ মাই!

শাওণ ভাদৰ ব'দে ডাকি ডাকি ক'লা তামবৰণীয়া কৰা জীয়াৰী-বোৱাৰীহতৰ মুখৰ বৰণবোৰ আকৌ সজালি ধৰি ওলাই আহে। কামে কামে, ব'দে বৰষুণে, বোকাই-পানীয়ে লেহুকা হোৱা গাবোৰে আকউ ঠন ধৰে। মনবোৰে ধানপাত নচাদি নাচে। চকুবোৰে হাঁহে।

এইবেলি বোলে কাতি মহীয়াতে ডেকাজনা গোসাই ঈচৰ আহিব, হয়নে?

গোসাই ঈচবে বোলে বব নীতি-নিয়ম নেমানে । নগবত থাকি তেনো ইংবাজী পঢ়িছিল, মিটিক পাছ ।

ক'ব মিটিক পাছ, কলেজো পাছ ।

কলেজ পাছ গোসাই ঈচবেনো চবকাৰী কাম নকৰি শিচ ভজাবলৈ আহিবনে ? আমাৰ হলে মনে নপতিয়ায়, আটহে ।

চবকাৰী চাকৰি কৰেই কিজানিবা । চাকৰি কৰক, যেই কৰক, গুৰু গোসাইৰ সজ এৰিবলৈ যাব কেলেই ? আগৰ সজ এৰিহে আমাৰ মানুহবোৰ বিজ্ঞানীয়া হ'ল ।

মনপাতল আৰু মুখপাতল দুই এজনী অঘাটতঃ গাভৰুৱে নিজৰ মাজতে কোৱা-কুই কবিলে : গোসাই ঈচৰো আমাৰে নিচিনা হাত ভৰি লগা মানুহহে । ইয়াৰ কাৰোবাক দেখি মন নিপিচলিলেই বন্ধা ।

তই মুঠেই ডেকা গোসাইৰ আগত তামোল-পাণ কাটি দিয়াৰ ছলেৰে গা নচুৱাই মুফুৰিবি । কিচন' গোসাইৰ চকুত পৰিলেহে বিপদ ।

তহতে যি কৰ পাই ! সিবাৰ যে গোসাই ঈচৰ আহিছিল আমাৰ মাইকী মানুহৰ ফালে নেচায়েই, এনেহে গহীন মানুহজনা ।

তইহে গহীন দেখিলি, চকুৰে পিৰিক্‌পাৰাক্‌ক চাই থাকে, মই হ'বলা চাই থকা নাছিলো ।

গোসাই ঈচৰৰ কথা তেনেকৈ ক'ব নেপায়, জানিছ । পাপ হ'ব । গোসাই ঈচৰে মানুহৰ মনৰ সকলো কথা বুজি পায় ।

মোৰ যদি গোসাই ঈচৰলৈ মৰম সোমায়, গোসাই ঈচৰে বাক বুজি পাবনে চাগে ?

কি মৰতী অ' এইজনী, গোসাইৰ লৰালৈ মৰম সোমাই মৰিব খুজিছনে কি ?

—নহয় অ' কথাষাৰৰ মূৰত কথাষাৰ কৈছে । তহতেই চোন কলি বোলে গোসাই ঈচৰো আমাৰে নিচিনা তেজ মজ্জৰ মানুহ ।

ভোগহঁতৰ ঘাটৰ ওচৰৰ মউজুৰি পাবতে বোলে ডেকা ঈচৰে
বাহৰ কৰিব হয়নে ?

শুনিছো। সেই পিনে পানী-হুনিবো হুবিধা আৰু বাই-
কয়ো নাই, এম্বীয়া ঠাই। আৰু কাতিমহীয়া সেইকালে বৰ
কৰকাল কৰকালো লাগে।

ধাকেবা কেইদিন, কৈছেনে ?

কেইদিন থাকিব ? আৰু নগৰ-চহৰ ফুৰা মানুহ, ইয়াত
সোমাই থাকি উশাহ বন্ধ হৈ নমৰিবনে ?

এবা পাই, সবহদিন থাকিলে আমাৰে মুকলিম্বীয়া হৈ
ফুৰিবলৈ অহুবিধা—নহয় ? ক।

নানা কথা।

মুখৰ কথা। মনৰ কথা। ভবা কথা, নভবা কথা। মউজুৰি
গাঁৱৰ আজলী উবাহতৰ মনৰ মাজত ডেকা গোসাইৰ অনিচ্ছ
কৰপ সপোন। কোনেও কাকোনকয়।

সেইবোৰ কথা ভাবিবও নেপায়। পাপ হ'ব। ঈচৰক
মানুহ যেন দেখিব নেপায়। ঈচৰ ঈচৰেই।

এটা বাৰিষা শেষ হৈ-গ'ল।

* * * *

বহুগক ৰূপহীয়ে কেইবাবিদিনো দেখা পাইছে।

ৰূপহীয়ে পানী নিবলৈ অহা মউজুৰিৰ ঘাটত, ৰূপহীহঁতৰ
চোতালৰ মূৰত, গছজোপাৰ আঁৰত, আনকি কেতিয়াবা গা ধুই-ধবলৈ
ওভতা বাটত।

সি একো নকয়। এবাৰ ৰূপহীৰ মুখৰ কালে চায়ে তলমূৰ
কৰে।

এই বহুগটোক আকৌ কিহে পালে ? কাম-বন নকৰ, নাই।
মউজুৰিৰ পাবত দিন নাই, ৰাতি নাই, পিংপিটাই ফুৰ, ফুৰ। পিছে
মই ঝলকে যাওঁ, তাতে ক'ৰপবা আহি ওলাৰহি। মোৰ লিচ

লৈছেনেকি আকৌ ?

মট হলে বব ভাল ছোৱালী নহয়, কৈ ধ'লো। ময়ো বব
গুৰু গোসাই মানতীজনী নহয়।

পিছে মনেপিতে তোৰ যদি কিবা মত্লেবেই আছে,
আগলৈ আহিব পাৰ, মুখ ধুলি কব পাৰ। এনেকৈ দূৰ পৰা
চাই থাকিবি আৰু ওচৰ পালে জাঁতবি যাবি, এইবোৰ বব ভাল
কথা নহয় একা। অইনে দেখিলে কি ভাবিব? এতিয়া আৰু
চেঙেলীয়া লবাব লগত চুপটি মাৰিবৰ দিন আছেনে কি ?

বুঢ়ী হলো জানিছ, দেহাব ন'হল কি হল, মনৰ বুঢ়ী হলো।
আৰু তহত মতা মানুহ মখাই আৰু অকল দেহাটোহে দেখ,
মনটোলৈ চাব নেজান। তহতবেই যদি চক্ষু ভালত পৰিলহেতেন,
সংসাৰখনত ইমান পাপ হবলৈ পায়নে ?

তই মব মব, অনাহকতে মোক নেমাৰিবি।

কথাবোৰ কণহীয়ে নিজে নিজেহে ভোব-ভোবায়। বহণক
কবলৈ নেপায়। সি আলেক্জে আলেক্জে কৰে।

মনে মনে কণহীয়ে ঠিক কৰিলে যে গোসাই ঈচৰ আছিলে
তাই হল চাই তাইৰ দেহমনৰ কথা ভেঙক ক'ব। সবহ নহলেও
তাইক লবা-ছোৱালী এহাল লাগে। নহলে তাইৰ ঘৰখনত
সোমাবৰ দন নেযায়। নিমাও-মাও, উক্কা উক্কা, কিবা দিনতে
আন্ধাৰ আন্ধাৰ লাগে। লবা-ছোৱালী নথকা ঘৰ জানো ঘৰ!
ঘৰ নহয় বাঁহতল।

এবা, প্ৰভু ঈচৰে আশীৰ্ব্বাদ অৰণ কৰিলে, লবা-ছোৱালী
হবলৈ কেতে পৰ লাগিছে? সেইসকল দেও মানুহৰ সু'টোতে বাঁজী
গছতো ফুল ধৰে।

যি লাগে সি মাননী ধৰিম। সোধে যদি একো ছলুকাও
সকলো কৈ দিম। সেইসকল সবৰজান মানুহ, সকলো জানেই।

লুকুৱালে ক'ত লুক খাব ?

গোবৰ পাৰ্চি পনীয়ল তলৰ কহাতলি ডবাত ছটিয়াই দি মউজুৰিত হাত ভৰিবোৰ ধুই ৰপহীয়ে অকলে অকলে কথাবোৰ মনতে ভাঙিছিল পাতিছিল। পানীবোৰ শীতল হৈছে। অকল যদি ঘোলা বোকা আছে! কটিকৰ ধাৰ যেন পানী।

এতিয়া মউজুৰি শুকাইছে। গৰা ওখ হৈছে। পানী ধাৰ তললৈ নামি গৈছে। বহল নীলা আকাশখন পানীত কটকটীয়াকৈ জ্বিলিকিছে। নাৰ-বাট মাছ ছটামানে দূৰে দূৰে চটকটাই ফুৰিছে। সেইজাক চেলেকনা মাছ নহয়নে? তাইহতৰ কিষে চট্‌চটনি! আক দনিকনা জাকৰ কিষে ভেম, পানীৰ ওপৰত চালি ধৰি—ই: নেদেখিছা!

পাচিটোও পানীত ধুই এছাৰ এটা মাৰি ৰপহী লাহে লাহে গৰাৰ খোপেখোপে ওপৰলৈ উঠি আহিল। খিয় ছপৰখন অকলে অকলে নৈৰ পানীত খেলি ধকা বৰ ভাল কথা নহয়। দেও-ভূত কত কি ওলায়!

সউটো আকউ কোন?

কিবা দেও-ভূত নেকি?

তলৰপৰা ওপৰলৈ মূকৈ চাই ৰপহীয়ে দেখিলে ঘাটটোৰ ঠিক মূৰতে কোনোবা এটা বৈ আছে, আক তাইলৈকে চাই আছে।

ৰপহীয়ে গাৰ বিহাখন টানি-টুনি ললে, এখন্তেক বৈ তাই আকো ওপৰলৈ উঠি আহিল।

সেইটো বহণ!

মাতোনে নেমাতোতকৈ তাই মাতিলে, 'বহণনেকি? ক'ব-পৰা আহিলি?'

বহণে তাইলৈ মূৰ দাঙি চালে, এনেদৰে চালে যেন সি তাইক চিনিকে পোৱা নাই। আক তাইৰ কথাও বুজি পোৱা নাই।

ৰপহী ব'ল আক পোনপটীয়াকৈ বহণৰ মুখলৈ চালে। অলপ টানকৈয়ে ৰপহীয়ে ক'লে, "এই বহণ, এইবোৰ কি খেমাৰি অ', মই যলৈকে যাওঁ, তই তাতে ওলায়গ কলেই? মই কিবা বিয়া

নোহোৱা আৰিৱৈ ছোৱালী, নে মোক বাবে-মভবী বুলি ভাবিছ ?
ভিনীয়েৰ বব একা-চেকা মামুছ । নোভোৱা নোপোজা কিবা এটা
কৰি পেলালে পিছে মোৰ গাত দায় নাই । পিচত মোক ছুত্ৰুখিবি ।”

একো নেমাতি বহুণে ৰূপহীৰ মুখলৈ চায়েই থাকিল । কথাবোৰ
যেন সি তেতিয়াও বুজি পোৱা নাই ।

ৰূপহী যাব খুজিলে ।

বহুণে তাই হাতত লৈ, থকা পাচিটো ঠাপ মাৰি নিজ
হাতলৈ ল'লে আৰু গাব বলেবে নৈলৈ দলি মাৰি দিলে । ৰূপহী উচপ
খাই উঠিল ।

পিচ মুহূৰ্ত্ততে ৰূপহীৰ খং উঠি গ'ল । তাই তিক্‌চি-বিক্‌চি
চিৱি উঠিল—“মোৰ পাচিটো নৈলৈ কেলেট পেলাই দিলি ! মোৰ
লগত ধেমালি নহয়, জানিছ । একে চবে চকুৰে সবিয়েছ ফুল
দেখি যাবি—”

বহুণে একো নেমাতিলে । সি গজং গজং নৈৰ গৰাইদি
তললৈ নামি গ'ল ।

ৰূপহীয়ে তাৰ কথা কাণ্ড একো বুজিব নোৱাৰিলে । ই
অকবাই নে বলিয়াই নে নিধকেই ?

পাচিটো পানীত পৰিলগৈ । সোত নাই বুলিলেই হয় ।
পিছে পানী বৰ তৰাং নহয় । পাচিটো ডুব যাব ।

খিয় ছপবীয়াখন দেখিছা তাৰ ধেমালি—ৰূপহীয়ে নিজে নিজে
ক'লে । আৰু আকো গৰাইদি নৈলৈ নামি আহিল ।

কোনো নাই ।

এখন নীলা আকাশ ।

এখন শাস্ত নদী ।

এজাক কোমল বজাহ ।

পানীৰ কাৰত বালিৰ বলুকাটোত মুখামুখীকৈ ৰূপহী আৰু
বহুণ । তাইৰ মুখখন খঙত বঙা পৰা ।

সেই খণ্ডৰ চকুৰেই ৰূপহীয়ে এবাৰ বহুগৰ মুখৰ কালে চালে, সি তলমূৰ কৰি পানীলৈ নামি গ'ল, আৰু কবজনলৈকে পানীত ভিত্তি পাৰ্চিটো উঠাই আনিলে।

ৰূপহীয়ে মাথোন তাৰ কামবোৰ চাই থাকিল, একো ক'ব বা কৰিব নোৱাৰিলে।

একো নেমাতি ছাত্ত পাৰ্চিটো লৈ বহুগ নৈৰ গৰাইদি পাৰলৈ উঠি আছিল, আৰু পাৰ্চিটো পাৰতে ধৈ কোনোকালে নোচোৱাকৈ গৌঁ গৌঁ কৰি বাট ল'লে।

পাৰলৈ উঠি পাৰ্চিটো ছাত্তলৈ উঠাই লৈ ৰূপহীয়ে এবাৰ বহুগৰ ফালে চাই চিয়বিলে “বহুগ, ব'হ ময়ো যাওঁ—”

বহুগে ঘূৰিও নেচালে, নব'লো। সি প্ৰায় কুকুৰ লৰেৰে বেগদি গুচি গ'ল।

ছাত্ততে পাৰ্চিটো লৈ কিছুপৰ ৰূপহী তড়ক মাৰি বৈ থাকিল। তাইৰ গাটো কিবা ভিন্‌ভিন্‌মাই উঠিল, মনটো এনেদৰে গধূৰ আৰু বেজৰুৱা হৈ গ'ল।

লাহে লাহে তাই ঘৰৰ ফালে খোজ ল'লে। বহুগটোক তাইৰ তেনেই মূবুজা যেন লাগিল। তাৰনো কি হৈছে, সিনো কি বিচাৰিছে—ভাবি তাই একো উৱাদিহ নেপালে। এইবেলি লগ পালে তাই তাক সকলো সুধিব, ডেকা মানুহটোনো এনেকুৱা মন-উকণ্ডা হ'ল কেলেই ?.....

এদিন সন্ধিয়া পৰত ৰূপহীয়ে ঘাটতে, লগ পায় পাৰ্বতীক সুধিলে “হয়নে, বহুগটোৰ আজি-কালি কি হৈছে ক'ব পাৰহঁতনে ?”

কিচিককৰে হাঁহি এটা মাৰি পাৰ্বতীয়ে গোজৰা-ম্বাদি মাৰি কলে, “চুপতি কৰিবলৈ নাহিবি আইছে। বোলে সাপ হৈও খাব, বেজ হৈও জাব—”

ৰূপহীয়ে কলে, “মইনো কেতিয়া তাক সাপ হৈ থুটিলো অ', কি কথা কৈছ ?”

“তোৰ কাৰণেই সি বব-বাৰী এৰি বলিয়া। তই আকৌ এতিয়া নজননা জনী হ'লি ! এৰা, আঠিয়া কলব পাতে। নেকাটীয়া চিটিকি পৰিব এঠা, লোককে দেখুৱাই কেটেবাই মাতিবা, ভিতৰি নেৰিবা বেৰা—”

“খ খ, বেমাৰিখন নকৰ। মই আৰিয়ে গাভৰু হোৱালীজনী নহয়। বাৰী কুঠুনীও নহয়। এই কুকুৰবোৰে জানো মোৰ গাত কি দেখে—পিচে পিচে ছুবি ছুবিবলৈ ?”

“কুকুৰ বোল, মেৰুৱী বোল—যি বোল বুলি থাক। বহণ পিছে সঁচাকৈয়ে তোৰ কাৰণে বলিয়া—” পাবৰতীয়ে কলে।

“কোন ক'ত বলিয়া হৈ মৰে মৰক—পিছে মোৰ লগত কিবা টাংবাং কৰিলে কথা ভাল নহব—” ৰূপহীয়ে কলে।

ৰূপহী উঠি আহিল পাবলৈ।

মতা মাহুৰবোৰ বাক ইমান অবুজ হয় কেলেই ? গাওঁখনত অতবোৰ আৰিয়ে উঠন হোৱালী আছে, ময়েহে কিবা আছোনে ? সেইবোৰক এৰি লাগিল মোৰ পিচত। সংসাৰখনত পাপ পুণ্য একো নোহোৱা হ'লনেকি আজিকালি ! মোৰ মনত হলে কোনো বেয়া ভাব নাই—সঁচবে দেখিছে—”

বব-শিমলুজোপাৰ তলতে ৰূপহী ব'ল। মাহুৰ বহি বহি বব বব শিয়া কেডাল নিমজ হৈছে। ঠাইখনো যেন গৰব ভিতৰব মজিয়াছে। ফু-মাৰি ভাত খাব পাৰি। বাতি বাতি গছৰ ওপৰব পৰা নামি আহি দেওসকলে ইয়াতে বহি মেল মাৰে চাগৈ।

শিয়া এডালৰ ওপৰতে ৰূপহী বহিল। তাইৰ মনলৈ কিবা আগন্তুৰি নোহোৱা ভাববোৰ আছিল।

এই বব শিমলুজোপা চাগৈ ইয়াতে কিমান হেজাৰ কুটি কৰ্ম এনেকৈ বৈ আছে ! শিমলুজোপাই কিমানি মউজুৰি নৈখনক ধৰি ভাল পায়। মউজুৰি চাগৈ জলকুঁৱৰী আছিল। আৰু বঙা শিমলু চাগৈ আছিল বনকোঁৱৰ। কিবা ঠেহ পাতি চাগৈ জলকুঁৱৰীয়ে

বনকৌশলক লগ নিদিলে। সেয়েহে বনকৌশলৰ এইখিনিতে বৈ থাকিল।.....

সেইটো চৰণ নহয়নে ?

বৰ হাবিব কালৰ পৰা তিত্তি-বুৰি কোন আছিলে সেইটো ! হয়, সেইটো চৰণ। সি দেখোন কাহানিবাই বহুপাত পৰি অবিল— এতিয়া আকৌ সি ক'বপৰা ওলালহি !

ৰূপহীৰ গাৰ নোমবোৰ শিগৰি উঠিল।

হাবিব কালৰ পৰা অকলে অকলে চৰণটো আহি আছে, তাৰ হাতত দেখোন ৰূপহীৰ সেইদিনা পিন্ধা বিহাখন। সেইয়া সি হাঁহি অহা নাই নে ?

বিয়াগোম শিমলুজোপাৰ কালে চাই মনে মনে ৰূপহীৰে কলে, সউটো চৰণ আছিলে, মোক বইখা কথা দেহতাসকল। সি মোৰ ফাললৈকে আছিলে। সেইদিনা তাৰ হাতত থাকি অহা মোৰ সেই বিহাখনকে লৈ আছিলে। সি কেলেই হাঁহি হাঁহি তেনেকৈ আছিলে মই বুজা নাই—মই একো বুজা নাই—

ৰূপহীয়ে চকু দুটা মুদি দিলে। তাইৰ মূৰটো ঘুবোহা যেন লাগিল। তাই বেন চলি পৰিব—চৰণটো যে ইমান বেগাই তাইৰ কালে আগবাঢ়ি আছিলে। সি কেনেকৈ হাঁহিছে, কেনেকৈ হাঁহিছে !...

কিছু পৰৰ মূৰত ৰূপহীয়ে চকু দুটা মেলিলে।

এইটো আকৌ কোন ? বহুণ ? ৰূপহীৰ মূৰটো বহুণে কোলাত লুমাই লৈ আছে, আক তাৰ বঙা শেল দিহা গামোচাখনেৰে ৰূপহীৰ মূৰটো বিচি আছে।

চকু মেলা দেখি ৰূপহীৰ মূৰৰ ওচৰলৈ মূৰখন নি বহুণে লুখিলে “তোৰ কি হৈছিল ৰূপহী, তেনেকৈ পৰি গৈছিলি কেলেই ? কিবা দেখি ভয় খাইছিলিনেকি ?”

তাৰ কোলাত মূৰ দি পৰি থকাতে চকু ঘুৰাই-পকাই

ৰূপহীয়ে চাৰিওকালে চালে ।

‘কাক চাইছ তেনেকৈ ?’

সেহাই সেহাই ৰূপহীয়ে কলে: ‘চৰণ আহিছিল—সি কোন
কালে গ’ল, তই দেখা নাইনে ?’

বহণে ৰূপহীৰ কথা বুজিব নোৱাৰিলে । “কোন চৰণৰ কথা
কৈছ ?” বহণে স্মৰিলে । ৰূপহীয়ে চকু ছুটা ডাঙৰকৈ মেলি বহণৰ
মুখলৈ চালে, তাই যেন বহণকো চিনি পোৱা নাই !

“এই সন্ধিয়া, মূনিচূনি বেলিকা তইনো বৰ শিমলুৰ তললৈ
কেলেই আহিছিলি ?” বহণে স্মৰিলে ।

বহণৰ কোলাতে তেনেকৈ পৰি থাকি ৰূপহীৰ যেন ভাল
লাগিছিল ।

নৈৰ গৰা আন্ধাৰ হৈ আহিছে ।

বতাহজাক বিব্ৰিকৈ বৈছে । দূৰত গাঁৱত কোনোবাই
এনেয়ে চিয়ৰা-চিয়ৰি কৰা যেন লাগিল ।

বৰ-শিমলুৰ তলত বহণৰ কোলাত মূৰ থৈ ৰূপহী । ৰূপহীৰ
ভয় আৰু বিস্ময় তেতিয়াও শেষ হোৱা নাছিল ।

সৌহাতখনেৰে ৰূপহীয়ে বহণৰ হাতখন ধৰি চকুৰ আগলৈ
আনিলে ।

“কি হল ৰূপহী ?”

“বিহাখন কি কবিলি ?”

“বিহা ? কি বিহা ?”

“—অ’ তই, তই নহব—” অৱশ ভাবে ৰূপহীয়ে কলে ।

“উঠ—ৰূপহী । আন্ধাৰ হৈ আহিছে । ঘৰলৈ অকলে যাব
পাৰিবিনে নাই ?”

ৰূপহী এইবাৰ বহিল । চাৰিওকালে চালে, তাৰ পৰত,
ক’লে, “তই ইয়াত কৰপৰা ওলাগিছি বহণ ?”

বহণে একো নেমাতিলে, সি বহাৰ পৰা উঠিল আৰু কলে,
“মই যাওঁ ।”

ৰূপহীও উঠিল । কাপোৰ-কানিবোৰ জাবি-জোকাৰি ললে,
তাৰ পিচত বহণৰ মুখলৈ চাই কলে, “জানো পাই, মোৰনো কি
হৈছিল কবই নোৱাৰো, মূৰটো ঘূৰোৱা যেন লাগিছিল, পৰি গৈছিলো
নেকি জানো !”

“তই পৰি যোৱা যেন দেখিহে মই ভোক ধৰিছিলোহি ।
ভালেমান পৰলৈ তোৰ চেতনেই নাছিল । এতিয়া ভাল পাইছ
যদি মই যাওঁ ।”

“মোৰ মূৰটো এতিয়াও ঘূৰাই আছে । ব'লচোন, মোক
ঘৰত অলপ আগবঢ়াই থৈ আহ । বৰ নামঘৰৰ ওচৰেদি যাবলৈ
আজি মোৰ ভয়েই লাগিছে ।”

বহণে আৰু একো নকলে । আগে আগে বহণ আৰু পিচে
পিচে ৰূপহী যাব ধৰিলে ।

ঘৰৰ ওচৰ পাই ৰূপহীয়ে কলে, “বহণ, আমাৰ ঘৰত অকণ
সোমাই নেযাৱ জানো ?”

বহণে মূৰ জোকাৰিলে আৰু ৰূপহীক পদূলিমূৰত থৈ অস্ত
এফালে বাট ল'লে ।

কিছুপৰ বৈ, তাৰ ফালে চাই থাকি লাহে লাহে ৰূপহী
ঘৰলৈ সোমাই গ'ল ।

সেইদিনা মাজৰাতি ৰূপহী এবাৰ দুৱাৰ মেলি আগ চোতাললৈ
ওলাই আহিছিল । তাইৰ মনত লাগিছিল যেন আজি ৰাতিও
বহণ আহি সিহঁতৰ পদূলিমূৰৰ জেওৰাখনৰ সিপাৰে বৈ থাকিবহি ।

তাই কেউদিনে চালে, কিন্তু কাকো নেদেখিলে, আকাশত
কিছুমান তৰা আছে, আৰু ক'তো কোনো নাই । চউদিশে নিমাত,
নিতাল । অকলেই বাহিৰত বৈ থাকিবলৈ ৰূপহীৰ ভয় লাগিল,
তাই ভিতৰ সোমাই আহিল আৰু দুৱাৰখন বন্ধ কৰি দিলে ।

মউজুৰিৰ পাবত নল বিৰিণা খাগৰি গজে আৰু মৰে, গজে
আৰু মৰে, আৰু মৰে আৰু গজে ।

সময়বোৰ চোৰৰ দৰে হাতত সাৰে ভৰিত সাৰে আহে
আৰু পলাই যায় । মউজুৰিৰ পানীয়ে দিনবোৰ এটা এটাকৈ ধুই লৈ
যায় । মৰহি যোৱা বিৰিণা পাতত ধৰি খহি যোৱা যৌৱনে চকুপানী
কি কান্দে ।

ক'ৰবাত মৰা নলৰ মূঢ়াৰ পৰা নতুন গজালি গজে । কঁহুৱা
ফুলত বৰাগী মনৰ ছুমুনিয়াহ লাগে । চাৰিওফালৰ পৰা বাট ভেটি
ধৰি নিয়ৰবোৰে কাণে কাণে জাৰৰ দিনৰ কথা কয় ।

ধানৰ পাতত সেউজ থৈ এটা আহিন মৰিল । কাতিৰ
বতাহত ধান গাভিণী হোৱাৰ বেহানি ।

আকাশৰ বুকৰ কপহুৱা বগা মেঘবোৰ ক'ৰবাৰ পৰা ক'ৰবালৈ
গৈ থাকে, গৈ থাকে । আকাশৰ নীলাবোৰ পৰীৰ সাধুৰে ভৰি
পৰে । মউজুৰিৰ ফটক পানীত চেলেকনা মাছে চালি ধৰে ।

ক'ৰবাত কোনে যেন কান্দে ।

ক'ৰবাত কোনে যেন হাঁহে ।

ক'ৰবাত কোনে যেন ফুচফুচায় ।

কোনে যেন কয়, মনে মনে থাকা মনে মনে থাকা ।

আৰু কোনোবাই যেন কয়, মনে মনে নেথাকিবা,—
নেথাকিবা ।

বৰবিলৰ পাবত গৰু এৰি দি গৰখীয়া লবাবোৰে ঘাঁহনিত
পিঠি পেলাই শুই আকাশেদি পাখি নমবাকৈ শগুণ উৰা চায় ।
সিহতে আকাশখন চুকি পাবলৈ আৰু কিমান দূৰ আছে লেখ কৰে ।
পাখি লৰচৰ নকৰাকৈ শগুণবোৰ কেনেকৈ শো-শোৱাই উৰি ফুৰে
ভাবি সিহতে বিস্ময় মানে । সিহতে কিবা-কিবি কল্প-বহুত কিবা-কিবি
যিবোৰ কথাৰ কোনো অৰ্থ নাই !

গাৰ ক'ববা ক'ববাত বুজিব নোৱাৰা পিৰ্‌পিবনি কিছুমানে
লুংলুঙায় ।

....

....

....

গাঁৱলৈ ঈচৰ আহিছে, ডেকা গোসাই-ঈচৰ, সুদৰ্শন পুৰুষ,
সুঠাম ডেকা, কেচা হালধি যেন গা, শকত শকত বাহু, কাঙ্ক্ষালৈকে পৰা
কিচ্‌কিচীয়া বাবৰি চুলি । ক'তো অকণ খটিখুণ নাই, চুলিৰ আগৰ
পৰা ভবিৰ নখলৈকে ঈচৰ ।

মউজুৰিৰ পাতত বাহৰ কৰিছে ডেকা গোসায়ে । বৰ নামঘৰত
খোল তালৰ গম্‌গমনি উঠিছে ।

গোসাইৰ বাহৰত ভকতৰ ভীৰ । সকলোৰে প্ৰভু ঈচৰৰ
মুখলৈ চাই থাকিয়ে ভোক-পিয়াহ পাইবিছে । ভাবে ভাবে সাজ
সিধা আহিছে । পাটীদেৰ চাৰিত লেপেটি কাটি বহি ভকত সকলে
ধৰ লাগি শুনিছে প্ৰভু ঈচৰৰ কথা । বটাই বটাই তামোল-পাণ
শেষ হৈছে ।

ডেকা গোসাই আহি বাহৰ কৰাৰে পৰা গাওঁখন গহীন
হৈ পৰিছে । প্ৰভুৰ হাঁহিটোৱেই মন জুৰ পেলায় । কোনে ক'ব
এইজন কলেজ পাছ গোসাই !

এই সকল অৱতাৰ জানিছা, দেখিছা নে কপ, দেখিছানে
টিৰি, চকুহাল নেদেখিছা যেন তৰাহে জিলিকিছে ।

আৰু কথা-বতৰাতো কি সাদৰী । আমি কুকুৰধূলি ভকত
বুলি দেখিছানে অকণ ঘিণ-ঘাণ নাই, বুঢ়াসকলৰ আগত চুবতো
নেথায় ।

শঙ্কচূড় বধ ভ'না হ'ব । প্ৰভু ঈশ্বৰে অথৰাত নিজে হাতত
ধৰি শিকাই দিছে । সেইয়াহে গুৰুৰ কাম । লৰাহতেও শিকিছে
ভাল দেই । যেনেকৈ শিকাইছে তেনেকৈ শিকিছে । অতদিনে আমাৰ
কোনোবাই এনেকুৱা কিচন কৰিব পাৰিছিলনে ? লাগি ভাগি
হুদিনমান ৰাখিবহে লাগিল, গাওঁখনৰ চেহেৰাই সলনি হৈ যাব ।

কতৰ কত কথা জনাবলগীয়া আছে। সুখৰ কথা, দুখৰ কথা, হাই কাজিয়াৰ কথা। প্ৰভু অস্তুৰযামী, সকলো জানে, তথাপি মনৰ কথা মুখ খুলি নকলে কেনেকৈ ? কোৱা, প্ৰভু ঈচৰে জানক, বুদ্ধক তেহে।

ভোগ আৰু ৰূপহীও আহিল।

পকো পকো হোৱা সোন্দাকল এথোকা, আবতৰীয়া কঠাল এটা, তামোল এথোকা, পাণ এমুঠা, চাউল এদোন, পাৰ এযোৰ আৰু টকা পাঁচোটাবে মেটমৰা ভাৰখন লৈ।

সাপ্টাহে পৰি ৰূপহী ভোগ ছয়ো প্ৰভু ঈচৰক সেৱা কৰিলে।

“হৈছে হৈছে—” হাঁহি প্ৰভু ঈচৰে কলে, ছয়ো মূৰ দাঙিলে, পিছে আঠু কঢ়াৰ পৰা মুঠিল।

“এওঁলোক ?” ডেকা গোসাইয়ে সোধিলে।

তেৱাই এওঁলোকক চিনি নেপায়।

ৰূপহীয়ে তলমূৰ কৰি থাকি, ওৰণিখন চকুৰ ওপৰলৈকে টানি লৈ প্ৰভুৰ ফালে একোবাৰ চাই তলমূৰ কৰিলে।

হৰ মেধিয়ে চিনাকি কৰি দিলে—“ভোগ, তাৰ বৈশীয়েক ৰূপহী।”

প্ৰভুৱে এবাৰ ভোগ আৰু ৰূপহীৰ ওপৰেদি চকু বাগৰাই নিলে।

ভোগই ক’লে, “সউৱাই আমাৰ ঘৰ, প্ৰভু ঈচৰৰ কাষতে।

প্ৰভু ঈচৰে ভোগহতৰ ঘৰণাৰীৰ ফালে এবাৰ চালে।

হৰ মেধিয়ে ক’লে, ঈচৰ বস্তুৱে এহেঁতক উৰ্ভেনদীকৈ দিছে, প্ৰভু ঈচৰ, ধনে-ধানে ভাতে-ভৰালে বজনজনা।”

“হওক হওক—”

“পিছে প্ৰভু ঈচৰ, ইহতৰ এটিহে বৰ দুখ।”

ডেকা গোসায়ে ভোগহতৰ ফালে চালে।

“বিয়া হবৰ কেইবা বছৰো হ’ল, ইহতৰ লৰা-ছোৱালীহে নাই। সেইটোৱেই দুখ—” মেধিয়ে ক’লে।

গহীন হৈ শ্ৰেতু ঈচবে ক'লে, “তুখ-বেজাৰ কবিব নেপায়। সকলো ঈশ্বৰ ইচ্ছা। আৰু তোমালোক হালেই ডেকা-গাভৰু হৈ আছা। লৰা-ছোৱালী নহব বুলিনো কেলেই ভাবিছা?”

কেনেবাকৈ এবাৰ ৰূপহীৰ মূৰৰ ওপৰিখন খহি পৰিল, আৰু কেনেবাকৈ ডেকা গোসাইৰ চকুহাল আহি ৰূপহীৰ গালমুখৰ ওপৰত বৈ গ'লহি। ৰূপহীয়ে মূৰ দাঙি চাব নোৱাৰিলে, তাই গোটেই মানুহজনী বঙা পৰি ঘামি-জামি উঠিল। তাইৰ বুকুৰ ভিতৰখন সৰু সৰুকৈ কঁপি উঠিল।

লাহে লাহে শ্ৰেতুৰ চকু ৰূপহীৰ পৰা আঁতৰি গৈ মেধিৰ ওপৰত ব'লগৈ।

কোনোমতে সেপ ঢুকি ভোগই ক'লে—

“হয়, শ্ৰেতু ঈচৰ, সেইয়াই আমাৰ নাটনি,”

“বাৰু বাৰু বহা। ধৰা দিব লাগিছিল। সকলো ভগৱানৰ ইচ্ছা। তুখ-বেজাৰ কবিব নেপায় ... ..”

“ইহত হালক শ্ৰেতু ঈচৰ অৰুণমান আশীৰ্বাদ কবিব। পিণ্ড-পানী এটোপা দিবলৈকে যেন শ্ৰেতুৰ কুকুৰ এটিৰ মুখ দেখিবলৈ পায়।”

ডেকা গোসায়ে আকৌ এবাৰ পোনপটীয়াকৈয়ে ৰূপহীলৈ চালে।

একো নকলে।

অশ্ৰুমাৰু আহিল।

শ্ৰেতু ঈচৰে চুই তামোলৰ বটাটো ভোগহতৰ ফালে আগবঢ়ালে, ভোগই এখন লৈ শিৰত লগাই, এখন ৰূপহীকো দিলে।

ভোগহত উঠিল।

এইবাৰ শ্ৰেতু ঈচৰেও বহাৰ পৰা গা তুলিলে। আৰু সমজৰাতে কলে, “আমি পাপী-পাতকী মানুহ। আমাৰ প্ৰাৰ্থনাত ভগৱানে কি কৰে নকৰে কৈনেকৈ বুজিবা? ভগৱানক খাটা, তেওঁৰ ভঁৰালত কিহৰ আকাল? বাৰু এতিয়া যোৱাহক। আজৰি আছে, ওচৰতে

ঘৰ, জা-জঞ্জালো নাট । যেতিয়াই মন যায় আহিবা।”

“ভাল প্ৰভু—” ভোগ আৰু ৰূপহী ত্ৰয়ো ক’লে, আৰু সেৱা কৰি বিদায় ললে।

“ডেকা ল’ৰা হল, কি হল, কলেজ পাছ হল কি হল, গোসাই যি গোসায়েই । দেখিলেই দেহমন জুৰ পৰে—বাটত ভোগই ৰূপহীক কলে।

ৰূপহীয়ে একো নেমাতিলে । বাৰে বাৰে তাইৰ মনত পৰিল ডেকা গোসাইৰ চকু দুটা । সেইহাল চকুৰ চাৰনি দেখিলেই ভয় লাগি যায়, বুকুখন হুম্‌হমাই উঠে । চকুহালে যেন নাড়ী-ভুক, কলিজালৈকে সকলো দেখে !

বাতি শোঙতে ৰূপহীয়ে কৰযোৰে ঈচৰক খাটিলে, “হে ঈচৰ, মই, মই পাপী, মোৰ মন পাপী । ডেকা গোসাইৰ চকুত মই পাপীনীয়ে যি দেখা পালো সেইয়া মোৰহে ভুল প্ৰভু । মোক খেমা কৰা, মোক খেমা কৰা, প্ৰভু।”

আৰু ভোগৰ বুকৰ কাষলৈ সোমাই গৈ শুবৰ সময়ত তাই মনে মনে ক’লে, ডেকা গোসাই ঈচৰক মই সপোনত নেদেখো যেন প্ৰভু।”

ৰূপহীৰ মনৰ কথা ভোগই একো নেজানিলে ।

সবাহ, ভ’না, নাম গোৱাবে গাওঁ উখল-মাখল । গোসাই ঈচৰৰ বাহৰত দূৰ-ওচৰৰ ভকত ভকতনী সকলৰ গিজগিজনি । বৰ নাম-ঘৰে সাৰ পাইছে, মউজুৰিৰ পাবত হৰি নামৰ খলকনি !

....

....

....

এদিন জোনাকী বুঢ়ী মৰিল ।

সেইদিনা গাওঁখন জঁই পৰিল । তেনে এজনী বুঢ়ী মৰিলে গাঁৱৰ ধৰণী লৰ খায় । একাচেকা আছিল সঁচা, পিছে তেনেকুৱা জনী বুঢ়ী নহব, সুপজিব ; গাঁৱৰ সকলোবোৰ যেন আছিল নিজৰ নাতি-পুত্ৰিহে, কমনো মৰম কৰিছিলনে ? গালি-শপনি পাবে

বুলি কানোবাব শক্ৰহা কৰা কোনোবাই ক'ব পাৰেনে ?

মউজ্জ্বিৰ পাৰৰ বালি চাপৰিত বাতি ছপৰত একুৰা জুই জ্বলিল। কেচা আমখৰি আৰু পোৰা মজ্জহৰ গোন্ধে বতাহজাক জয়াৰ কৰি তুলিলে। বহুতে কান্দিলে, বহুতে দুখ কৰিলে, বহুতে মৰিশালিত গৈ বুঢ়াক শেষবাৰলৈ চাই ললে।

খোঁৱাবোৰ আকাশৰ ফালে গ'ল, গোকুবোৰ বতাহে নি বৰ শাবিত স্তমুৰালেগৈ, ছাইবোৰ মউজ্জ্বিয়েদি উট গ'ল—কৰ'বালৈ—দুব ক'বালৈ।

কেইবাদিনলৈ গাওঁখনত অইন কথা তল পৰিল, কেৱল জোনাকী বুঢ়ীৰ কথা ! কথাবোৰ লাহে লাহে সাধুকথা হ'বলৈ ধৰিলে, জোনাকী বুঢ়ীও হৃদয়মানতে সাধুকথা হ'ল।

মউজ্জ্বিৰ পাৰত দুজোপা বনৰীয়া তিল গজিল।

বৰ মৰমৰ, বৰ চিনাকি মউজ্জ্বিৰ পাৰ। ইয়াৰ পাৰতে জনমৰে পৰা পিথপীত পিঠি নেপেলোৱালৈকে জীয়েক বেহানি, মৰণৰ বেহানি, প্ৰেম-পিৰিভীৰ বেহানি, হাঁহি আৰু চকুপানীৰ বেহানি।

জোনাকী বুঢ়ী মৰিল। গাওঁখনে আৰু এটা সদায় শুনা চিনাকী মাত কোনো কাহানিও শুনিবলৈ নেপায়।

বৰশিমলু থাকিব, বৰ নামঘৰ থাকিব, মউজ্জ্বিৰ গৰাখহা ঘাট-বাট থাকিব। আৰু থাকিব মউজ্জ্বি গাওঁখন, আৰু থাকিব মউজ্জ্বি গাঁৱৰ মানুহ—লৰা বুঢ়া ডেকা।

জোনাকী বুঢ়ী মৰা শুনি কপহীৰ বৰ বেয়া লাগিল।

“জেঠাইজনী মৰি গাওঁখন উৰুঙা হল।”

“কোনো পিথপীত সদায় থাকে। মানুহৰ জীয়েক কচু-পাতৰ পানী, এই আছে, এই নাই।”

“মৰিল ভালেই হ'ল। বহুত দিন পালে, পৰি মেলি যে নেথাকিল, নহলে লোকৰ দুটা মাত শুনিবহে লাগিলহেঁতেন।”

নানা কথা।

পিছে সকলোবে এটাই কথা—মানুহ সদায় জীয়াই নেখাকে ।
আয়ু শেষ হলেই মানুহ মৰে । মানুহ নিকপায় ।

মৰিশালিখন ৰূপহীহতৰ ঘৰৰ পৰা বৰ বেছি দূৰত নহয় ।
দিনটোত যিমান বাৰ ৰূপহী ঘাটলৈ যায়, সিমান বাৰ মৰিশালিখন
তাইৰ চকুত পৰে, তাইৰ মনটো কেনেবা কেনেবা লাগে । ঘাটটো
জয়াৰ জয়াৰ লাগে ।

অগা-পিচাকৈ বৰ-নামঘৰত বৰ-সবাহ হৈ গ'ল, ভ'নাও হৈ
গ'ল ।

ডেকা গোসায়ে দেখুৱাই মেলি দিয়াৰ কাৰণেই হবলা এই-
বেলি ভ'না বৰ ধুনীয়া হ'ল ।

ৰূপহীও গৈছিল ভ'না চাবলৈ ; অগ্ৰ জীয়াৰী-বোৱাৰীৰ
মাজত বহি থৰ লাগি ভ'না চাইছিল । মণিকূটৰ বৰখুটাটোৰ ওচৰতে
বহিছিল ডেকা গোসাই ঈচৰ, চিতল পাটি পাৰি, ধুন্ধকীয়া বগা
চুৰিয়া আৰু পাটৰ কুৰ্তী চোলা পিন্ধি, আগত এশৰাই তামোল-
পাণ লৈ যেনেকৈ বহি আছিল নোচোৱাৰো এবাৰ চকু যায় ।

পিচলৈ ভ'না চাবলৈ পাহৰি ৰূপহীয়ে থৰ লাগি ডেকা-
ঈচৰলৈকে চাই আছিল । ভ'নাত কত কি ওলাল, তাৰ অলপহে
ৰূপহীৰ চকুত পৰিল, বাবে বাবে তাইৰ চকুত পৰিল এখন ধুনীয়া
মুখ । মাজে মাজে গোসাইক ভালকৈ চাওঁ বুলি তাই বহাতে
আঠুকাঢ়ি দিয়ে । পিচফালৰ পৰা কোনোবা এজনীয়ে টান মাৰি
বহুৱাই দিয়ে ।

ভ'না শেষ হ'ল, বাতিও শেষ হ'ল । ৰূপহীৰ মনত পৰি
থাকিল এখন ধুনীয়া মুখ, এহাল ধুনীয়া চকু, এটা ধুনীয়া হাঁহি ।
আৰু একো মনত নাই ।

শুবৰ সময়ত ৰূপহীৰ মনটো পাতল পাতল লাগিল । তাইৰ
নাম ৰূপহী । তাইৰ বয়স মুঠেই পোন্ধৰ বছৰ হৈছে । তাইৰ কাৰো
লগত বিয়া হোৱা নাই । কোনোৱে তাইৰ গাত হাত দিয়া নাই ।

তাই নতুন, তাই কেচা, তাই ন-গাভক ।

আক গোটেই পৃথিবীত তাই মুঠেই এজন মানুহ দেখিছে, এজন মানুহক চিনি পায়, তেওঁৰ নাম ডেকা-ঈচৰ, ডেকা-গোসাই, ডেকা-প্ৰভু !

কথাষাৰ ভাবিয়ে তাইৰ মনটো ভাল লাগি গ'ল । মোৰ গাঁৱলৈ, মোৰ জীয়েকলৈ ঈচৰ আহিছে, যাৰ কেচা সোণ যেন গাৰ বৰণ, বিজুলী যেন হাঁহি, পহুমকলি যেন চকু”

আকৌ এদিন ভোগৰ লগত ৰূপহী গোসাইৰ বাহৰলৈ গ'ল । মূৰত দীঘল ওৰণি, চকুত লাজ, বুকুত ভয়, মুখত চেপা মাৰি ধৰি-থকা হাঁহি ।

ডেকা-গোসায়ে ভোগৰ লগত কিবা-কিবি কথা পাতিলে । তেওঁলোকৰ সত্ৰখনক ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বানে খহাই নিছে । মাটি-বাৰীৰ স্তুবিধা হলে তেওঁৰ অন্ত ঠাইলৈ নএ উঠাওঁ অনাৰ হে মন । মউজুৰি গাওঁখন তেওঁৰ বৰ ভাল লাগিছে । মানুহবোৰকো ভাল লাগিছে ।

কথাবোৰ ৰূপহীৰ কাণত পৰিল । পিছে আজি প্ৰভুঈচৰৰ কথাবোৰ বৰ নিৰস আৰু সংসাৰী যেন লাগিল, প্ৰভুঈচৰে মাটি-বাৰী, ঘৰ সংসাৰৰ কথা কলে ভাল, মুশুনায়ে ।

মানুহ তেতিয়া সবহ নাছিল । একাষে হুজনমান ভকতে বহি খুন্দা তামোল পকটিয়াইছিল আৰু কিবা-কিবি অৰ্থ-পৰমার্থৰ আলচ কৰিছিল ।

ভোগ, তামোল এখন খা'হি আহ । এজনে মাতিলে ।

‘যোৱা’—প্ৰভু ঈচৰে কলে ।

ৰূপহী অকলেই বহি থাকিল ।

আগত থকা বটাটোৰপৰা তামোল এখন মুখত ভৰাই ৰূপহীলৈ চাই ডেকা-গোসায়ে স্তুধিলে, “তোমাৰ নাম কি বুলিছিলো—?”

“ৰূপহী”—কোনোমতে ৰূপহীয়ে কলে, তাইৰ মনত লাগিল তাই যেন এজনী পোন্ধৰ বছৰীয়া ন-গাভক ।

“গাওঁখনত এপাক মাৰিবৰ মন আছিল, পিছে সময়কে উলিয়াব পৰা নাই—মানুহৰ পৰা।”

ৰূপহীয়ে গোসাইৰ মুখলৈ চালে। গোসাইৰ চকুহাল তাইৰ গাৰ ওপৰত। তাই বড়া পৰিল, মনে মনে তাইৰ ভাল লাগিল। কেনেবাকৈ ৰূপহীৰ ওৰণিখন ভালেখিনি খহি গ’ল।

“এবাৰ তোমালোকৰ ঘৰলৈকে যাম বুলি ভাবিছিলো। পিছে, দিনত দেখোন শূইণ নোলায়েই।”

ৰূপহীৰ বুকুৰ ভিতৰখন চুকটুকাই উঠিল। কেনেবাকৈ মনৰ বল গোটাই তাই শুন-মুশুন মাতেৰে ক’লে, “প্ৰভু এবাৰ গলে আমি বৰ ভাল পাম, দেউতা বেমাৰী মানুহ, প্ৰভু ঈচৰক সেৱা কৰিবলৈ আহিব পৰা নাই—”

“শহুৰেৰ হবলা বেমাৰী ?”

“বুঢ়া মানুহ প্ৰভু, তাতে বেমাৰী।”

“চাওঁ, সময় উলিয়াব পাৰিলে কোনোবা দিনা যাম। দিনত পিছে নোৱাৰিম! গ’লে মোৰ নামজপ শেষ কৰি কিছু বাতিহে যাব পাৰিম।”

“ভাল প্ৰভু ঈচৰ—” ৰূপহীয়ে কলে।

ভক্তিত ৰূপহীৰ মনটো উপচি পৰিল। ইমান মৰমিয়াল মানুহজন। আমাৰ নিচিনা মানুহৰ ঘৰলৈকো যাম বুলিছে।

কথাৰ তাইৰ বৰ গোপনীয় আৰু আপুৰুগীয়া যেন লাগিল। তাই ভোগহতৰ ফালে চালে। প্ৰভু ঈচৰৰ কথাৰ শুনিলেনেকি ? এইবাৰ কথা যেন তাইকহে কৈছে। আনে জানিব নেপায়!

দিনত যাব নোৱাৰে, বাতি যাব। তাকে নামজপ সকলো সামৰি। বহুত বাতি হ’ব কিজানি। সিমান বাতিনো আমাৰ ঘৰলৈ গৈ কিটো কৰিবগৈ ? এওঁলোকৰতো ফুট গধূলিতে মৰ-টোপনিয়ে ধৰে, গাৰ এডোখৰ কাটি নিলেও গম নেপায়।

পিছে যাম বুলিছে যেতিয়া যাবই। মইহে সাৰে থাকিব

লাগিব—যিমান বাতিয়েই নহওক লাগিলে ।

প্ৰভু ঈচৰক সেৱা এটি কৰি ভোগ ৰূপহী ঘৰলৈ গুচি আহিল । তাইৰ মনে মনে ভয় হৈছিল জানোচা প্ৰভুৰে সিহতৰ ঘৰলৈ যাম বুলি ভোগৰ আগতো কৈ দিয়ে ।

নকলে !

বন্ধা !

ৰূপহীৰ ঘৰলৈ গোসাই আহিব—বাতি !

তাইৰ মনটো বহুত কিছুমান নাম-ধাম নোহোৱা আনন্দৰে ভৰি পৰিল, যেন তাইৰ—যেন তাইৰ—ছিঃ—কি যে ভাববোৰ মনলৈ আহে—যেন তাইৰ বিয়াহে হ'ব !

পিছে বাতি ঘৰত তাইৰ বেয়া লাগিল । প্ৰভু ঈচৰ কেতিয়াকৈ আহিব তাই সুধিবলৈ নহল । কিজানিবা আজি বাতিয়েই আহে । নাই, আজি নাহে । হয়তো কাইলৈ বাতি, নাইবা পৰহিলৈ বাতি আহিব । সেই বুলি আজি বাতিও তাই টোপনি নেযায়, কাণ সাৰে থাকিব ।

এনেয়েতো তাই গাঁৱৰ সকলোতকৈ পলমকৈ শোৱে ।

প্ৰভুঈচৰ সিহতৰ ঘৰলৈ আহিলে তাই কি কৰিব মনে মনে ভাবিলে— সেৱা—এটা কৰি বেঁতৰ চকীমুঢ়াটোতে বহিবলৈ দিব । যদি কয় ভোগহতক জগাই দিব, নহলে তায়ে কথা-বতৰা পাতিব ।

প্ৰভু ঈচৰৰ লগত তাইনো কি কথা পাতিব ? তাই মুৰ্খমতি মানুহ । ধৰম-কৰমৰ কথা একোডাল নেজানে । আক গোসাই ঈচৰেনো অইন কি কথা পাতিব !

কিজানি প্ৰভুঈচৰে সোধে ল'ৰা-ছোৱালী নোহোৱাৰ কথা । নাই, নাই, সেইবোৰ কথা প্ৰভুঈচৰে কেতিয়াও নোসোধে । সেই সকল মানুহ নহয়, অৱতাৰ, দেৱতা ! যি কথাৰে নেপাতক, এবাৰ আহিলেই হয় আমাৰ ঘৰলৈ ।

এবাতি গ'ল ।

দুৰাতি গ'ল ।

তিনি বাতি গ'ল ।

টিপ্, চাকি জ্বলাই, চকু মুদি কাণ সাৰে ওৰে বাতি ৰূপহী
বহি থাকিল । গোসাই নাছিল ।

মাজে মাজে দুবাৰ মেলি বাহিৰলৈ ওলাই ইফালে সিফালে
চালে । কোনো নাই । গোসাইৰ বাহৰৰ ফালে চালে । নিমাত
নিতাল—কাৰো সাৰ-সুৰ নাই । ভিতৰত লেম নে চাকি এটা
জ্বলি আছে । প্ৰভুঈচৰ চাঠি এতিয়া ঘোৰ টোপনি !

ক'লেহে । নাতিবই কিজানি !

এনেই কথাৰ ক'লেনে ? এবাৰ নহয় এবাৰ আহিবই ।
তাই নিজকে বুজালে ।

দিনবোৰ ৰূপহীৰ বৰ দীঘলীয়া যেন লাগিল ।

আকৌ এদিন দিনতে গৈ প্ৰভু ঈচৰক চাই আহিবলৈ তাইৰ
মনটোৱে উচ্চিচালে । কিন্তু সাহসে মুকুলালে । বৰ-ভকতনী
হল বুলি গাঁৱৰ জীয়াৰী-বোৱাৰীয়ে ঠাট্টা কৰিব--যিহে নিলাজী,
নাটেশৰী ছোৱালী বোৱাৰীবোৰ । গুৰু-গোসায়ো নাই ।

দিনত কেইবা বেলিও তাই মউজুৰিৰ ঘাটলৈ গ'ল । আব-
তাৰ লগত ইটো সিটো লাগ-বান্ধ-নোহোৱা কথা পাতিলে ।
গোসাইৰ কথা মুলিয়ালে ।

আনেও মুলিয়ালে ।

গোসাই অহা কুৰিদিনবো সৰহ হ'ল । আমুৱাবলৈ আৰম্ভ
কৰিছেই । সদায় সদায় ভাৰ-ভেটিনো আৰু কিমান দিব ? পিছে
গোসায়ে বেয়া পাব আৰু শাও-শপনি দিব বুলি ভয় কৰে । একো
নকয় । আৰু সতকাই প্ৰভু ঈচৰ আহিবও নোৱাৰে । আৰু এই-
জনা ডেকা ঈচৰ এইবেলিহে ইয়ালৈ আহিছে । কেনেবাকৈ বেয়া
পায় যাবলৈ হ'লে, মুখে নিদিলেও মনে শাও দিব । গোসাইৰ শাওত
গাওঁ উচন যাব ।

আৰু ডেকা-গোসাই ডেকা মানুহ যদিও, ধৰমে-কৰমে বৰ ভাল যেন লাগিছে সকলোৰে। গেলাগপো নাই, মুচুবি নাহি বিও নাই। কলেজ পাছ মানুহ, সেইবোৰ নেথাকিবতো।

মাধ আহিছিল গোসাই বাহৰৰ ফালৰ পৰা।

ভোগৰ ঘৰত সোমাল।

“ভোগ আছনে?”

“নাই। কোন? মাধ কাইটি, বহ! মই গৈছো—” ভিতৰৰ পৰাই ৰূপহীয়ে চিয়ৰি কলে। আৰু অলপ পিচতে তামোলৰ বটাটো লৈ ওলাই আহিল।

“বহ, ক’বপৰা আহিলি?”

“প্ৰভু ঈচৰৰ প্ৰচৰলৈ গৈছিলো।”

ৰূপহীৰ কিবা এটা সুধিবৰ মন গ’ল। পিছে নোসোধাকৈ থাকিল। জানোচা মাধই কিবা ভাবে।

মাধই এবাৰ ভালকৈ ৰূপহীৰ গা-মুখলৈ চালে। তাইৰ গাটো সি চিনি পায়।

“দেদাইৰ কেনে?”

“ক’বনো ভাল হব আৰু? দিনে দিনে পৰিহ গৈছে। জ্বাৰকালিটো আহিছে, ভয়হে লাগিছে।

“প্ৰভু ঈচৰক চাবলৈ যোৱা নাই?”

“কেনেকৈনো যাব, উঠিবই নোৱাৰে।

“নহয়, তই?”

তাই এবাৰ মাধৰ মুখলৈ চালে। কিবা ভাবিছেনেকি বাৰু।

“গৈছিলো—” তাই চুটিকৈ কলে।

“এৰা, ময়ো সেৱা এটা কৰি আহিলোঁগৈ। কেইদিনমানতে বোলে যাবগৈ।”

কথাষাৰ শুনি ৰূপহীৰ মনৰ ভিতৰখন কেনিবা দি বম্বমোৱা যেন লাগিল।

“কেতিয়াকৈ যাবগৈ।”

“ক’ব নোৱাৰো। ক’লে দেখোন বোলে বহুত কাম আছে। অহা শনি কি দেওবাৰ মানে বাহৰ উঠিব হবলা?”

তামোলৰ বটাটো আগবঢ়াই দিলে ৰূপহীয়ে।

“আমাবো ভ’না এটা পতাম বুলি আলচিছিলো। প্ৰভুসঁচৰ নেথাকে যদি—”

“ভোগক কৰালৈ কবি। ভকতৰ কামত আহিছে। ক’লে কেলেই নেথাকিব।”

মাথ যাবলৈ উঠিল।

“যাওঁ পাই, বহুত কাম পৰি আছে। পিছে তইনো আজিকালি কি ৰাইছ—?”

“কি হ’লনো?”

“চেহেৰাখন হলে কৰিছ দেই। আমাৰ নিচিনা নৰ মনিচহে নেলাগে, গুৰু গোসাইবো লোভ লাগিব। একামোৰ ৰাই যাম যেনহে লাগিছে!”

চকু ঘোপা কৰি তাৰ ফালে চায়, এমোকোৰা হাঁহিৰে ৰূপহীয়ে ক’লে, “নিজৰ জনীকে কামুৰি থাকগৈ, আমালৈ মন মেলিব নেলাগে—”

“লোভটো হলে থাকিল দেই।”

“যাহ্ মৰাটো, বুঢ়া হলিহি, তেওঁ ছাগলী হবলৈ নেবিলি, ইপিনে আকৌ প্ৰভুসঁচৰ ওচৰলৈ যাব—”

“তোক পিছে ক’লো, ডেকা গোসাইৰ তালৈ বৰকৈ অহা যোৱা নকৰিবি, এনেইহে গহীন-গম্ভীৰ, শুনিছো বোলে ত’ত পাৰ্কেত।”

“ছিঃ ছিঃ, কিবোৰ যে অধৰমী কথা কৈছ। প্ৰভু সঁচৰ কথা বাক তেনেকৈ ক’ব পাৱনে? ভয়-ভীতো নাই।”

মাথ গ’লগৈ।

পদূলিমূৰলৈকে ওলাই আহি ৰূপহীয়ে ক’লে, “আহিবিচোন

মাজে মাজে, আজি কালি চোন নাই।”

“আহিবলৈ বেয়াহে লাগে, তোক দেখিলে সেই কিবা-কিবি কথাবোৰ মনত পৰে, তোৰ বাক মনত নপৰেনে ?”

“যা যা, পাই, সেইবোৰ কথা আক ছুলিয়াবি, এতিয়া আক আমি আগৰ সৰু ল'ৰা-ছোৱালী হৈ থকা নাই।”

“হৈছে যদি মইহে বুঢ়া হৈছে, সঁচা কৈছো ৰূপহী, তই দিনে-দিনে গাভৰুহে হৈ গৈছ।”

মাথ গ'লত, ৰূপহীয়ে ভবা মন এটা লৈ নিজৰ খেলি-মেলি লগা ভাববোৰক জুকিয়াই ল'বৰ যতন কৰিলে।

শোৱনি কোঠাৰ বেৰৰ আগত ওলোমাই থোৱা সৰু আঁঠুখন নমাই আনি তাই নিজৰ মুখখন চালে। সঁচাকৈয়ে গালবোৰ গোলাপ ফুল যেন বঙা হৈছে। চকুহাল কিবা ধুনীয়া ধুনীয়া লাগিছে।

মউজুৰিত গা ধুবলৈ গৈও তাই জোবোৰা মাৰি গাটো তিয়াই, পানীত ডিঙিলৈকে সোমাই থাকি, বিহাখন চেপিবৰ সময়ত নিজৰ বুকুখনলৈ এবাৰ চালে, আঁঠু বেন নিকা পানীত তাইৰ সোণবৰণীয়া বুকুখন তাইৰ আগে কাহানিও নেদেখা যেন লাগিল। আন কোনোবাই দেখে বুলি তাই খব-খেদাকৈ গাটোত বিহাখন মেৰাই উঠি আহিল।

মইনো কেতিয়াবপৰা ইমান ধুনীয়া হলো,—তাই নিজকে ক'লে।

মউজুৰিৰ বালি-বলুকাত জাক বালিমাহীৰ নাচোন। আক সউৱা বাঁহনিখনত—

বাঁহৰে আগৰে বঙাকৈ চিলনী,
তাইহতে কিনো খাই জীয়ে—’

ফকৰা মনত পৰিল ৰূপহীৰ। ধানপাতত পৰা ফৰিংবোৰৰ নিচিনাকৈ তাইৰ মনটোৰেও নাচে, জপিয়ায়, তাইৰ দেহ মন

কেচা কেচা লাগে ।

প্ৰভু-ঈচৰ যদি যায়গৈ, আমাৰ ঘৰলৈ কিজানি নাহিবইনেকি ?
পুনেচৰীৰ লৰা এটা হৈছে । এইটোৰে সতে সাতোটা হ'ল ।
ছোৱালী এজনীহে হ'ব লাগিছিল, কাতিমহীয়া লৰা, চোকা হ'ব ।
আউনী পূৰ্ণিমাত ভোগৰ বাপেকৰ অস্থখ বাঢ়ে । ঘুমবোগীয়া
মানুহ, কাহি-কাহি মৰে যেন হয় । ভাং এচিলিম খালে অলপ
সকাহ পায় । টোপনিতো বুঢ়াই কাহি থাকে, তাতে বাতৰ বিষ—
কেকাই থাকে ।

মৰা হলেও ভাল আছিল ।

বুঢ়াই পিছে আমনি নকৰে । নিতাল মাৰি পৰি থাকে,
কাহটোৱেই যি আমনি ।

এদিনলৈ বুলি ভোগটো গৈ আজি ছুদিন নাই, উত্তৰ পাৰলৈ
পৰা ভনীয়েকজনীৰ দদা শহুৰেক মৰিল, খবৰটো লৈ গুচি আহিব
পায় । গ'লে আক মানুহটোৰ ঘৰলৈ ঘূৰিবলৈ মনত নপৰে ।

থাক এতিয়া অকলে অকলে নিমাও-মাও ঘৰটোত সোমায়,
গৰু-ছাগলী কেটাই হামিয়াই-হিকটিয়াই আছে বুলিহে, নহলে
যেন ঘৰ নহয় গৰিশালিহে ।

কপহীয়ে আঙুলিৰ মুৰত লেখ কৰি চালে—জোনৰ আজি
বাৰ দিন, সৰু-পূৰ্ণিমা হলেই, এই পূৰ্ণিমাতে বাস হবলা, জোনাক
বোৰ বৰ মিঠা হৈছে ।

সন্ধিয়াৰ পিচত কণমইনা আহি ওলালহি, কলপটুৱাৰ খাং
এটাত গৰৈ কাৰৈ মাছ এগাল ।

“মাছনো আজি ক'ব পালি ?”

“ভেটাৰ ওচৰৰ পুখুৰীটো সিচিছিলো, বহুত মাছ ওলাল
বুইছনে । বো-বাহুহে নাই, গৰৈ-কাৰৈ এভাৰমান ওলাল । গোলো
ছুটামান দি থৈ আহো !”

“ভাল কৰিলি পাই, ঘৰতো নাই, বৰশী বাই পুঠি কেইটামান

পাইছিলো—তুলা ভাত—”

“ভোগ কাইটনো ক’লৈ গ’ল ?”

“উত্তৰলৈ, কালিয়ে অহাৰ কথা, আজিও নোলালহি ।”

“আজ্জৰি দিন, ওলাই গৈছে, অকণ ভূবি-পকি আহক দে—”

“ফুবক, আমাৰো নেদেখি এৰা চৰা নাই ।”

“সতিনীয়েৰ এজনী লৈ নাহিলেই হয়—”

“থ থ, পৰি আছে সতিনীজনী, বুটলি লৈ আহিবলৈ ।
এজনী আনিলে ভালেই পাওঁ । ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং ফুলি ধাম—
পিছে আজি-কালি ধাইছ কেনেকৈ ?”

“এৰা অ’ বৰ টান পৰিছে । আছে যদি চাউল ছুসেবমান
দে । এৰা, আজি আকৌ পুখুৰী সিচি থাকোতে চাউল-পাত বিচাৰি
যাবলৈ সময়কে নেপালো । সেইদেখি বাতিখন বোলো! আক
ক’লেনো যাম, তোৰ ওচৰলৈকে আহিলো ।”

“আমাৰো উলিওৱা চাউল-পাত সবহ নাই । খাওতাই নাই ।
সবহকৈ উলিয়াইনো কি কৰিম ? কি আছে চাওঁ বহ । তামোল
ধা—”

কপহী ভিতৰলৈ গ’ল আৰু খবাহী এটাত আৰৈ চাউল
এখবাহী আনি কণমইনাৰ আগত ধলেহি ।

তামোলখন চোবাই চোবাই কণমইনাই স্মিলিলে, “গোসাই
ঈচৰ তালৈ গৈছ ?”

“গৈছিলো ।”

“বৰ মৰম লাগে অ’ মান্নহজনলৈ, কথা-বতৰাবোৰো বৰ
ভাল, নহয়নে বাক ?”

কপহীয়ে একো নকলে ।

“মই সেৱা এটা কৰি ক’লো বোলো অকছা ভাল নহয়,
প্ৰভুৰ দিব লগীয়া কেৰাও আদায় কৰি দিব পৰা নাই । গোসায়ে
কি কলে জান ?”

“জানো—” কপহীয়ে তাৰ মুখলৈ চালে ।

“আমি জানো ভকতৰ পৰা ধন-সোণ কঢ়িয়াবলৈ আহিছো । ভকতৰ ভকতিকণেই আমাৰ বহুত ।” সেই বুলি কৈ শ্ৰেণী সৈতে মেধিৰ হতুৰাই চাউল চাৰি সেৱমান, কল একাষি আৰু কপ এটকাও মোক দিহে পঠিয়ালে । কৈছো নহয়, এই সকল মানুহ নহয়, অৱতাৰ, পিছে যাওঁতে, বাতি হ’ল—”

“বাক যা—আহিবিচোন মাজে মাজে—”

“মাজে মাজেহে নে ? সদায় আহিবৰ মন যায়, পিছে ধৰব জনীয়ে ছুৱাৰ ডাং মাৰি থয় বুলি ভয় লাগে দেখিহে—”

“যা, যা, এতিয়াও বেগাই যাগৈ, নহলে ঘৈণীয়েৰে ছুৱাৰ ডাং মাৰি বাহিৰত উলিয়াই থ’ব ।”

“তোৰ ওচৰৰ পৰা যাবৰ মনকে নেযায় অ’—”

কৈ কৈ চাউলখিনি লৈ কণ্‌মইনা গ’লগৈ—

কপহীৰ অলপ বেয়া লাগিল । কণ্‌মইনাটো বঢ়া হোৱাদি হ’ল, খোৱা-মেলাৰ তুখ—ভাতে লৰা-ছোৱালী এবাহ । মাজে মাজে চাগৈ লঘোন খাটে । বৰ খীণাইছে মানুহটো । মুখৰ কথাবোৰৰহে লাগ-বান্ধ, লাজ-বিজ নাই, মনটো নিকা । সৰুৰে পৰা জোকোৱা সজটো আছে, এতিয়াও এৰিব পৰা নাই ।

গাঁৱ-কাঁৱে মাছ কেটা কপহীয়ে জীয়াই থলে, পুঠি-খলিহ’ কেটা বাছি লৈ তাই বান্ধনি-শাললৈ সোমাল ।

মউজুৰি গাওঁখনক বাতিটোৰে গিলি পেলাইছে । আৰু বাতিটোক ঢাকি পেলাইছে কিছুমান বগা, কপোৱালী, শীতল জোনাকে ।

জোনাকবোৰ মিঠা ।

মিঠাবোৰ মৰম লগা ।

মৰমবোৰ তপত । কাপোৰৰ জাপৰ উঁমৰ নিচিনা ।

কিবা এটা পাবৰ মন যায় । কিবা এটা নাই-পোৱা নাই-

পোয়া যেন লাগে ।

জোনাকৰ লগত মিহলি হৈছে দেখ-নেদেখ কুঁৱলীবোৰ । এই
কুঁৱলীবোৰো কিজানি এক বকমৰ জোনাকেই ।

জোনাকবোৰে গা চুই যায়, মন চুই যায় ।

কুঁৱলীবোৰে গা চুই যায় ।

জোনাক আৰু কুঁৱলীবোৰ ধানৰ পাতত বহে । পাতবোৰ
দেঁা খাই যায় ।

বতাহজাক কেচা-কেচা গোক্কায়, ঘাঁহ-ঘাঁহ গোক্কায়, জোনাক
জোনাক গোক্কায় ।

ভোগ নাছিল । বুঢ়া কাহি কাহি ভাগৰি টোপনি গৈছে ।
ৰূপহী অথনিয়ে পাটিত পৰিল । টোপনিচোন নাহেহে নাহে ।
২.৩টো কিবা ৬৮৭ ৮৯ লাগিছে । গাৰ ভিতৰটোত কোনোবা
ৰি হবাই যেন পুনিছে ।

বহুত বাতি হ'ল ।

ৰাত দূপৰ হ'ল কিজানি ।

উই-চিৰিকাবোৰো শুইছে । মউজুৰি পাবৰ বৰ হাবিৰ মাজত
কেতেকী এজনীয়ে অকলে অকলে বিনাই আছে । তাইৰ চাগৈ
বৰ দুখ, কেনেকৈ জানিম কি দুখ ! তাইৰ মাতটো শুনিলে পিছে
মনবোৰ কিয় উচাট্-বিচাট্ লাগে ।

জিৰ্জিৰ্ শিৰ্শিৰ্—

সেইয়া বতাহজাক । বতাহজাক যে ক'বপৰা আহে, ক'লৈ
যায় ।

ৰূপহীয়ে চকু মেলি চালে । বেৰৰ জলজাইদি বগা জোনাক-
বোৰ ঘৰৰ ভিতৰলৈকে সোমাই আহিছে । যেন কাৰোবাক বিচাৰিছে
আহিছে ।

ৰূপহীৰ টোপনি নহা হ'ল ।

মাছৰ গোক পাই মেকুৰী কেজনীয়ে খব্দবাই ফুৰিছে ।

মাছেৰে এপেট খায়ো তাইহঁতৰ লোভটো যোৱা নাই । কৰক, যি কৰে কৰি থাকক । মাৰ, কণমইনা, বহণ—সকলোৰে মুখত একেটা কথা । নহয়, বহণে মুখেৰে একো নকয় । পিছে তাৰ চকুহালত সেই একেটাই কথা—মোৰ দেহাটোলৈ সিহঁতৰ লোভ লাগে । সকলো পানী, পচা দেহাটোলৈহে চকু । এডু ঈচৰাতো ডেকা মানুহ । সেইবুলি মানুহৰ দেহাটৈ লোভৰ সঁচ নাই । সেইহে মানুহ । মোৰহে মনটো বেয়া । সেয়েহে চাইগৈ মোৰ মনটোৰ কথা বুজি পায়, আহিম বুলিও নাছিল ।

এডু ঈচৰক দেখিলে, মনটোৰেই ভাল লাগি যায় । চাই থাকিলে চাই থাকিবৰ মন যায় ।.....

নাই, টোপনি নাহে । এনেকৈ সদায় টোপনি নাহি নাহি মোৰ কিবা অসুখ-বিসুখ নহলেই বন্ধা ।

ৰূপহী বিছনাৰ পৰা নামিল । বিহাখন টানি গাত মেৰিয়াই ল'লে । চুলিকোচা হাতেৰে ঠিক কৰি ল'লে, তাৰ পিচত ছৰাৰ-খন মেলি আগ চোতাললৈ ওলাই আহিল ।

ই:, বাহিৰত ইমান শীতল জোনাক, কুঁৱলী, বাতি, নিতাল নিমাত—দেহ মন জুৰ পৰি যায় ।

গাওঁখন শুই নি:পালি দিলে । ক'তো বাই-কই এটা নাই ।

ৰূপহীৰ ভয়-ভীত নাই । তাই খুলিয়বি, ফৰকাল চোতাল-খনতে ইফাল-সিফাল কৰি ফুৰিব ধৰিলে ।

আকাশখন যেন বহুত তললৈ নামি আহিছে । জোনজনী মূৰৰ ওপৰ পাইছেহি । তবাকোৰ চকুতে নপবে । মউজুৰি পাকৰ বৰ শিমলুজোপা ধৰ লাগি জোনাকৰ মাজত বৈ আছে । যেন গাওঁখনৰ বধীয়াহে ।

এবাব ৰূপহীয়ে দেখিলে যেন সিহঁতৰ ঘৰৰ আগৰ বাটটোৰেদি কোনোবা এটা ~~কুকুৰ~~ ~~কুকুৰ~~ আহি আছে ।

তাইৰ অলপ ভয় লগা যেন লাগিল । কোনোবা চোক-চাৰি

ভানোচা । লাহে লাহে পিচ ছহকি আহি ৰপহী পিবাণি উঠিলহি । পিছে তাই ভিত্তব সোমাই নগ'ল ।

মানুহটো লাহে সাহে আহি আহি সিহডব পদুলিমূবত বৈ গ'লহি । তাইব বুকুখন টিপ্‌টিপাই উঠিল । মানুহটো চিনাকি চিনাকি যেন লাগিল ।

তাই ভালকৈ চালে ।

মানুহটো নতলা মুখত বৈছেহি ।

হঠাৎ ৰপহীৰ বুকুখন টিপ্‌টিপাই উঠিল—সেইয়া দেখোন প্ৰভু ঈচৰ । সেইয়া দেখোন ডেকা-গোসাই !

তাইব উচ্‌পিচনি লাগিল । কি কৰো কি নকৰো লাগিল । জ্ঞানাকৰোৰ কিবা ধূঁৱলী-কুঁৱলী হৈ যোৱা যেন লাগিল ।

কিন্তু আক অকণ পলম কৰিলেই গোসাই ঈচৰ গুচি যাব পাৰে । বিহাধনেৰে ওবনি লৈ ৰপহী পিবাণিব পৰা চোতাললৈ নামি গ'ল । আক ভয়ে ভয়ে চোতালখন পাব হৈ গৈ পদুলিমূৰ পালেগৈ ।

এবাৰ মূৰ দাঙি চাই দেখিলে—হয়—ডেকা-গোসাই । তাই গোসাইৰ ভৰিৰ ওচৰতে পৰি সেৱা এটা কৰিলে ।

তাইৰ বাহু দুটাত ছয়োহাতে ধৰি ডেকা গোসায়ে ক'লে, “হৈছে ৰপহী উঠা—”

তাইৰ গাত ডেকা গোসাইৰ হাত লাগি তাইৰ গোটেই গাটো শিৰশিৰাই উঠিল ।

কোনোমতে তাই ক'লে, “প্ৰভু ঈচৰ—”

ডিঙিৰ পৰা ওলোৱা এটা সৰু মাত্ৰেৰে গোসায়ে ক'লে, “আহো আহো কৰিও তোমালোকৰ ঘৰলৈ আহিব পৰা নাই । আজি এতিয়া ক্ৰিয়াকৰ্ম শেষ কৰি বোলো এতিয়াই গৈ আহো । তোমালোক শোৱাই নাইনেকি !?”

ৰপহীয়ে ক'লে, “এখেত নাই, উত্তৰলৈ গ'ল । দেউতা

টোপনি গৈছে। মোৰ হে টোপনি অহা নাছিল। সেইদেখি চোভালতে বৈ আছিলো—”

“মোৰো আজি কেলেই জানো টোপনি নাই অহা। সেই-দেখি ভাবিলো বোলো এবেলি মউজুৰিৰ পাৰেদিয়ে পাক এটা মাৰি আহো। ভাল লাগিব—”

“হয়—” ৰূপহীয়ে ক’লে।

“পিছে অকলে অকলে নৈ পাৰৰ ফালে যাবলৈ বৰ ভাল নেলাগিল। ভাবিলো বোলো টোপনি যোৱা নাই যদি ভোগকে লৈ এপাক ফুৰি আহো—”

“এতিয়া দেখোন ৰাতি বহুত হ’ল”—ৰূপহীয়ে ক’লে।

“শুনেই ৰাতি, মুশুনেই নাই। আৰু জোনাকখিনিও বৰ ভাল হৈছে, চকু মুদিবৰ মনকে নেযায়।”

অলপ সঙ্কোচেৰে ৰূপহীয়ে ক’লে, “এতিয়া জানো অৰুণমান বহিব—”

হাঁহি প্ৰভুঈচৰে ক’লে, “আহিম বুলিছিলো, কথা দি কথা নেৰাখিলে বেয়া। এতিয়া আৰু নবহো। নৈৰ পাৰৰ পৰাই পাক এটা মাৰি আহো—”

“অকলেই যাব জানো? ৰাতিও বহুত হ’ল—”

“একো নহয়। এনেকুৱা জোনাক ৰাতি নৈপাৰত অকলে ফুৰিহে ভাল লাগে—”

অলপ পৰ কিবা ভাবি ৰূপহীয়ে ক’লে, “প্ৰভু বেয়া নেপায় যদি ময়ে অৰুণমান আপোনাৰ লগত যাওঁ—”

“তোমাৰ জানো ভয় নেলাগিব?”

“মোৰ ভয়-ভীত নাই। আৰু প্ৰভুও লগত থাকিব যেতিয়া—”

“যাব খুজিছা যদি আহা,” ডেকা গোসায়ে ক’লে।

দুৱাৰখন বাহিৰৰ পৰা টান মাৰি বন্ধ কৰি ৰূপহী আহি বাটত উঠিলহি।

বাটত গোসায়ে ক'লে, “আমাৰ সত্ৰখন ব্ৰহ্মপুত্ৰই খহাই শেষ কৰি আনিছে, তাত আৰু কিমান দিন থাকিব পাৰিম ক'ব পৰা নাই—”

“হয়—”

“তোমালোকৰ গাওঁখন মোৰ ভাল লাগিছে। ইয়াৰ মানুহ-বোৰ বৰ ভাল—”

“হয়—”

“সুবিধা পোৱা হ'লে মউজুৰিৰ পাৰতে এই তোমালোকৰ ঘৰৰ ফালেই সত্ৰবাহৰ কৰি থাকি গলোহেঁতেন।”

“হয়—”

নিৰৱতা !

চাৰিওফালে জোনাক, আৰু বগা কুঁৱলী।

আগে আগে ডেকা-গোসাই, পিছে পিছে ৰূপহী।

ৰাতিটোৰ বুকুত এটা অজান ৰূপনি।

এইজোপা বৰ-শিমলু, এইয়া ঘাট, সেইয়া বালি চাপৰি, সেইখন মনে মনে বৈ গৈ থকা মউজুৰি। তাৰ সিপাৰে সেইয়া হাবি—গছ,—লুংলুঙ্গীয়া বাট। আকাশ, কুঁৱলী, জোনাক !

চাৰিওফালে এটা নিথৰ ৰাতি।

ব্ৰহ্মপুত্ৰই সত্ৰ খহাইছে।

গোসাই থান সোমাই গৈছে বৰনৈৰ বুকুলৈ—সেইখন বৰনৈ য'ত গৈ এই মউজুৰিও পৰিছেগৈ।

লাহে লাহে ডেকা-গোসাই নৈৰ গৰাইদি তললৈ নামি গ'ল।

ৰূপহীও নামি গ'ল পিছে পিছে।

ঢকঢকীয়া বগা বালি-চাপৰিটো ৰূপোৱালী হৈ জিলিকিছে। কঙ্কলা পানীবোৰ বালিৰ ওপৰেদি শাস্ত, নিৰ্জুতাবে বৈ গৈছে গাত জোনাক সানি। বতাহজাকত হাবিৰ মাজত ফুলী-বনৰীয়া ফুলৰ গোন্ধ।

ডেকা গোসাই ঘেন তন্নয় । জোনাকে ঘেন ডেওঁক উতলা
কবিছে ।

গোসায়ে ক'লে, “বালিতে অলপ বহো—বহিবা—?”

“প্ৰভু—”

গোসায়ে গাঁত লৈ অহা সোণবৰণীয়া এৰী কাপোৰখন
বালিতে পাৰিলে আৰু একাষে বহিল ।

“বহা ৰূপহী—”

আদেশ পালন কৰি ৰূপহী আঠুকাটি কিছু নিলগত
বালিতে বহিল ।

“তাত বহিছা কেলেই, ? ওচৰলৈ আহা—”

ৰূপহীয়ে কোনোমতে ক'লে, “নেলাগে প্ৰভু—”

“আহা, ভয় কৰিছানেকি ?”

কৈ ডেকা গোসায়ে হাত মেলি ৰূপহীক ওচৰ চপাই আনি
তেওঁৰ কাপোৰখনৰ ওপৰতে বহুৱালে । প্ৰভুসৈবৰ গাত লোৱা
কাপোৰখনৰ ওপৰত বহিবলৈ তাইৰ ভয় লাগিল ।

“ভোমালোকৰ বিয়া হোৱাৰ কেই বছৰ হ'ল ?”

“কেইবা বছৰো হ'ল প্ৰভু—”

“লবা-ছোৱালী একো হোৱা নাই ।

ৰূপহী তলমূৰ কৰি থাকিল । একো নকলে

“কেলেই হোৱা নাই ?

ৰূপহীৰ লাজত কাণ-মূৰ বঙা পৰিল ! তাই একো ক'ব
নোৱাৰিলে ।

ডেকা গোসায়ে ৰূপহীৰ হাত এখন নিজৰ হাতৰ মাজত
ল'লে আৰু একেই গহীন মাতেৰে ক'লে “সেইদিনা মোৰ ওচৰলৈ
লবা-ছোৱালী বিচাৰি গৈছিলা, নহয় ?”

প্ৰভু—
হয় প্ৰভু—

“লবাছোৱালী য'তে ত'তে দিব নোৱাৰি নহয়, পাৰি জানো ?”

কপহীৰ মনত লাগিল যেন লাহে লাহে ডেকা গোসায়ে
তাইক তেওঁৰ গাৰ কাষ ছপাই নিছে। তাইৰ ডিঙিটো শুকাই
যোৱা যেন লাগিল। গোসাইৰ হাতখনে তাইৰ গাটো চুইছে।
তাই বাধা দিবৰ চেষ্টা কৰিলে। গাত অকণো বল নোহোৱা
হৈ যোৱা যেন লাগিল।

জোনাকবোৰ আক বগা হৈ নামি আহিছে। কুঁৱলীবোৰে
পৃথিৱীখন ঠেক কৰি পেলাইছে। মউজুৰিৰ কজলা পানীত জোনাকৰ
তিৰ্ৰিৰিণি।

“তোমাৰ টোপনি আহিছেনেকি ?”

কপহীয়ে একো মাতিব নোৱাৰিলে !

“এতিয়া কিজানি গাঁৱৰ সকলো মানুহ শুই নিঃপালি
দিলে, নহয় ?”

তেতিয়াও একো ক’ব নোৱাৰিলে কপহীয়ে।

মাথোন তাই অমুন্ডৰ কৰিলে তাই এজনী পোন্ধৰ বছৰীয়া
কেচা গাভৰু। তাইৰ দেহাত বহুত পুৰণি ভোক। তাই নতুন,
তেনেই নতুন।

কপহীৰ বিহাখন স্কলকি পৰিল। ডেকা-গোসাইৰ বাহুৰ
মাজত সোমাই কপহীয়ে কোনোমতে ক’লে “নেপায় প্ৰভু, পাপ
হ’ব—”

কিন্তু সেইয়া মুখৰ কথা।

গোসাইৰ পুৰণি সত্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰই খহাই নিছে। বৰনৈৰ বুকুত
গোসাই ধান যাচু গৈছে।

কপহীৰ মনত লাগিল যেন গোটেই জীৱন তাই আজিৰ
এই বাস্তিটোৰ কাৰণেই বাট চাই আছিল। যেন এইয়া পাপ
নহয়, জীৱন।

তাই আক ডেকা গোসাইক প্ৰভু বুলি মাতিব নোৱাৰিলে।

বব আকলুয়াভাৱে গোসাইৰ ডিঙিত সাৱটি ধৰি কঁপা কঁপা মাতেবে
কপহীয়ে কলে, “সোণ, মোৰ সোণ—”

প্ৰভু ঈচৰ মানুহ হ'ল ।

ব্ৰহ্মপুত্ৰই খহাই নিছে পুৰণি সত্ৰ । ববনৈৰ বুকত হেৰাই
গৈছে গোসাই-খান ।

সোণ, সোণ, মোৰ সোণ.....

* * * *

বাতিটো শেষ হৈ আছিল ।

কপহীয়ে ডেকা গোসাইক জগাই দি ক'লে, “প্ৰভু, বাতি-
পুৰাবলৈ আক সবহ পৰ নাই । বন কুকুৰাই ডাক দিছে । আপুনি
বেগাই বাহৰলৈ যাওকগৈ, মই একেবাৰে গা পা ধুই যাম—”

ডেকা গোসাই ধহুমহাই উঠিল আক কপহীক মাত এবাবো
নলগে-বাকৈ বাহৰৰ ফালে খোজ ল'লে ।

কপহীৰ মুখখন হাঁহিবে উপচি পৰিল । তাই লাহে লাহে
মউজুৰিল নামি গ'ল । আক হেপাত পলুৱাই গা ধুলে ।

লাহে লাহে বাতি শেষ হৈ আছিল । জোনাক শেতা হৈ
আছিল, পূবৰ আকাশ বগা হৈ আছিল, বতাহজাক নতুন হ'ল ।

তিতা কাপোবেৰে গা ঢাকি কপহী নৈ-গৰা বগাই পাবলৈ
উঠি আছিল ।

বব-শিমলুৰ তলত থিয় হৈ আছে বহণ !

কপহীৰ বুকখন চিৰিং কৰি উঠিল ।

ওচৰ পাই তাই মাতিলে, “বহণ নেকি ? শেহ বাতিখন
ক'বপৰা আছিলি ?”

বহণে এবাৰ তিতা বিহাই চেপা মাৰি ধৰি থকা কপহীৰ
গাটোৰ ফালে চালে । তাৰ মুখখন শুকান । চকুহাল বঙা ।

তাৰ পিচত এটা শুকান মাতেবে বহণে ক'লে, “সঁউখিনিতে
ডেকা গোসাইকো পাই আহিছো ।”

কপহীৰ মূৰত যেন বহুপাত পৰিল । তাইৰ ভৰি-হাতবোৰ
কঁপা যেন লাগিল । যেন তাই পৰি যাব এতিয়া ।

কোনোমতে কপহীয়ে স্মৃছিলে, “তই এতিয়া কোনকালে
যাব বহণ—?”

সি আকৌ কপহীলৈ চালে—

সি ক’লে, “যা বাক। মই কাকো নকওঁ—”

“বহণ—”

“মই আক ইয়াত নেখাকো—” বহণ গবাইদি খব-খুজীয়াৰৈ
তললৈ নামি গ’ল।

অলপ সময় তাৰ ফালে চাই থাকি কপহীয়ে গধূৰ মনেৰে
ঘবলৈ খোজ ল’লে।

* * * *

মউজুৰি বৈ থাকিল।

বাহৰ এৰি ডেকা গোসাই গ’লগৈ।

কাতি আঘোণ পুহ মাঘ।

শাওণ ভাদ আহিন কাতি।

দিনবোৰ বাগৰি গৈ থাকিল।

বহণক আক কোনেও বিচাৰি নেপালে।”

মউজুৰিত পৰি মৰিল—কোনোবাই ক’লে।

ব্রহ্মপুত্ৰত জাপ দি মৰিল—আন কোনোবাই ক’লে।

কোনেও নেদেখাকৈ কপহীয়ে ছুটোপা চকুলো টুকিলে।

বব-নাম-ঘৰ আছে, বব-শিমলু আছে। আক আছে মউজুৰি।

মউজুৰিৰ পাৰত জীয়নব, মৰণব, শ্ৰেম-পীৰিত্তিৰ বেহানিৰ

শেষ নাই।

কপহীৰ কাহিনীও শেষ হোৱা নাট। কিন্তু কপহীৰ কাহিনী-
য়েই মউজুৰিৰ শেষ কাহিনী নহয়।

মৌজুৰিৰ সোঁতৰ শেষ নাই।

মউজুৰিৰ পাবৰ কাহিনীবো শেষ নাই।

* * *